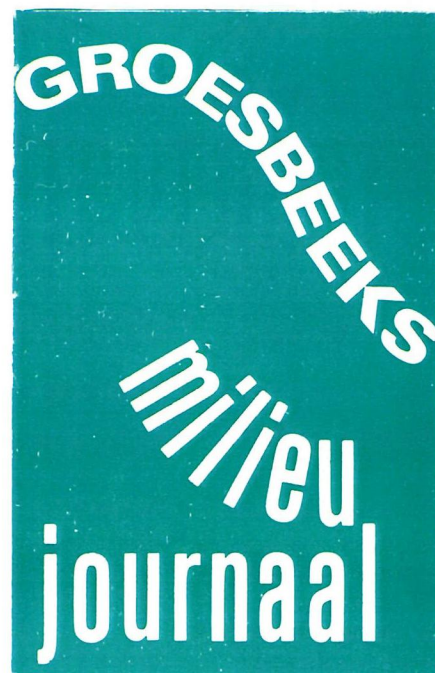

Themadubbelnummer

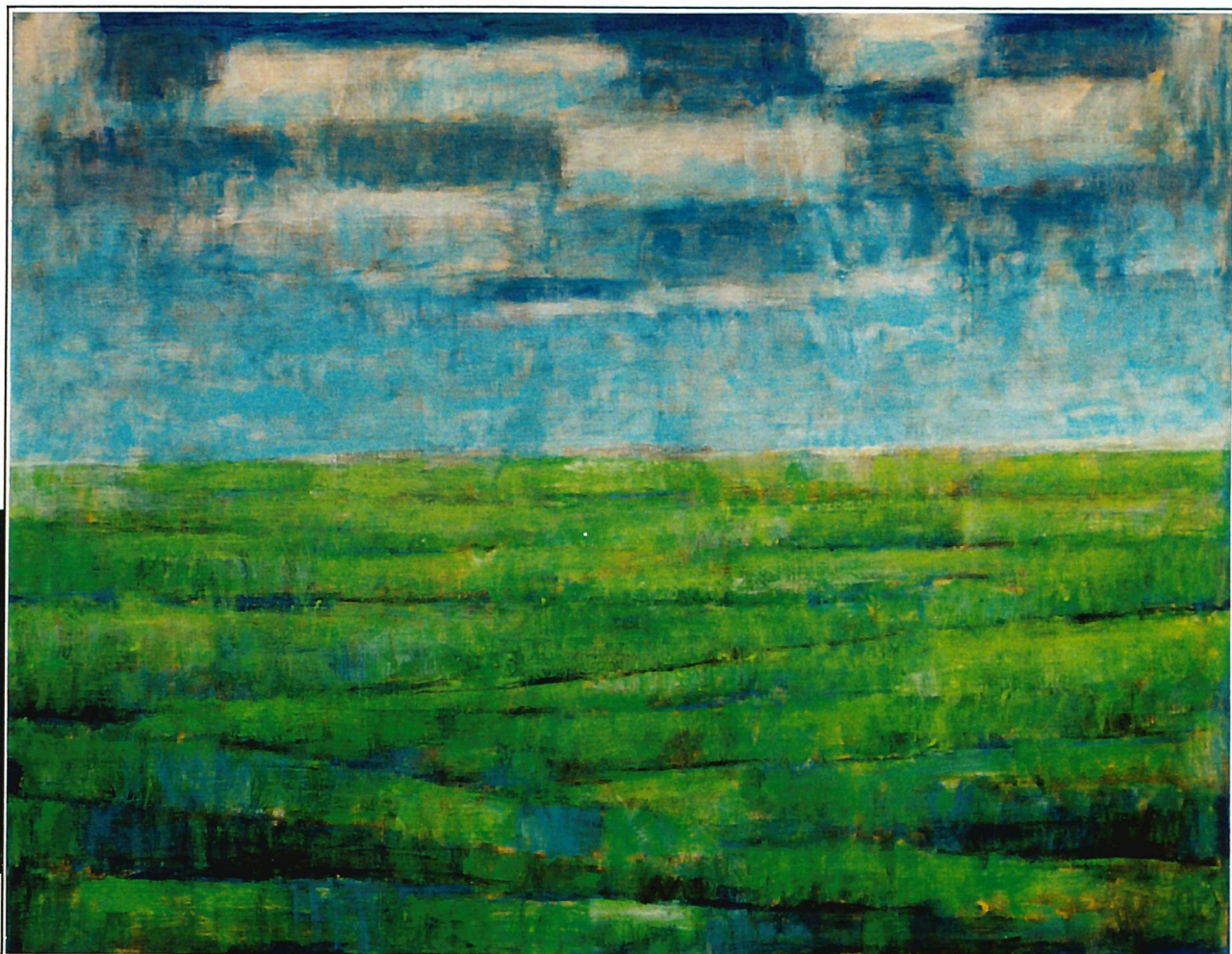
Kunst & Natuur

met oa.:

- * Schilder Joep de Bekker
- * Gedichten van Victor Westhoff
- * Beeldhouwer Gerrit Kuijpers
- * Schilder Ingrid Claessen
- * Fractals van Wieb Bosma
- * Kunstkenster José Boyens
- * Jazzmusicus Fred van Duijnhoven
- * Schilder Margo van Vegchel
- * Beeldhouwer Pieter van Eck
- * De bloemsierkunst van Guido Müskens
- * Verhalenverteller Christie Meyboom

1999-97/98

kennismakingsprijs f5,50

Verschijningsdatum november 1999

Inhoud

Het Groesbeeks Milieu-journaal is een uitgave van de Werkgroep Milieu-beheer Groesbeek en verschijnt driemaandelijks. kosten: minimaal f20,- per jaar. Opgave bij het secretariaat.

REDACTIE

Henny Brinkhof
Niek Willems
Willemijn van Rooij

MEDEWERKERS

De Aardhommels
Jeske de Bekker
Wieb Bosma
Ingrid Claessen
Fred van Duynhoven
Pieter van Eck
Ad Gerrits
Guido Müskens
Sjaak Thijssen
Margot van Vegchel
Adri Versluis

SECRETARIAAT

Postbus 26
6560 AA Groesbeek
tel. 024-3971214
gironr. 52.75.384
bankrek. 1174.42305

DRUK

Werkenrode, Groesbeek

OMSLAG

Joep de Bekker
"Zevenheuvelen"
Acryl op doek 70x90 cm.

Voorwoord van de redactie	1
De landschappen van Joep de Bekker. Door Henny Brinkhof	2
Leven en werk van Prof. Dr. Victor Westhoff, een inwoner van Groesbeek. Door Henny Brinkhof	4
Natuurgedicht 1. Homo Faber. Door Victor Westhoff	7
Gerrit Kuijpers, beeldhouwer. Door Henny Brinkhof	8
Gemier (5), Paddestoelen. Door Niek Willems	10
Natuurgedicht 2. Ottershagen. Door Victor Westhoff	19
Ingrid Claessen, bioloog en schilder. Door Ingrid Claessen	20
Interview met Wieb Bosma	22
Natuurgedicht 3. Ethica. Door Victor Westhoff	25
Milieu Rondom. Door Willemijn van Rooij	26
Kunstkenster José Boyens. Door Adri Versluis	28
Kleurenkatern	35
Natuurgedicht 4. Chamenerion. Door Victor Westhoff	39
Fred van Duijnhoven, vogelgeluiden op drums. Door Fred van Duijnhoven	40
Wie kent Groesbeek	42
Margo van Vegchel, Kunst en natuur. Door Margo van Vegchel	43
Natuurclub De Aardmuizen. Door Sjaak Thijssen	44
Pieter van Eck, beeldhouwer. Door Pieter van Eck	46
Natuurgedicht 5. Beeklibel. Door Victor Westhoff	51
Guido Müskens, meester in de bloemsierkunst. Door Guido Müskens	52
Natuurclub De aardhommels	54
Christie Meyboom, verhalenverteller. Door Henny Brinkhof	56
Groesbeeks milieu in beweging. Door Ad Gerrits en Henny Brinkhof	58
Weet je weetje door Jeske de Bekker	60

Voorwoord

Natura Artis Magistra luidt de officiële naam van Nederlands meest bekende dierentuin die meestal kortweg Artis genoemd wordt. De naam betekent: "Natuur is de leermeesteres van de kunst".

De natuur bezit een enorme rijkdom aan landschappen, planten en dieren en de oneindige verscheidenheid aan vormen, formaten, kleuren, geluiden, bewegingen, waarin zij zich aan ons laat zien. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de natuur een belangrijk voorbeeld en inspiratiebron is voor veel kunstenaars en dat zij de leermeesteres is van de kunst, het begin. Kunst en natuur lijken dus elkaars partner of in ieder geval elkaars bondgenoot. Vanuit dit perspectief ligt het thema **kunst en natuur** dan ook voor de hand.

Toch is er een tijd geweest waarin kunst en natuur op gespannen voet met elkaar leefden. In het begin van deze eeuw werd kunst gezien als een belangrijke eigenschap van de mens waarmee hij zichzelf onderscheidde van de dierenwereld. De psycholoog Sigmund Freud stelde zelfs dat de mens slechts tot kunstzinnige uitingen in staat is als hij zijn seksuele energie sublimiert. Dat wil zeggen dat de kunstenaar zijn seksuele energie ombuigt en deze op een hoger niveau gebruikt voor zijn kunstzinnige expressie. Zo zou volgens Freud de natuur van de mens omgebogen tot dat wat wij cultuur noemen. Cultuur en natuur waren voor Freud tegenpolen. De natuur moest voor hem onderworpen worden ten gunste van de cultuur.

Tegenwoordig wordt deze zienswijze steeds minder aangehangen. Natuur en cultuur hoeven elkaar niet (meer per se) te bijten, ze horen steeds meer bij elkaar. De mens wordt steeds meer gezien als onderdeel van de natuur.

In dit milieujournaal komen een aantal Groesbeekse kunstenaars of kunstkeners aan bod. Allemaal hebben ze iets met de natuur. De ene wat meer dan de ander en ieder op een eigen manier. Door een kleurenkatern toe te voegen hebben we geprobeerd wat van het werk van de diverse kunstenaars beter tot zijn recht te laten komen.

Tijdens de voorbereidingen van dit milieujournaal bleek dat er meer kunst in Groesbeek gemaakt wordt, dan dat we aanvankelijk gedacht hadden. Het resultaat mag er wezen: een bont gezelschap van drie schilders, een dichter, een musicus, twee beeldhouwers, een verhalenvertelster, een kunstschilder, een meester in de bloemsierkunst en een wiskundige. Wij zijn ons ervan bewust dat we niet volledig zijn. Mogelijk zijn we mensen vergeten uit een nog ander kunstgenre, die ook een bijdrage hadden kunnen leveren aan dit thema-nummer kunst en natuur. In een volgend nummer zal, indien gewenst, ruimte beschikbaar blijven voor dit boeiende onderwerp.

De redactie

De landschappen van Joep de Bekker

Lezers van het Groesbeeks Milieujournaal worden sinds 1982 iedere aflevering opnieuw getraakteerd op een illustratie van de Groesbeekse kunstenaar Joep de Bekker op de omslag. En dat is al bijna 75 afleveringen lang. Steeds weer weet Joep op originele en speelse wijze de inhoud van het milieujournaal uit te beelden.

Deze keer laten we Joep aan het woord over zijn werk als kunstenaar en de rol die de natuur daarin speelt. Henny Brinkhof sprak met hem.

Tekenen kon Joep als geen ander. Op zijn elfde won hij met een tekening de eerste prijs van zijn geboortestad Tilburg en later werden zijn tekeningen bekroond als beste van Brabant. Vóór zijn 18^e was Joep al illustrator bij de Okki en bij de Engelbewaarder (de katholieke variant van de Okki). Hij ging naar de kunstacademie en vervolgde zijn loopbaan als vrij kunstenaar, maar vooral als illustrator. Lange tijd was hij als zodanig verbonden aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Aanvankelijk als medisch illustrator, later ook als schildertherapeut op de afd. psychiatrie. Weer later werd hij hoofd van de "medische illustratie". Daarnaast werkte hij jarenlang als illustrator voor het K.U. nieuws en verzorgde hij een groot aantal tentoonstellingen op diverse locaties van de universiteit en het ziekenhuis. Als medisch illustrator voorzag hij een groot aantal wetenschappelijke publicaties van tekeningen. Op zijn vijfstigste kwam er een ommekeer. Hij besloot voortaan uitsluitend vrij te gaan schilderen. Hij sloot het tijdperk van het illustreren rigoureus af. Hij nam ontslag en begon voor zichzelf. Sindsdien tekent hij nog uitsluitend voor het Groesbeeks Milieujournaal en het parochiebladje. Joep werd een vrije schilder. Hij schildert niet in opdracht en maakt alleen werk dat vanuit hemzelf komt. Puur voor zichzelf en niet om een ander te behagen. Dat velen dit werk waarderen, blijkt uit het feit dat Joep door een aantal galerieën bij herhaling gevraagd wordt te exposeren.

Het landschap als inspiratiebron

Joep koos het landschap als inspiratiebron. Het voordeel van een landschap is dat alle delen van het doek altijd overschilderbaar zijn en dat je het werk niet hoeft te onderbreken omdat er een figuur in het midden staat, waar je omheen moet

schilderen. Een landschap is een makkelijk object.

Zijn eerste schilderijen leken nog op illustraties, die we van hem gewend zijn, maar dit veranderde snel. Eerst schilderde hij vaak bomen in het landschap, soms weerspiegeld in water. Wat later werden die bomen vereenvoudigd tot vlakjes in allerlei kleuren; de weerspiegelingen bleven en zijn bijna altijd terug te vinden. Met name kleur werd belangrijk. Joep zag dat wanneer je naast een kleur een andere kleur zet, die eerste kleur verandert. Kleuren beïnvloeden elkaar dus en om een evenwichtig schilderij te krijgen moet je eindeloos experimenteren met kleuren. Jarenlang is Joep bezig geweest met het experimenteren van kleurcombinaties. Dit resulteerde in een uitgebreide collectie van kleurrijke, weerspiegelende vlakkenlandschappen. Het werk werd nog "abstracter" toen Joep de landschappen in kaders ging indelen. Eerst een viertal, later veel meer, zodat er een soort dambord ontstond van rechthoekige vlakjes. Voor Joep was dit nog steeds een landschap en daarom is het voor hem dus geen echt abstract werk. Ook in deze vorm zette het experiment met kleuren en vormen zich voort, maar op den duur liep hij toch vast in deze richting. Door schuine lijnen toe te voegen, maakte hij van de blokjes, een soort huisjes, eerst zijn eigen huis, later ook rijtjeshuisjes met weer allerlei kleurschakeringen binnen ieder huisje. De huisjes stonden vaak gegroepeerd om een vlakkenlandschap. Op dit thema borduurde hij weer lange tijd voort. Voor hem bleven zijn schilderijen nog steeds landschappen. Toen hij zijn werk zag verworden tot decoraties, keerde hij terug tot het ook voor de kijker weer herkenbare landschap. Via een lange weg van ontleding en vorm en kleur onderzoek was hij weer terug gekomen bij zijn uitgangspunt.

De hele periode ervoor ziet Joep als een experiment hoe hij een landschap moet schilderen. Hij had dat nodig om de essentie van het landschap te kunnen pakken en tot de meest sprekende vorm en kleurencombinaties te komen. Hij weet nu wat schilderen is. Joep laat zich ook weer inspireren door een werkelijk landschap, zoals de zevenheuvelenweg of het maasheggenlandschap, dat hij op zich in laat werken en dan later thuis op het doek zet. Toch is op deze schilderijen nog steeds het 'blokkige' karakter, dat zo kenmerkend is voor het werk van Joep nog steeds duidelijk te herkennen, hoewel hijzelf hiervan zegt, dat dat hoekige patroon vooral ontstaat

door de manier waarop hij de verf opbrengt op het doek en door zijn behoefte aan orde en ritme.

Naakten en interpretaties van bestaand werk

Hoewel landschappen het hoofdbestanddeel van Joep's werk uitmaken, maakt Joep ook nog ander werk. Zo schildert Joep regelmatig naakten. Zijn schilderijen van vrouwen zijn inderdaad erg mooi en zeer aansprekend. Ook hier weet hij de essentie duidelijk te raken. Daarnaast maakt hij interpretaties van het werk van oude meesters. Zo heeft hij een reeks schilderijen gemaakt van o.a. de infante Margarita van Velasques. Hij gebruikt dan één van de vele kunstboeken die in zijn atelier aanwezig zijn. Soms dienen de dieren in de dierenweide voor zijn huis als inspiratiebron, maar dat kan ook een mooie tuin zijn of het interieur van een huis.

Veel werk is niet goed genoeg

Joep zegt zelf dat hij een trage schilder is. Op zich kost het maken hem niet veel tijd; in een paar dagen kan een schilderij af zijn.

Het kijken naar het schilderij tijdens het schilderen kost echter de meeste tijd. Kijken en overwegen en weer kijken. Hij heeft een speciaal makkelijk zittend bankje in zijn atelier staan om vandaar uit zijn schilderij in wording te beschouwen. Joep wil alleen goede schilderijen maken. Veel schilderijen kunnen na verloop van tijd de toetst der kritiek niet doorstaan. Dan vernietigt hij ze of schildert ze over. Zo verdwijnt driekwart van zijn schilderijen weer. Ondanks dat hoge uitvalpercentage heeft Joep de Bekker de afgelopen 15 jaar een aanzienlijk oeuvre opgebouwd dat zijn weg naar een groot aantal bedrijfscollecties en particulieren heeft gevonden. Hij overweegt daarom ook om binnenkort een luxe kleurenitgave van een selectie van zijn werk uit te geven.

Exposities:

Wie werk van Joep de Bekker wil bewonderen kan in januari 2000 terecht in Galerie 't Weedhuis te Nuenen en in april 2000 exposeert hij "naakten" in Galerie K-dijk te Gendt.

Henny Brinkhof

Curriculum vitae van Joep de Bekker

Joep de Bekker, geboren Tilburg 1935.

Opleiding: Academie St. Joost, Breda

Academie R.K. Leergangen, Tilburg

Woont en werkt in Groesbeek

Exposities oa.:
 Galerie Hüsstege, 's Hertogenbosch
 Galerie Imago, Amsterdam
 Galerie K-dijk, Gendt
 Galerie Magenta, Nijmegen
 Galerie Marijke Raaijmakers, Grubbenvorst
 Galerie de Rog, Grave
 Galerie 't weefhuis, Nuenen
 Galerie Xenia, Overasselt

Collecties oa.:
 Canisius-Wilhelmina Ziekenhuis
 Desso Tapijt, Oss
 Douwe Egberts, Utrecht
 Gemeente Groesbeek
 Collectie Th. En W. Giesbers, Groesbeek
 Collectie L. en W. Heller, Groesbeek
 Heller-Gietman, Groesbeek
 Kath. Universiteit, Nijmegen
 Collectie J. en A. Kersten, Groesbeek
 Keyserinnedael, Helmond
 Collectie H. en C. de Koning Boxtel
 Collectie W. en J. Maas, Son en Breugel
 Philips, Eindhoven
 Rabobank Groesbeek

Leven en werk van Prof. Dr. Victor Westhoff, een inwoner van Groesbeek

Victor Westhoff is één van de meest bekende Groesbekers. Niet zozeer binnen Groesbeek zelf, maar vooral daarbuiten heeft hij op nationaal en internationaal niveau grote faam verworven. Westhoff is bioloog en de meest invloedrijke naoorlogse natuurbeschermer in Nederland, die vele boeken over de natuur en natuurbehoud geschreven heeft. Westhoff is echter ook Mozartkenner, filosoof, boeddhist en dichter. In dit milieujournaal zult u een vijftal van zijn natuurgedichten terugvinden, die gepubliceerd zijn in de bundels 'Hartgespan' en 'Levend Barnsteen'. Hieronder volgt een korte levensbeschrijving van deze bijzondere dorpsgenoot.

Victor Westhoff werd geboren in 1916 in Sitoebondo op Java, maar hij verhuisde al op 4-jarige leeftijd naar Nederland. Al tijdens de lagere schooltijd was zijn liefde voor de natuur al gewekt door zijn moeder. Op zijn 12^e kende hij al een groot deel van de Nederlandse flora. Na de lagere school bezocht hij het gymnasium te Hilversum. Hij werd lid van de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie), waar hij al snel excursieleider werd. Twee jaar later werd hij districtsleider en weer een jaar later in 1936 lid van het hoofdbestuur van die jongerenclub. In die tijd leerde hij zijn vrouw Nettie de Joncheere kennen, waarmee hij in 1942 trouwde en die hem sinds die tijd ter zijde staat. Westhoff studeerde biologie aan de universiteit van Utrecht, waar hij in 1942 cum laude afstudeerde. Daarna promoveerde hij wederom cum laude in 1947 op de vegetatie van de duinen en kwelders van Terschelling, Vlieland en Texel. Van 1943 tot 1947 was hij hoofd van de afdeling landschapsverzorging van de ANWB. Daarna werkte hij 9 jaar lang als wetenschappelijk medewerker en docent aan de landbouwuniversiteit van Wageningen. Van 1957 tot 1968 werd hij plaatsvervangend directeur van het Rijksinstituut voor Veldbiologisch onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud en tenslotte van 1967 - 1981 hoogleraar in de geobotanie aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Sinds 1969 woont hij in Groesbeek.

Westhoff als bioloog

Westhoff is plantensocioloog, dat wil zeggen dat hij de samenstelling van gemeenschappen van planten bestudeert en onderzoekt hoe dergelijke plantengemeenschappen reageren op hun omgeving en hoe de planten binnen die gemeenschap elkaar beïnvloeden. Er worden in Nederland ongeveer 600 verschillende plantengemeenschappen onderscheiden. Vele daarvan heeft Westhoff voor het eerst beschreven.

Natuurbeschermer

Daarnaast is Victor Westhoff natuurbeschermer. Hij groeide op in een tijd waarin de alom aanwezige natuur in Nederland, die gekenmerkt werd door grote diversiteit en soortenrijkdom bijna geheel vernietigd werd en alleen nog in kleine natuureservaten met moeite in stand gehouden kon worden. De moeite die het kostte om de natuur in die reservaten te bewaren kwam niet alleen door de sluipende bedreigingen van buitenaf in de vorm van ontwatering, bemesting, verzuring, maar ook omdat men vaak niet wist hoe die natuur te beheren. In het begin dacht men dat de mens er zijn handen vanaf moest houden en volstond men met het beheer van nietsdoen. Al snel bleek dat veel levensgemeenschappen in de reservaten sterk verarmden. Door zijn grote kennis van de plantengemeenschappen en de wisselwerking met hun omgeving wist Westhoff, dat een groot aantal plantengemeenschappen alleen in stand blijven wanneer je het beheer voortzet dat er altijd op uitgeoefend is. Door zijn toedoen is veel natuur gered. Onder andere ook de natuur in De Bruuk dat van 1940, toen het reservaat werd tot 1957 aan zijn lot overgelaten werd en daardoor sterk veruigde en verarmde. Door het oude beheer van verschraling dat bestond uit het eenmaal per jaar maaien en afvoeren van het gewas, werd het gebied weer bijna helemaal in de oude glorie hersteld. Niet alleen met praktisch advies ook door in allerlei adviesorganen en besturen zitting te nemen van de overheid en van natuurbeschermingsorganisaties heeft hij ongelofelijk veel goed werk verricht voor de natuur in Nederland. Door zijn werk als hoogleraar heeft hij tenslotte niet alleen de kennis over de natuur vergroot, maar ook veel studenten opgeleid tot ecooloog en natuurbeschermer, die zijn werk voor de natuur voortzetten. Victor Westhoff wordt

Victor Westhoff is vanwege zijn grote kennis en eruditie lid geweest van vele wetenschappelijke instellingen en verenigingen en is vaak onderscheiden voor zijn werk:

- sinds 1974 lid van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
- ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw,
- lid van de World Academy of Arts en Sciences,
- erelid van de British Ecological Society
- erelid van Svensk Växtgeografiska Sellkapet
- erelid van de International Association for Vegetation Science
- erelid van de Nederlands-Vlaamse Ecologische Vereniging
- erelid van de Nederlandse Mozart-Vereniging
- lid van de Hollandse Maatschappij van Wetenschappen
- R. Tüxen-prijs van de stad Rinteln
- Europese Van Tienhoven Prijs
- Eremedaille van Den Haag
- Eremedaille van Vereniging Natuurmonumenten
- Liber Amicorum (internationaal) op zijn 60ste verjaardag in 1976
- In 1999 werd Victor Westhoff door het Nijmeegse Universitair Centrum voor Milieuwetenschappen geëerd door een jaarlijkse lezing, die zijn naam draagt en waarin de actualiteit van behoud en beheer van natuur en milieu centraal staan.

Voorts heeft Westhoff zitting gehad in redacties van 3 internationale wetenschappelijk tijdschriften: Vegetatio, Excerpta Botanica en Biological Conservation, een Tsjechoslovaaks tijdschrift: Folia Geobotanica et Phytotaxonomica en drie Nederlandse: Acta Botanica Neerlandica, Flora Neerlandica en De Levende Natuur.

Westhoff heeft in vele besturen en andere colleges gezeten. De belangrijkste waren:

- 1951 - 1982 Lid van de Natuurbeschermingsraad
- 1975-1982 Voorzitter van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad
- Lid van de Biologische Raad
- Voorzitter van de Stichting ' Heimans en Thijssse
- Bestuurslid van BION (Nederlands centrum voor Biologisch Onderzoek)
- 1947 - 1978 Bestuurslid van de Vereniging Natuurmonumenten

Westhoff's werkkracht is bijna onuitputtelijk. Naast al deze functies heeft hij meer dan 600 publicaties op zijn naam staan, geschreven in Nederlands, Engels, Frans, Duits en Spaans.

Viermaal heeft hij in het Groesbeeks Milieujournaal gepubliceerd:

- 1978 Groesbeeks Milieujournaal nr. 2. "De plantengroei in de natuurgebieden van Groesbeek".
- 1980 Groesbeeks Milieujournaal nr. 15/16. Toespraak gehouden tot leerlingen van de vijfde klassen van de Groesbeekse basisscholen bij de uitreiking van de oorkonden van de cursus milieubeheer op 31 mei 1980.
- 1993 Groesbeeks Milieujournaal nr. 74. Natuurgedicht "Noord-Brabant" uit Hartgespan.
- 1995 Groesbeeks Milieujournaal nr. 81. "Het belang van natuurbehoud". Lezing gehouden op 11 mei 1995 voor de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek in de Mallemolen te Groesbeek.

Zijn belangrijkste boeken, deels met co-auteurs, zijn:

- "Inleiding tot de Plantensociologie", 1942
 - "Overzicht der Plantengemeenschappen in Nederland" 1942
 - "Plantengemeenschappen van Nederland" 1969
 - " Wilde Planten, flora en vegetatie in onze natuurgebieden", 3 delen (meer dan 100.000 van verkocht)
 - " De plantengroei van de Waddeneilanden", 1991
 - " De vegetatie van Nederland", 5 delen 1995-1999
-

niet voor niets de meest invloedrijke naoorlogse natuurbeschermer van Nederland genoemd.

Houding tegenover de natuur

Niet alleen het bestuderen van plantengemeenschappen en hun omgeving en de natuurbescherming hebben centraal gestaan in het leven van Westhoff, ook de houding van de mens jegens de natuur heeft hem altijd beziggehouden. De lotsverbondenheid die hij voelde met alle levende wezens vond hij niet terug in de houding van de meeste Nederlanders en hun geloofsovertuiging. Sterker nog: een kritische beschouwing van het Christendom en de 'westerse filosofie' maakte duidelijk dat de 'westerling' voor een groot deel die negatieve houding stimuleerde en het vrijelijk gebruikt (misbruik) maken van de natuur door de mens rechtvaardigde. De natuur had geen eigen waarde. Die vond hij

wel terug in het boeddhisme, waarvan hij dan ook aanhanger werd.

Voor Westhoff is het de taak van de mens een verrijkende invloed uit te oefenen op de natuur. Hij heeft rond zijn huis een natuurtuin, waar maar liefst 420 soorten planten leven.

Westhoff als dichter

De gedichten van Victor Westhoff gaan grotendeels over de natuur. Over de schoonheid ervan, het leven van planten en dieren, maar ook over de vernietiging van de natuur door de mens. Ook gaan ze vaak over de verbinding tussen mens en natuur. In dit milieujournaal zijn een vijftal gezichten afgedrukt. Zij komen uit de bundel "Levend Barnsteen" uit 1945 en "Hartgespan" uit 1989, Uitgave van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

Henny Brinkhof

BON

**Ik geef me op voor het Groesbeeks Milieu-
journaal:**

naam.....

adres.....

woon-

plaats.....

(U betaalt met een acceptgiro of een incasso-formulier, die u krijgt toegezonden)

Natuurgedicht 1

HOMO FABER (de bouwende mens)

Rivieren zijn betonnen afvoergoten,
Geen leden van een gaaf en levend land,
Het ongetemde dient met spoed ontsloten;
Wat welig groeit moet worden afgebrand.

Elk vloeiend spel moet worden uitgestoten:
De rechte lijn eist het gezond verstand.
Zo worden vrije beken dode sloten,
Dan hebben wij ze veilig in de hand.

Natuur mag mooi zijn en wellicht gezond,
Doch nimmer norm; men weet met haar geen raad.
De asfaltmens leeft óp als hij haar mijdt.

Ze kent geen doel, zij heeft haar eigen baat.
De woelratmens schept de verleden tijd
van Waterstaat: er staat niet wat er stond.

Uit: Hartgespan Victor Westhoff

Gerrit Kuijpers, beeldhouwer

Iedereen die door de Breedeweg komt, kent wel de beelden die opgesteld staan voor de meubelzaak van Kuijpers. De meer dan manshoge houten beelden zijn gemaakt door de beeldhouwer Gerrit Kuijpers (1911- 1984). In een vitrine aan de zijkant van de winkel staan nog wat kleinere beelden, er hangen wat foto's van Gerrit en zijn gereedschap ligt er uitgestald. Hieronder een impressie van het leven van Gerrit Kuijpers aan de hand van een interview dat gehouden werd door Hans Driessen in 1976 voor de GARO (voorloper van Omroep Groesbeek).

Gerrit Kuijpers is van oorsprong smid van beroep, maar hij heeft dat vak nauwelijks uitgeoefend, want toen hij eind jaren twintig zijn opleiding beëindigd had, verkeerde Nederland in een diepe economische crisis. Gerrit had geen geld om de dure gereedschappen te kopen die een smid nodig heeft. Omdat hij indertijd maar f45,- had, besloot hij in 1930 fietsenmaker te worden. Daarvoor had je aan een tang en een paar spaken genoeg. Hij is dat gebleven en ging er later tentenverhuur bij doen.

In 1945 trapte Gerrit op een landmijn en verloor een been. Hij maakte indertijd van onderdelen van een oude 'glider' uit de oorlog een star kunstbeen voor zichzelf en hij maakte een fiets, die met één been aan te drijven was. Hij kon door dit ongeluk veel dingen die hij gewend was te doen niet meer doen. Hij moest dus op zoek naar een hobby. Hij pakte zijn smeedwerk weer op, want "als je een vak eenmaal geleerd hebt, verloor je het nooit". Daar kwam veel vormgeving bij kijken; denk maar aan allerlei versierselen bij hekwerken. Toen hij een keer een blok hout voor de kachel hakte, zag dat daar een complete vis in zat en die hakte hij uit. Zo is het met het beeldhouwen begonnen.

In 1975 stopte hij met werken en liet het beheer van de zaak over aan zijn dochter en zoons. Hij ging zich geheel wijden aan beeldhouwen. Hij gebruikte daarvoor geen blok hout, waaruit dan een figuur gehakte werd, maar gehele boomstammen. Gerrit gebruikte allerlei boomstammen. Meestal waren het fruitbomen (kersen, peren) van boeren, die hun boomgaard opruimden. Maar hij heeft ook beelden

gemaakt uit essenhout, beukenhout, eikenhout, dennenhout, iepenhout (waarvan hij eens ooit een heel grote partij kreeg) en cederhout. Dat laatste was het mooiste. Het was gestreept als een zebra.

Hij zag dan in die stam inclusief de dikke zijtakken de vorm van het figuur dat hij dan eruit ging hakken. De vorm van stam en hoofdtakken bepaalden dus grotendeels de vorm van het beeldhouwwerk. Dit maakt ook dat veel beelden gebogen zijn en dus niet zelfstandig kunnen blijven staan.

De meeste beelden zijn gebogen, naakte vrouwenfiguren, hoewel Gerrit soms ook mannenfiguren maakte. De voorkeur voor het vrouwelijke schoon had duidelijk een erotische inslag. "Vrouwen zijn het gladst met schuren", vertelde hij eens.

Het hakken gebeurde buiten, meestal naast de winkel. Hij kon dan een oogje in het zeil houden en als het druk werd in de zaak kon hij makkelijk inspringen.

Het maken van een beeld nam gemiddeld 4-5 dagen in beslag, maar er is ook werk dat hem weken kostte. Hoe langer het duurde hoe liever het hem was. Hij vond het zonde

als een beeld af was, want in het beeldhouwen zelf zat de bevrediging. Dagelijks werkte Gerrit aan zijn beelden. Als het mooi weer was kon hij wel de hele dag in de zon liggen, maar 's avonds hoorde je hij dan meestal toch weer kloppen. Gaandeweg werd het werk van Gerrit steeds bekender. Uit Katwijk, Assen, Duitsland, en Amsterdam kwamen mensen regelmatig kijken. Ook exposeerde hij regelmatig. Vaak dicht bij huis zoals in "t Zwaantje in Mook", in Beek of de Kekeerdome Molen, maar ook verder weg in de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Er is zelfs plek gereserveerd voor beelden van Gerrit in de metro van Amsterdam en er is werk meegegaan met een drijvende tentoonstelling naar Amerika.

Veel mensen hebben zijn werk gekocht en het is en was te zien in De Lindenberg in Nijmegen, in de Heselstraat, in de kelder van Van der Werf. Het werd ook verkocht in een tuincetrum aan de Dommer van Polderveldweg te Nijmegen. Daarnaast heeft menig Groesbenaar beelden van Gerrit in huis of in de tuin staan. Ook naar Amsterdammers is veel werk gegaan. Wat begon als hobby liep in hoogtijdagen zo goed dat hij ervan zou kunnen bestaan. Voor Gerrit hoefde dat niet. Hij was immers al met pensioen en voor hem was het beeldhouwen zijn grote passie.

Henny Brinkhof

Gemier 5

Paddestoelen

U heeft het vast gezien: de zomer is weer aan zijn einde, de bladeren kleuren al en ze vallen zelfs al een beetje. De herfst vind ik altijd een hele mooie tijd om weer eens een echte boswandeling te maken. De herfst is nl. naar mijn idee, de tijd waarin het bos op z'n allermooist is en er valt het meest te beleven. Lekker kastanjes en noten zoeken en door de bladeren banjeren!

Wat je op zo'n wandeling zeker zult tegenkomen (als je niet alleen oog heb voor de kastanjes tenminste) zijn paddestoelen. Ze zijn er het hele jaar natuurlijk, maar in de herfst zijn er meer en andere soorten, is het massaler en is het daardoor een stuk indrukwekkender.

Een mooie gelegenheid dus om wat meer informatie bieden over deze juweeltjes van het najaar. De wereld van de paddestoelen is nl. een boeiende. Want wat is nu een paddestoel, en wat is er waar van de verhalen die je er over hoort?

Schimmel

Een paddestoel is niets anders dan het vruchtlichaam van een hogere schimmel. Zijn er dan hogere schimmels en lagere schimmels hoor ik u denken, nou inderdaad. En vreemd genoeg mag je hoger en lager ook nog vrij letterlijk opvatten: De hogere schimmels die hebben vruchtlichamen hoger dan 1 millimeter en de lage schimmels hebben vruchtlichamen die kleiner zijn dan 1 millimeter. Biologen die schimmels bestuderen (mycologen) hebben uiteraard een wetenschappelijke benaming voor de schimmels, anders wordt de communicatie met buitenlandse biologen te moeilijk (weet u hoe Fransen een paddestoel noemen? en Roemenen?). Hogere schimmels worden dan macrofungi en lagere schimmels worden dan microfungi genoemd (letterlijk vertaald: grote schimmels en kleine schimmels).

De lagere schimmels kent u natuurlijk ook allemaal, dat is dat blauwe spul op brood, kaas en fruit, en de aanverwanten daarvan. Die grens van een millimeter lijkt wat willekeurig, maar er is nog een ander verschil tussen de hogere en de lagere

schimmels: De lagere schimmels planten zich in het algemeen ongeslachtelijk (dus zonder enige vorm uitwisseling van erfelijk materiaal) voort. Bij de hogere schimmels is er meestal juist wel sprake van geslachtelijke voortplanting.

Schimmels zijn opgebouwd uit lange draden van cellen die we schimmeldraden noemen of hyphen. Het geheel van de verstrengelde hyphen in de bodem of op/in een andere ondergrond noemen we mycelium of, in het Nederlands, zwamvlok.

Schimmels planten zich voort door middel van sporen. Omdat goede verspreiding een kernpunt is bij de voortplanting, vormen de meeste schimmels speciale organen om de sporen een betere start te geven. In zijn eenvoudigste vorm zijn het gewoon draadvormig opgaande hyphen die aan de uiteinden sporen vormen. Zo zie je dat meestal bij de lagere schimmels, "het haar stond er op" zeggen de mensen dan. De hogere schimmels maken er zoals gezegd meer werk van: die vormen echte vruchtlichamen.

Om de cyclus meteen maar even rond te maken: als sporen kiemen ontstaat er weer een schimmeldraad, meestal op een nieuwe ondergrond. De sporen van schimmels zijn bijzonder nietig, de individuele spore is slechts tussen de 2 en de 20 micrometer groot (een micrometer is een duizendste millimeter). Ter compensatie worden er meestal vele miljoenen gevormd. Omdat de sporen zo klein zijn en in zulke enorme aantallen worden gemaakt, kunnen we stellen dat sporen/schimmels eigenlijk alom aanwezig zijn, er is bijna geen plaats op de wereld te vinden waar geen schimmelsporen zijn.

Planten?

Schimmels werden vroeger als onderdeel van het plantenrijk gezien, ze werden als sporevormende planten zonder bladgroen beschouwd. Inmiddels zijn er zoveel verschillen tussen planten en schimmels aan het licht gekomen dat dat niet meer vol te houden bleek. Het allergrootste verschil tussen planten en schimmels is misschien wel dat schimmels geen enkele vorm van fotosynthese kennen, en dus geen suikers kunnen vormen uit kooldioxide en water onder invloed van lichtenergie. Dat er ook planten zijn die geen fotosyntheseprocessen

ten toon spreiden (denk aan bepaalde bladgroenloze parasieten zoals Stofzaad) doet daar niets aan af.

De schimmels worden tegenwoordig dus apart gezet in een eigen rijk, naast het planten- en het dierenrijk. Omdat deze scheiding nog niet zo heel lang geleden is doorgevoerd, moet je bij het zoeken naar boeken over schimmels soms dus in de afdeling botanie kijken.

De "economische" rol van de schimmels in de natuur is ook geheel anders dan die van de planten. Van de planten weten we dat ze met behulp van koolzuurgas, water en (zon)licht suikers kunnen produceren, ze worden daarom bij de Producenten (van organisch materiaal uit anorganisch materiaal) geplaatst. De schimmels daarentegen houden zich bij gebrek aan bladgroen, in het geheel niet bezig met het vormen van suikers, de schimmels breken juist suikers en ander organisch materiaal af en worden daarom bij de Reducenten (van organisch materiaal tot anorganisch materiaal) gezet.

De belangrijke rol van schimmels in de kringloop van de natuur is daarmee ook duidelijk: zonder schimmels zou de aarde bedekt zijn met een zeer dikke laag onverteerd organisch materiaal en zouden er nauwelijks voedingsstoffen beschikbaar zijn voor plantengroei.

Paddestoelen

Paddestoelen zijn dus de vruchtlichamen van de hogere schimmels. Dit vruchtlichaam is opgebouwd uit verstrengelde schimmeldraden. De voeding van het vruchtlichaam vindt plaats vanuit het mycelium. Omdat het vruchtlichaam voor een groot deel uit water bestaat, kan een paddestoel zeer snel verschijnen (ze schieten als paddestoelen uit de grond). Het vruchtlichaam is dan gewoon al helemaal klaar en wordt eenvoudigweg "opgepompt" met water als de omstandigheden daarvoor gunstig zijn. Met name in de herfst, als de luchtvochtigheid hoog is en de (verdrogende) zon aan kracht heeft ingeboet, vinden we deze gunstige omstandigheden.

Paddestoelen kunnen klein zijn, denk bijvoorbeeld aan het Appelrotkelkje, die kleine witte bolletjes op bruinverrotte appels

vormt, of aan het Meniezwammetje, dat je als oranje bolletjes op (naald)hout kunt vinden. Paddestoelen kunnen echter ook heel groot zijn, denk maar eens aan de Reuzenbovist, deze bewoner van onder andere de weide is een stuifzwam die gemakkelijk groter dan een basketbal kan worden.

Het "doel" van de paddestoel is volstrekt duidelijk: de paddestoel is een enorme oppervlaktevergroting zodat er veel sporen gevormd kunnen worden. Tevens is de paddestoel een mechanisme om de verspreiding van de sporen te helpen. Die verspreiding kan zeer ingewikkeld zijn zoals we verderop zullen zien, maar meestal is het simpelweg een kwestie van het op grotere hoogte loslaten van de sporen zodat de wind er veel meer meeneemt dan normaal het geval zou zijn. Om het oppervlaktevergroterende effect te versterken hebben veel paddestoelen onder de hoed plaatjes, buisjes of stekels. Ook de gekronkelde vorm van sommige paddestoelen (zoals bijvoorbeeld de Sponszwam) heeft oppervlaktevergroting als doel.

De spore van een paddestoel kan alle kleuren van de regenboog hebben, vuilwit of zwart, maar ook roze, groene en blauwe tinten komen voor. Omdat een soort paddestoel maar 1 kleur sporen vormt en er dus een aantal kleuren zijn, is de sporekleur een van de determinatiekenmerken die tot de soortbepaling van een paddestoel kunnen leiden. Een leuk proefje in dit verband is het afsnijden van een rijpe hoed en deze op wit en/of zwart papier leggen. enige uren later (bijvoorbeeld de volgende dag) zie je na het optillen van de hoed een "sporogram". De afdruk is bijv. met plakplastic te vereeuwigen. Als je de natuur met rust wilt laten, kun je proberen voor dit proefje een champignon te gebruiken, maar dan natuurlijk wel eentje met een open hoed. Gebruik dan wit papier, de sporen van de champignon zijn namelijk zwart.

Samen sterk

Zoals al eerder gezegd breken paddestoelen dus organisch materiaal af tot anorganisch materiaal zoals water, mineralen en gassen. Als dat organisch materiaal al dood is noemen we de soorten die het afbreken Saprofyten. De afbrekers van nog levend organisch materiaal noemen we natuurlijk Parasieten.

Bruinbol

Champignon

Behalve saprophyten en parasieten is er nog een mogelijkheid voor schimmels om aan eten te komen, namelijk: symbiose met planten. Hierbij krijgen schimmels die dicht in de buurt van plantenwortels groeien suikers van de plant. Omdat symbiose gewoon een moeilijk woord is voor "voor wat hoort wat", geeft de schimmel als tegenprestatie de plant toegang tot bodemmineralen, die voor de plant anders veel moeilijker bereikbaar zouden zijn geweest. Meestal gaat de samenwerking zo ver dat de schimmel een soort netvormige structuur om de wortels vormt of zelfs in de wortels groeit. Dit schimmel-wortel complex wordt Mycorrhiza genoemd (Myco = schimmel, Rhiza = wortel).

In Nederland komen tussen de 3 en de 4 duizend verschillende soorten paddestoelen voor, circa een kwart van al deze soorten paddestoelen behoort tot de mycorrhizavormers. Het overgrote deel van de planten "gebruikt" dan ook mycorrhiza, met name bij bomen komt het erg veel voor. Op schimmellose grond hebben de meeste planten het dan ook erg moeilijk. De meeste mycorrhiza zijn trouwens trouw aan hun boom- of plantensoort, er zijn er echter ook een paar bij die met verschillende planten kunnen samenwerken. Denk bijvoorbeeld aan de Vliegenzwam, die je onder andere onder berken, eiken en onder dennen tegen kunt komen.

Behalve samenwerken met plantenwortels kunnen schimmels ook samenwerken met insecten. Termieten bijvoorbeeld kunnen alleen maar hout als voedsel benutten

omdat in hun darmen een houtverterende schimmel voorkomt. Hetzelfde geldt voor houtborende kever- en vlinderlarven. Deze schimmelsoorten vormen uiteraard geen paddestoelen. Ook mieren en schimmels kunnen samenwerken: de Glanzende houtmier kauwt hout tot pulp en vormt daarmee een soort raten (net als wespen maar dan dikker en onregelmatig van vorm). Die raten worden dan besprenkeld met suikerwater, waarna er een speciale schimmel (*Cladosporium myrmecophilum*) door het karton gaat groeien. Het nest wint enorm aan stevigheid door dit natuurlijke betonstaal. De schimmel blijkt niet voor te komen buiten de nesten van de Glanzende houtmier, dus we mogen aannemen dat de samenwerking beide soorten tot voordeel is.

Een hele speciale vorm van symbiose tussen plant en schimmel is korstmoss. Hier zijn een alg en een schimmel een unieke samenwerking aangegaan waarbij de groeimogelijkheden voor beiden sterk zijn toegenomen: korstmossen kunnen leven op plaatsen waar andere levensvormen absoluut uitgesloten zijn. Denk bijv. aan kale rotsen, muren, stoeptegels en daken. Bij een korstmoss is de alg in schimmelmateriaal ingebed, waarbij de schimmelcomponent zorgt voor structuur, bescherming tegen droogte en aanhechting, de algcomponent zorgt door fotosynthese voor suikers en dergelijke die de schimmel tot voedsel dienen.

Door de doorsnee te meten van korstmossen en deze te delen door de jaarlijkse groeisnelheid, is berekend dat onder de korstmossen exemplaren voorkomen die meer dan duizend jaar oud zijn!

Voortplanting en verspreiding

De Paddestoelenvormende schimmels worden door mycologen in twee grote groepen verdeeld: de zakjeszwammen of ascomyceten en de steeltjeszwammen of basidiomyceten. "Steeltje" en "Zakje" hebben geen betrekking op de vorm van het vruchtlichaam, een paddestoel met een steel is dus niet automatisch een steeltjeszwam. De naam wijst op de manier waarop de sporen gevormd worden. Bij zakjeszwammen ontstaan de sporen in een stamcel, die er dan onder de microscoop uit ziet als een zakje met een paar sporen erin. Bij een steeltjeszwam groeien de sporen als knopjes aan het uiteinde van de stamcel,

zodat het lijkt of de sporen met een aantal bij elkaar op een steeltje (de stamcel) staan. De meeste echte paddestoelen behoren tot de groep van de steeltjeszwammen.

Omdat de hogere schimmels aan geslachtelijke voortplanting doen, moet er een vorm van bevruchting plaatsvinden. Dit gaat niet zoals bij planten en dieren m.b.v. zaadcel en eicel, maar door het versmelten van twee schimmeldraden van verschillende individuen van een schimmelsoort. Het is gebleken dat niet alle schimmeldraden met elkaar kunnen versmelten, er zijn 2 "geslachten". De aldus ontstane schimmeldraden zijn bijzonder: ze bezitten per cel 2 kernen. Het zijn deze 2 kernige schimmeldraden die het vruchtlichaam vormen. pas helemaal op het laatst, in het vruchtlichaam, vindt eindelijk een versmelting plaats van de twee kernen, meteen gevolgd door een deling van de versmolten kern in 4 kernen. Elk van deze kernen vormt vervolgens een spore. Tijdens het versmelten en weer delen worden er nieuwe combinaties gevormd uit de genen van het ouderlijk materiaal zodat de genetische variatie tussen de sporen enorm is.

Om de spore te verspreiden is, zoals gezegd, de wind een van de grote hulpmiddelen. Maar er zijn ook andere methoden. Sommige zwammen kunnen hun sporen bijvoorbeeld onder hoge druk met een vloeistof wegspuiten. Bij een rijpe stuifzwam worden de sporen uit een gaatje of scheurtje weggeblazen als je er op gaat staan of als er regendruppels opvallen. Andere zwammen maken gebruik van opspattende regedruppels voor de spore verspreiding, ze vormen daartoe hun sporen in een perfect kommetje met een ronde bodem, als er een regendruppel invalt, zwipt die er, met sporen beladen, aan de andere kant weer uit. (als je je daar niets bij voor kunt stellen moet je maar eens een lepel met de holle kant naar boven onder een stromende kraan houden).

De Nestzwammen hebben deze laatste methode wat verder uitgewerkt: bij hen worden zo niet de individuele sporen weggeslingerd, maar hele pakketjes met sporen, die dan later openbarsten en hun sporen loslaten. Bij het kogelwerptje zitten de sporen ook in pakketjes verpakt, maar daar klapt de ronde bodem waarop de pakketjes liggen plotseling om, van hol naar bol, waardoor de pakketjes door

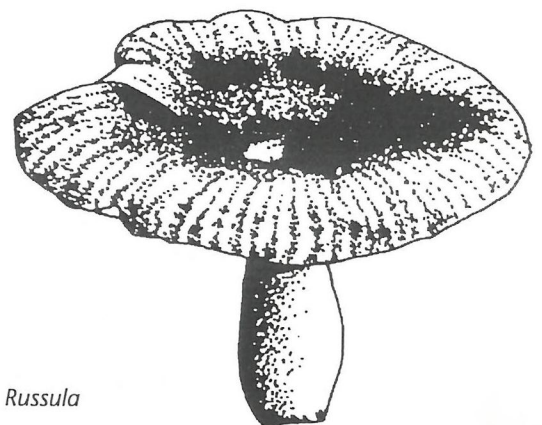
mechanische druk worden weggeslingerd.

Bij inktzwammen komen de sporen als een pikzwarte druppelende massa vrij als de paddestoel rijpt. De hoed "ver-inkt" dan langzaam vanaf de rand, het lijkt wel een beetje of de hoed smelt. Van deze zwarte prut werd in vroeger tijden overigens daadwerkelijk inkt gemaakt.

Zoals ook bij plantenzaden, kunnen sporen ook door dieren verspreid worden. Zo is dat bijvoorbeeld het geval bij de stinkzwam. Deze vormt zijn sporen in een slijmerige stinkende massa op de hoed. Vliegen en andere kleine diertjes die zich tot rottende materie aangetrokken voelen, eten van het slijm en poepen het op een andere plaats weer uit. De sporen blijven natuurlijk intact in het maag-darmkanaal. Ook zoogdieren kunnen sporen verspreiden: bepaalde truffels hebben een grote aantrekkingskracht op (wilde en tamme) varkens en op herten. Die graven en eten de truffels op, om ze elders bemest en wel weer uit te poepen.

To eat or not to eat

Wie aan paddestoelen denkt, denkt aan lekker eten, waarbij de bekendste eetbare paddestoel natuurlijk de champignon is. Minder bekend zijn misschien de oesterzwam en de japanse shiitake. De fijnproevers zullen wellicht ook de Hanenkam (Cantharel), de Truffel en de Morielje kennen. Nederland kent geen cultuur van het verzamelen van wilde paddestoelen (meer), alle paddestoelen voor de pan worden gewoon in de winkel gekocht. Dit in tegenstelling tot bij onze oosterburen waar het wildverzamenen wat meer schijnt te leven. De bekendste wilde eetbare paddestoelen zijn daar, naast een aantal van de hierboven reeds genoemde soorten, de Boleten (zoals het Eekhoortjesbrood) en de Russula's.

Russula

Ook lagere schimmels zijn, zij het wat meer verborgen, in ons menu aanwezig. Denk bijvoorbeeld aan de witte korst en de blauwe dooradering van sommige (franse) kazen. Een bekend vleesvervangend product "Quorn" heeft ook een schimmel als basis.

De voedingswaarde van paddestoelen is niet altijd even groot, het grootste gewichtsaandeel van de vruchtlichamen is immers water. Als je honger heb kun je beter aardappels eten. Ook het eiwitgehalte is niet overdreven hoog: gemiddeld iets meer dan melk, maar echt beduidend minder dan vlees. Ik denk niet dat een paddestoel een volwaardige vleesvervanger is. Paddestoelen moet je meer als smaakmakers zien, waarmee saaie, maar voedzamere, produkten aantrekkelijker kunnen worden gemaakt.

Een andere (eeuwenoude) toepassing van paddestoelen, is het gebruik als roes- en tripmiddel. Met name de Vliegenzwam staat er om bekend en tegenwoordig ook de verschillende soorten kaalkopjes en *Stropharia's*. Je kunt ze als eco-drugs, paddo's of "magic mushroom" kopen in zgn. smartshops). De verkoop van verse onbewerkte paddo's is overigens legaal volgens de Nederlandse opiumwet.

De vliegenzwam werd vooral in de siberische oerculturen als tripmiddel gebruikt door sjamanen (religieuze leiders) en wellicht in latere tijden ook door "heksen". Sommige auteurs suggereren dat de naam Vliegenzwam afkomstig zou kunnen zijn uit dit gebruik, slikkers van vliegenzwam kunnen nl. tijdens de roes het gevoel hebben dat ze vliegen. Erg waarschijnlijk lijkt dit niet als je weet dat nog niet zo lang geleden in melk gekookte en met suiker bestrooide hoeden van de Vliegenzwam gebruikt werden om vliegen te lokken en te doden.

Een ander roesverschijnsel van Vliegenzwam schijnt vergroting of verkleining te zijn: de tripper kan zich een reus of een kabouter wanen. Dit kan een bron zijn van de bekende sprookjesfiguren (sommige sprookjes zijn erg oud, misschien wel uit sjamaanse tijden). Ook in het boek "Alice in wonderland" van Lewis Carroll komt dit thema terug. Het gebruik van Vliegenzwam is echter riskant. Diverse bronnen bevestigen dat het effect onvoorspelbaar is en dat de gevolgen fataal kunnen zijn.

De amanieten (waartoe de Vliegenzwam behoort) bevatten zowel muscarine (vergift) als iboteenzuur (hallucinoegen), maar de verhouding en dosis is per paddestoel verschillend en kan sterk variëren. Ik heb wel eens gelezen dat de Siberische Vliegenzwammen meer iboteenzuur zouden bevatten dan muscarine en dat het in onze streken juist andersom is, m.a.w. de tripper verhalen hebben misschien alleen betrekking op Siberische vliegenzwammen.

Slanke Amaniet

Ook bij de paddo's uit de smartshop is er een zeker risico, de dosis van het hallucinoegen is nl. onbekend en variabel, er is dus een kans op overdosering. Dit is zelden fataal, maar wel een erg slechte ervaring. Een juist gedoseerde paddotrip hoeft trouwens ook niet altijd een goede ervaring te zijn, met name bij mensen met een depressieve aard of een psychiatrisch verleden. Verslaving is overigens niet waarschijnlijk: de meeste mensen nemen het maar een keer vanwege de vieze smaak en de misselijkheid die optreedt. Bovendien schijnt bij het twee keer vlak na elkaar nemen van een paddo het effect veel minder te worden.

Vergif

Wie aan paddestoelen denkt, denkt waarschijnlijk ook onmiddellijk aan giftigheid, dat zit er diep in bij de meeste mensen. Soms leidt dit giftige imago tot bescherming (wie plukt er in Nederland nou wilde paddestoelen om op te eten?), soms ook wel tot vernietiging, bijvoorbeeld uit angst dat kinderen ervan zullen eten.

Kaalkopje

De giftigheid van de paddestoel valt uiteen in twee componenten. Enerzijds is er de giftigheid door in de paddestoelen van nature aanwezige stoffen, anderzijds (en daar denken veel mensen niet aan) ontstaat giftigheid door bederf. Paddestoelen bederven snel en bij de rotting komen stoffen vrij die zelfs eetbare paddestoelen giftig maken. Daarom wordt van verzamelde paddestoelen meestal alleen de hoed gegeten van jonge exemplaren en wordt bij de huis, tuin en keuken champignon altijd een stuk van het steeltje afgesneden.

Omdat paddestoelen giftige zware metalen en zelfs radioactieve deeltjes kunnen ophopen, kunnen ook verse exemplaren van goed eetbare soorten je op den duur slecht bekomen. Paddestoelen uit de berm van de snelweg, laten de meeste verzamelaars liever staan.

Soms ontstaat giftigheid pas in combinatie met een andere stof in het menu, zo is van Inktzwammen bijvoorbeeld bekend dat sommige soorten prima eetbaar zijn, maar dat ze in combinatie met alcohol vervelende verschijnselen veroorzaken.

Rondom de bepaling van giftigheid van paddestoelen zijn een aantal misverstanden, zo schijnen er mensen te zijn die denken dat als je een zilveren lepel meekookt met de paddestoelen dat deze dan de giftigheid zou kunnen wegnemen of zou kunnen aantonen (de lepel zou dan zwart uitslaan). Een levensgevaarlijk onzinverhaal. Ook zijn er mensen die denken dat je een paddestoel kunt vertrouwen omdat er door dieren al aan is geknabbeld. Dit is beslist niet waar! Meestal worden die vraatsporen gemaakt door slakken, en die hebben een totaal

andere spijsvertering dan zoogdieren! Sommige slakken hebben bovendien een grote resistentie ontwikkeld tegen paddestoelengif.

Bij een aantal soorten paddestoelen verdwijnt de giftigheid na verhitting of door ze te drogen. ook het verwijderen van specifieke delen (bijv. het vel van de hoed) kan soms de giftigheid doen verdwijnen. Maar het is zeker niet zo dat alle paddestoelen eetbaar zouden worden door verhitting en dergelijke, de meeste vergiften zijn namelijk meer of minder hittebestendig.

Het verkleuren van het vruchtvlies, zoals dat optreedt bij sommige soorten als je er een stukje afbreekt of snijdt, zegt ook al niets over de giftigheid van een paddestoel, het komt voor bij eetbare, bij oneetbare en bij giftige soorten. Het verkleuren kan wel een hulp zijn bij het op naam brengen van een paddestoel natuurlijk.

Echt dodelijk zijn gelukkig maar enkele soorten paddestoelen, bijvoorbeeld de bekende Groene knolamaniet, maar mensen met een lever- of nierziekte of een hartkwaal kunnen ook bezwijken aan niet dodelijke giftige paddestoelen. Ook is het natuurlijk zo dat vergiftiging altijd een kwestie van concentratie is, dus van hoeveelheid gif per kilo lichaamsgewicht. Kinderen zijn dus gevoeliger voor vergiftiging dan volwassenen. Ook allergische reacties kunnen een paddestoel "giftiger" maken voor gevoelige mensen.

Bij de Groene knolamaniet kan de consumptie van een enkele hoed al een

Groene Knolamaniet

dodelijke afloop hebben. Bij de Braakrussula kan zelfs het proeven van een klein stukje al tot een heftige kotsaanval leiden. Geen kleine stukjes van onbekende paddestoelen proeven dus.

Alle vergiftigingsgevallen verlopen uiteraard anders, maar bekende verschijnselen zijn: maag- en darmstoornissen, braken, krampen, diarree, waanvoorstellingen, angst-, onrust- en zweetaanvallen en tranenvloed. In ernstige gevallen kan hemolyse optreden (afbraak van bloedlichaampjes), kunnen hartritmestoornissen en bewusteloosheid optreden en kunnen lever en nieren (permanent) beschadigd raken. In zeer ernstige gevallen raakt het slachtoffer in coma of sterft het slachtoffer.

Een vergiftiging kan zich onmiddellijk manifesteren maar er kunnen ook uren of zelfs dagen zitten tussen consumptie en het optreden van de vergiftigingsverschijnselen. In het geval van zo'n vertraging is het vaak te laat voor een arts om nog in te kunnen grijpen, de schade (meestal aan de lever en de nieren) is dan al onherstelbaar.

Mijn advies is om wilde paddestoelen lekker te laten staan, veel te gevaarlijk als je er geen verstand van hebt. De winkel is veiliger en je kunt tegenwoordig allerlei soorten krijgen.

Spreekjes en folklore

In vroeger tijden was het verschijnsel paddestoel omgeven door een waas van griezeligheid en geheimzinnigheid. Ook nu leeft dat nog voort, bijvoorbeeld in begrippen als "heksenkring". Ook de associatie kabouterpaddestoel lijkt onuitroeibaar. Het woord "Paddestoel" zelf wijst ook op het mysterieuze verleden: padden werden altijd als heksenbeesten en nachtbrakers gezien. De basis van dit vreemde imago is misschien te vinden in het plotseling verschijnen en verdwijnen, de groeiplaats (een mistig en donker herfstbos) en de angst voor vergiftiging waarbij doden kunnen vallen of waarbij hallucinaties kunnen optreden.

In de namen van een aantal paddestoelen zien we de gruwel terug: Duivelsei (nog niet volgroeide stinkzwam), Duivelsbroodrussula, Satansboleet, Elfenbankje, Heksenboter, Doodstrompet,

Toverchampignon, Judasoor, Heksenboleet en Dodemansvingers zijn allemaal namen voor soorten paddestoelen.

Heksenkringen worden niet gevormd door dansen de heksen maar door een zwamvlok in de grond die zich vanuit één punt rondom ongestoord naar alle kanten kan uitbreiden. Als de vruchtlichamen aan de uiteinden van de zwamvlok een beetje tegelijk tevoorschijn komen staan ze dan mooi in een kringetje. Als je er op let en je stelt je defenitie van een cirkel een klein beetje bij, zul je merken dat heksenkringen (en gedeeltelijke heksenkringen) beslist niet zeldzaam zijn.

Wat met korstmossen kan, kan met heksenkringen trouwens ook: als je de doorsnede meet van de kring en je kent de jaarlijkse groeisnelheid, dan kun je berekenen hoe oude de heksenkring is. Met een dergelijke berekening bleek men in een enkel geval op enige honderden jaren uit te komen. Dit is dan waarschijnlijk een heksenkring geweest die uit de lucht is waargenomen, want zo'n grote kring valt vanaf de grond nauwelijks te herkennen.

Wat de geheimzinnigheid zeker vergroot is dat enkele soorten zwammen (zwak) licht uitstralen in het donker of dat ze het substraat waarop ze groeien licht laten geven (bioluminescentie). In Nederland is het laatste van toepassing op de Echte honingzwam. Een bron op het Internet meldt dat soldaten in de eerste wereldoorlog wel eens stukjes rottend hout (ongetwijfeld aangetast door de honingzwam, dat is een houtparasiet) op hun helm plakten, dat gaf net genoeg licht om niet tegen elkaar op te botsen 's nachts in de loopgraaf, maar niet genoeg om vijandelijke kogels aan te trekken.

Echte Honingzwam

Opmerkelijkheden:

In vroeger tijden werden paddestoelen niet alleen als voedsel gebruikt, de Tonderzwam bijvoorbeeld werd in plakken gesneden en gedroogd om er een soort leer of perkament van te maken. Hiertoe werden de gedroogde plakken tot grote oppervlakte uitgeklopt en tot bijvoorbeeld hoeden en tasjes gevormd. De pluizige inhoud van de Tonderzwam werd ook niet onbenut gelaten: dat kon je gebruiken om vuur te maken in een zgn. "tondeldoos". Met vuursteen en ijzer werd er dan een vonk geslagen die werd opgevangen in het tondermateriaal dat gemakkelijk vlam vatte of ging gloeien.

Zoals ook bij andere biologische groepen vinden we ook in het schimmelijk gevallen van bizarre overspecialisatie. Zo is er een soort (de Vogelveerzwam) die op de schachten van uitgevallen vogelveren groeit en op vogelschedels en snavel. Deze soort heeft, in het buitenland, een dubbelganger (de Hoefzwam) maar die komt alleen maar op afgevalen hoefjes en horens voor. Maar het kan altijd vreemder: Het Elzenkatjemummiekelkje groeit alleen alleen op (begraven en gemummificeerde) katjes van de Els, dat is te zeggen: op de mannelijke katjes, niet op de vrouwelijke.

De parasitaire zwammen kunnen allerlei levend materiaal aantasten, niet alleen plantaardig materiaal maar ook dierlijk weefsel. De Rupsendoder bijvoorbeeld besmet rupsen en als die zich verpoppen in de grond (veel rupsen doen dat) dan wordt de inhoud van de pop verteerd en groeien er kleine oranje paddestoeltjes uit. Soms parasiteren paddestoelen ook op andere paddestoelen zodat je op een paddestoel een paddestoel kunt zien groeien.

Veel paddestoelen zijn gevoelig voor milieuverontreiniging (luchtverontreiniging, bodemverontreiniging) vandaar dat ontzettend veel soorten op de rode lijst staan. Parasitaire zwammen kunnen echter ook juist profiteren van milieuverontreiniging: doordat hun slachtoffers verzwakt raken kunnen ze gemakkelijker hun slag slaan.

De Koffievuurtjeszwam is een ernstige wortelparasiet op naaldbomen. Door het stoken van vuurtjes in het bos verzwak je de onderliggende wortels en geef je de sporen

van de Koffievuurtjeszwam precies de juiste prikkel om te kiemen, Deze paddestoel vind je dan ook op brandplekken. Het gevaar van deze paddestoel voor naaldbossen zie je wel eens beschreven in scouting handboeken met aanwijzingen voor het maken van kampvuur.

Paddestoelen op het Web

Uiteraard zijn er paddenstoelen websites op het internet te vinden. Ik heb er een aantal voor u verzameld zodat u ook bij regenachtig weer een virtuele mycologische wandeling kunt maken.

http://www-mlf.sci.kun.nl/mlf/nmv/main_n.htm

De homepage van de Nederlandse Mycologische Vereniging met onder andere een excursieprogramma. Als je er eens op uit wilt met iemand die er verstand van heeft, is dit misschien een mooie insteek.

<http://www.lantaarn.demon.nl/medemens/plzwam.htm>

Deze pagina biedt een determinatiesleutel voor de geslachten van de plaatjeszwammen. Met verklaringen van de latijnse namen van de bekendste paddestoelen.

<http://micscape.simplenet.com/mag/artoct98/mushr.html>

"A closer look at Mushrooms": Over het verschil tussen zakjes- en steeltjeszwammen (ascomyeten en basidiomyeten).

<http://www.artlab.nl/gb/fftfrent.html>

"Food for thought: Op deze pagina is een onderzoek over hallucinogene paddestoelen te lezen.

http://www.mykoweb.com/BAF/ba_index.html

"Fungi of the San Francisco Bay Area": Vooral veel hele mooie foto's op alfabetische volgorde.

<http://www.nrm.se/kbo/saml/fries/welcome.html.en>

Antieke Zweedse schilderijtjes van paddestoelen.

<http://www.personal.u-net.com/~ivyhouse/>

Met een aantal geïllustreerde victoriaanse paddestoelenboeken.

<http://www.ivory.org/lyrics/wrabbit.html>
Jefferson Airplane's paddestoelen-ode
"White Rabbit".

<http://www.literature.org/authors/carroll-lewis/alices-adventures-in-wonderland/>
Alice in Wonderland, het complete boek online.

<http://www.gironet.nl/home/rdg1314/plaatjes/>

Een aantal plaatjes bij dit stukje komen van IVN Heuvelrug en Kromme Rijn en zijn door Rob de Graaf via zijn website beschikbaar gesteld.

Tot de volgende keer.

Natuurgedicht 2

OTTERS HAGEN

Besloten schemerlandschap van struweel
Week toen uiteen voor gelukzaligheid
Van wemelend gejubel en gespeel,
Waar watersnip en grutto wijd en zijd
Zonovergoten bloemenweelde zagen:
In Ottershagen.

Wuivend in zomerwind, een weidse pracht
Van orchideeën, zeggen, gentiaan,
Parnassia, en telkens, onverwacht,
Een geur, een tint, als overal vandaan.
Zo rijk, zo diep vervuld waren de dagen:
In Ottershagen

Maar voor de Mammondienaar van de staat
Waren dit 'woeste gronden', waardeloos,
Die men ontwateren en vernielen gaat.
'Vooruitgang' heet men dit: hoe hol, hoe voos!
Wie beter wist werd weggehoond, verslagen,
In Ottershagen.

Gebrul van monsters zou en moest het zacht
Verinnigd zingend zoemen ruw verjagen.
Een paradijs werd zinloos verkracht,
Opengescheurd, vernietigd, omgebracht,
In Ottershagen.

En thans? Nu zijn die 'gronden' waarlijk woest,
Ledige doodsheid, varkensgras en raai,
Waar duizendvoudig leven wijken moest.
Soms klinkt het schorre krassen van een kraai.
Zo gaat zelfs de herinnering vervagen
Aan Ottershagen.

Uit: Hartgespan Victor Westhoff

Ingrid Claessen, bioloog en schilder

Als kind tekende en knutselde ik met veel plezier. Door school en studie raakte dat erg op de achtergrond. Ik veroorloofde het me pas weer daar tijd aan te besteden direkt na mijn afstuderen. Via diverse teken- en schildercursussen heb ik mij aangemeld bij de HKA. En sinds mijn baan is gestopt en ook de kinderen allebei naar de basisschool zijn schilder ik bijna dagelijks. Want schilderen dat wilde ik.

Ik houd van Groesbeek en omgeving en heb al lang gewenst al zijn fantastische plekken, die zo rijk zijn aan vorm en kleur eens te schilderen. Nu ik hiermee bezig ben, merk ik dat dit mij veel voldoening geeft. Aanvankelijk stond ik buiten te schilderen en werkte ik nauwelijks verder op mijn atelier.

Ik zocht een specifieke plek; een plek die bij wijze van spreken al refereert aan mijn werk.

Door slecht of koud weer en door lastig te bereiken plekken werd ik gedwongen om ook binnen te schilderen. Iets wat heel goed mogelijk bleek, zeker met hulp van foto's. Het feitelijke werk doe ik nu dus steeds minder buiten. Buiten ben ik om waar te nemen, te absorberen of een gevoel of idee helder te krijgen. De vertrouwde sfeer van een locatie neem ik in mijn hoofd mee. Mijn concentratie is binnen groter doordat ik minder te maken heb met afleidingen, zoals bijvoorbeeld wind. Ik werk steeds meer vanuit een nabeeld.

De voorstelling die ik gebruik is de drager en geldt als leidraad, maar steeds meer is het werken doorslaggevend: de ordening, de wijze van schilderen en het materiaal fascineren mij en geven me telkens opnieuw weer energie. Kleuren dienen zichzelf aan; een eenmaal gekozen kleur laat als het ware een andere kleur ontstaan. Al werkend onderzoek ik de technische aspecten van het schilderen en ontwikkel zo een eigen werkwijze.

Ik ben opgegroeid met bos en hei in Arnhem-Noord. Dat was lang mijn speelplek: winkeltje spelen in het bos, de eerste fietsoefeningen op bochtige paadjes, schaatsen leren op onderbindertjes op de bevroren watertjes en krekken vol blad, in bomen klimmen op de hei, takken-hutten bouwen, kuilen graven enz. En hier in

Groesbeek ga ik hardlopend of fietsend heel vaak door bos en veld. Bomen, bos en randen van bossen zijn meestal de .voorstelling. Het buiten zijn in het bos geeft mij een 'binnen' gevoel. Naast dat het vertrouwd is vind ik het spannend, boeiend. Ook hoogteverschillen, patronen of glooiingen in het veld en water met bomen daar geniet ik van. En mospakketten onder de bomen, of mos en korstmossen op zand (duinen) of op rotsen (bergen) en langs bergstoompjes. Het zijn mijn favoriete plekken.

Kleuren werkten op de academie te uitbundig. Het paste niet bij de schoolcultuur. Op een gegeven moment heb ik ze eruit gegooid en ben ik voornamelijk gaan tekenen, in kleine en hele grote formaten en heb ik ook grafisch werk gemaakt. En met dit zwart-wit werk ben ik afgestudeerd. Ik leefde een heleboel jaren twee levens: één vol stadslawaai, in volle treinen, vergaderen met groepen mensen (Amsterdam), en een ander beheerst door de stilte, buiten zijn, de groentetuin, tekenen (De Horst). Nu die extroverte tijd afgelopen is heb ik meer tijd om geleidelijk het schilderen naar mijn hand te zetten. Ik heb de kleur laten terugkeren, omdat ik die toch nodig heb. Mijn materiaalkeuze is nu definitief olieverf, na eerder met acryl te hebben gewerkt. Olieverf vergt meer tijd, maar de kleuren hebben een natuurlijkere glans; acryl is te veel een stug plastic laagje voor mij.

Kleuren gebruik ik ook veel in de portretten. Op een dag wist ik dat ik portretten wilde schilderen.

Toen ik dat besloot moest ik terdege gaan studeren op de mogelijkheden. Ik ben heel klassiek begonnen als de oude schilders, zoals Rubens en Vermeer door laag over laag te schilderen en het portret op te bouwen door 'witophoging'. Dit is een hele beheerste en tamelijk veel tijdvrage technische die weinig spontaniteit toelaat. Maar ik deed het met sneldrogende verflagen, waardoor het geen maanden ging duren. Het duurde me toch te lang en het resultaat was niet bevredigend voor mij. De expressie en helderheid van kleuren was me te gering en een handschrift (verftoets) was er niet. Via deze weg werd het me duidelijk wat ik wel wilde. Nu schilder ik landschap en portret met een expressionistisch uiterlijk: veel kleur en een snelle volle verfstreek. Ik bouw het beeld op, op basis van het idee wat ik in mijn hoofd heb of voor mij zie. Doordat ik snel werk krijgt het schilderij de emotionele lading van het moment.

Ik bemoei me niet speciaal met de actualiteit in de kunst. Ik maak wat ik wil. Schilderen is een middel om menselijke activiteit te verbeelden. Waarnemen is willen weten. Waarnemen is evenzeer voelen. Ik wil hier een fragment aanhalen, geschreven door Henny Brinkhof in het voorwoord van ons eindverslag van een jaar gezamenlijk onderzoek (1979) in De Bruuk in het kader van onze studie Biologie.:

“Wat de meeste biologie-studenten en biologen erg aanspreekt in het vak ekologie, is het veldwerk. Het buiten werken in de natuur is een ervaring die je niet zo maar vergeet. Misschien omdat je je één gaat voelen met de natuur als je elke dag kunt genieten van de schoonheid, verscheidenheid en puurheid ervan. Misschien ook omdat je steeds weer iets ontdekt, dat je nog nooit gezien hebt. Je ervaart hoe het leven geleefd wordt.

Het zijn voor ons in ieder geval deze dingen geweest, het genieten en het ontdekken (onderzoeken) van de natuur, die de belangrijkste drijfveren vormden voor het buiten zijn.

Toch bijten deze twee dingen elkaar: het één zijn en genieten staat tegenover het onderzoeken (analyseren). Analyseren vereist afstand; een zijn en genieten van de natuur verdraagt dat niet. Het eerste is een objec-

tieve benadering (voor zover je wetenschappelijk onderzoek objectief mag noemen) en het tweede is een subjectieve benadering van de natuur. Ze gaan niet samen, doch kunnen elkaar snel afwisselen.”

Ik schilder zowel portret als dierbare plekken in opdracht. Ik geef een beeld van wat ik waarneem. De opdrachtgever ontvangt dus een persoonlijke interpretatie. Toch speelt, zeker bij de portretten, de gelijkenis en herkenbaarheid een belangrijke rol. Een gedachte, een gevoel, een geur kunnen ons hevig doen denken aan mensen, familie of vrienden. Ze kunnen ons ook laten verlangen naar een bepaalde plek bijvoorbeeld naar de plaats waar we onze jeugd doorbrachten of waar we iets bijzonders beleefden. Misschien is dat een huis, een bos of een uitzicht.... Een schilderij van zo'n plek biedt de mogelijkheid om een herinnering levend te houden.

Bent u geïnteresseerd, wilt u meer weten, wilt u een opdracht verstrekken, dan bent u welkom op mijn atelier. Neemt u wel van te voren telefonisch of schriftelijk contact met mij op.

Ingrid Claessen

Curriculum vitae van Ingrid Claessen

Ingrid Claessen, 42 jaar. Ik woon 17 jaar in Groesbeek samen met AP van Gelder; we hebben twee kinderen: Maaïke (7) en Sasha (6).

Als Biologe (KUN, Katholieke Universiteit Nijmegen 1982) ben ik 10 jaar betaald werkzaam geweest bij provinciale natuur- en milieubeschermingsorganisaties in Noord-Holland en Gelderland.

Ik ben afgestudeerd aan de HKA, Hoge School voor de Kunsten Arnhem in juni 1994.

In september 1996 ben ik begonnen met het schilderen van portretten.

In september 1997 ben ik ook gestart met het schilderen van landschappen in mijn nabije omgeving.

Sinds januari 1998 schilder ik in opdracht portret of een dierbare plek.

In het najaar van 1998 had ik mijn eerste expositie in het Cultureel Centrum "De Mallemlen" in Groesbeek.

Mijn volgende expositie is in november 1999 in Nijmegen in het Universiteitsgebouw van de Wis- en Natuurkunde Faculteit.

Interview met Wieb Bosma

Het onderstaande is een verslag van een interview dat ik (IK) in september heb gehouden met Wieb Bosma (W) in diens bovenkamer. Wieb woont aan het Binnenveld in Groesbeek en fietst dagelijks door het bos naar de Universiteit van Nijmegen waar hij als wiskundige werkt. Ik begreep dat Wieb in zijn dagelijks werk veel van computers gebruik maakt. Daarmee genereert hij bijvoorbeeld wel eens fractals, waarvan afbeeldingen een intrigerend verband tussen wiskunde, kunst en natuur suggereren. Belangstelling voor de natuur kreeg hij vanzelf op zijn geboorte-eiland Texel, en tijdens zijn studie wiskunde in Amsterdam en zijn latere jaren in Australië ontwikkelde zich ook belangstelling voor kunst van diverse aard.

IK: 'Wieb, we zijn geïnteresseerd in je als representant van de derde hoek in de driehoek kunst—natuur—wetenschap. Als wiskundige ben je toch — zij het misschien minder direct dan de bioloog of de fysicus — bezig met het beschrijven en begrijpen van de wereld om ons heen, met het opsporen van wetmatigheden en patronen in de natuur, van orde in de chaos?'

W: 'Tja, eh, ...'

IK: 'Maar wat de wiskunde fundamenteel onderscheidt van natuurkunde en biologie is de mate waarin ze haar eigen wereld *schept*. Door te abstraheren en te generaliseren gaat wiskunde niet alleen meer over de werkelijk bestaande wereld, maar ook over werelden die zouden kunnen bestaan, maar dat slechts doen in het universum van de mathematicus. In die zin staat wiskunde dicht bij de kunst, toch?'

W: 'Inderdaad.'

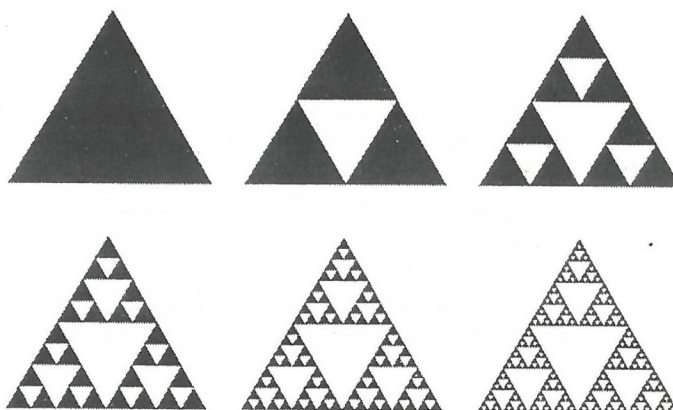
IK: 'Het spel dat Escher bijvoorbeeld speelt in zijn prenten (waarvan ik er één aan je muur zie hangen) met werkelijkheid en verbeelding, verraadt de visie van een kunstenaar op een wiskundige interpretatie van de werkelijkheid. Wat in de laatste decennia is toegevoegd aan de relatie kunst—natuur—wetenschap is de toepassing van de *computer*. Wetende dat jij in je werk de computer veel gebruikt, fascineert mij de vraag hoe jij de rol ziet van computers in die driehoek. We weten allemaal dat computers een toenemende rol spelen in onderzoek, zoals jij dat ook doet. Laatst las ik daar in de krant een voorbeeld van uit de cryptografie, waar de getaltheorie — dat is toch jouw oorspronkelijke vakgebied?...'

W: 'Ja.'

IK: '... hoe die getaltheorie erin slaagt steeds betere computermethoden te verzinnen om beveiligings-methoden die in het betalingsverkeer gebruikt worden, te kraken. En we kennen natuurlijk ook allemaal de rol die computers in de (toegepaste) kunst spelen: van grafiek tot muziek, van special effects in films tot verlichting in theaters, overal worden computers gebruikt. Maar hoe zie je de verhouding van de computer tot de natuur?'

W: 'Nou, ...'

IK: '... vind je niet dat die verhouding lijkt op de tegenstelling tussen kunst(matig) en natuur(lijk)? Het regelmatige, voorspelbare gedrag van computers (en wiskunde) versus het grillige, onvoorspelbare van de natuur?'

Zeef van Sierpinski.

[Hier schoof Wieb het dikke boek "Chaos and fractals — New frontiers of science" mijn blikveld binnen.]

IK: 'Ha, ik weet wat je nu wilt zeggen: ook in het schijnbaar chaotische, onvoorspelbare, probeert de wiskunde met computers en modelvorming het wetmatige te ontdekken. Nadat in de afgelopen eeuwen getracht is het *oneindige* (in het grote en in het kleine) wiskundig te beheersen, heeft men in deze eeuw ook gepoogd chaos en schijnbaar willekeurige dynamiek in compacte formules te vatten.'

W: 'Bijvoorbeeld ...'

IK: '... de vlinder van Lorenz ja, (ik ben ook niet helemaal van de straat), waarvan de vleugelslag een tornado in Texas doet ontstaan — als metafoor voor grote instabiele systemen waar minieme veranderingen enorme consequenties hebben. Dat, en hun enorme complexiteit door de grote schaal, maakt het zo moeilijk die systemen — zoals het weer — goed te voorspellen. Het aardige is dan toch weer dat zulke dynamische systemen soms in zeer compacte formules te beschrijven zijn, terwijl hun gedrag dat niet is.'

W: 'Precies, net als ...'

IK: '... bij *fractals*, wou je zeker zeggen, waar met een vreselijk simpele formule of voorschrift enorm complexe plaatjes gegenereerd kunnen worden!? Een typisch voorbeeld zag ik net toen je in dat boek van je bladerde [zie plaatje]: de *zeef van Sierpinski*. Begin met een dichte driehoek, waaruit je de driehoek die de middelpunten van de zijden

verbindt, wegsnijdt. Je houdt dan drie driehoeken over die aan de punten verbonden zijn; daarop herhaal je dit voorschrift, ad infinitum. Je krijgt dan dat typisch fractale, waar in elk klein driehoekje het héle patroon zich weer volledig herhaalt.'

W: 'Maar, ...'

IK: 'Sorry maar ik moet nu eerst voor de lezers even uitleggen dat dit ons weer terugbrengt bij de natuur, want fractals zijn beroemd geworden toen bleek dat buurlanden het oneens waren over de lengte van hun gemeenschappelijke grens, simpelweg omdat zo'n grens — of een kustlijn van een land — een zo grillige kromme is dat de lengte ervan afhangt van hoe nauwkeurig je kijkt: hoe meer je inzoomt, hoe meer details je ziet, en uiteindelijk blijkt een klein stukje grens al oneindig lang te zijn! Een typisch wiskundige blik: oneindige herhaling en oneindige lengte binnen het eindige.'

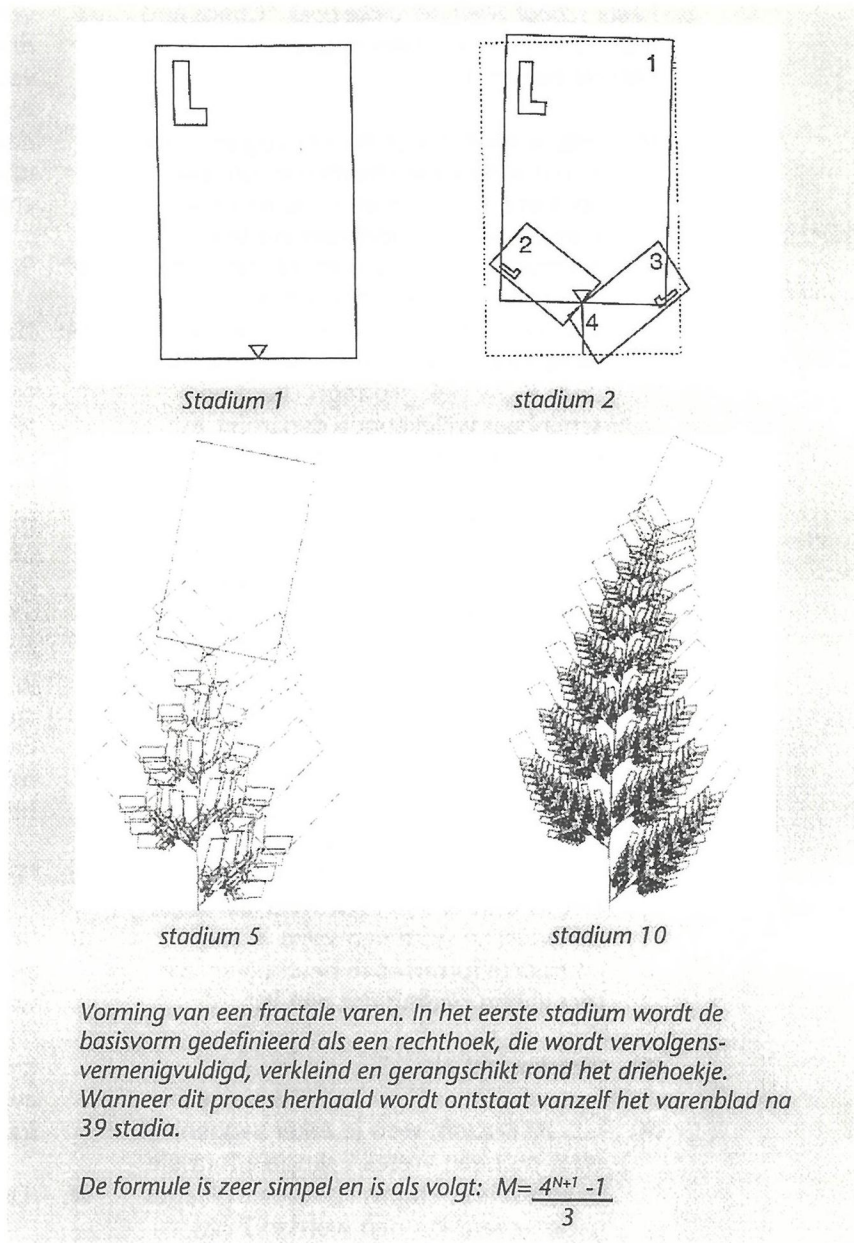
W: 'Trouwens —'

IK: 'Ik wil je even onderbreken om een ander recent voorbeeld te noemen, waar kranten er melding van maakten dat biologen met wiskundige achtergrond tot de ontdekking kwamen dat evolutie fraai te modelleren valt met fractale meetkunde!'

W: 'Of de varens ...'

IK: '... ja die zag ik ook net in je boek staan [zie plaatje]. Die zijn heel eenvoudig als fractal te genereren. Hele planeetlandschappen met opkomende maan zijn zo als fractal gemaakt [zie kleuren-

plaat], en je vraagt je dan af: is het een beeld uit de natuur, is het een wetenschappelijke beschrijving van de werkelijkheid, of is het kunst, vergelijkbaar met realistische schilderkunst? Of misschien alledrie, of geen van drieën? Wat fascineert jou er het meeste aan?

W: 'Wel, ...'

[Op dit punt begon Wieb aan een lange verhandeling over esthetiek, nut, en de zin van het bestaan. Ik denk dat noch de ruimte in dit blad, noch de interesse van de lezer toestaat dit vertoog zelfs maar samen te vatten.

Hoewel Wieb wat kort van stof bleek in zijn antwoorden hierboven, hoop ik dat de lezer toch een beeld heeft gekregen van zijn visie op kunst en natuur in samenhang met zijn werk.]

Wieb Bosma.

Natuurgedicht 3

ETHICA

Wat goed heet is mij snel teveel:
een onbegrepen werelddeel.
Ik vraag naar liefelijk en schoon,
niet naar ethiek en 's werelds loon.
Een stille tuin, een wolkenlucht,
een vogel roepend in de vlucht,
een dauwdrop fonk'lend in het gras,
de bloei van een verjaard gewas,
het spel van een vergeten kind,
het tegenspel van zon en wind -
daarbij wordt iedere moraal
een ijdel en verbleekt verhaal.

Uit: Hartgespan Victor westhoff

Agenda Natuurmuseum Nijmegen

Natuurmuseum Nijmegen biedt vanaf 11 september tot 16 januari a.s. een tentoonstelling voor kinderen met als titel: "Over Nachten." De tentoonstelling is in de vorm van een hoorspel met daarbij een zoektocht door het bos. Samen met Eekie de Eekhoorn gaan de kinderen op zoek naar noten omdat de eekhoorn zo'n honger heeft gekregen. Onderweg ontmoeten ze allerlei dieren die 's nachts wakker zijn, en dat zijn er heel wat. De kinderen zien de dieren niet alleen van dichtbij, maar ze horen ook hun geluiden. Door eenvoudige spelletjes komen ze meer te weten over voedsel, sporen, leefgewoonten en alle gevaren die de dieren lopen. Ze kunnen een boomhut beklimmen of in een molshoop rondsnuffelen. Verder zijn er voeldozen, een stempeltjes-tafel en het spel: Dag- of Nachtdier...? De tentoonstelling is geschikt voor kinderen van vier tot tien jaar. Natuurmuseum Nijmegen: Gerard Noodstr. 121, open van maandag tot vrijdag 10.00-17.00; zondag van 13.00-17.00 uur. (zaterdag gesloten). Entree 3,- kind; 4,- volwassenen.

Licht in de duisternis...

Sinds enkele jaren kent het nederlands het woord "lichtvervuiling". Je zou misschien niet verwachten dat "licht" negatief te bezien valt, want "donker" is toch veel enger..? Maar de natuur kan door teveel licht behoorlijk van slag raken, en anders dan mensen kunnen dieren de gordijnen niet eventjes dichttrekken. Voor de komst van straatverlichting kon een mens bij een heldere hemel naar schatting ca. 2500 sterren tellen. In de grote stad zijn dat er momenteel niet meer dan 12 - in het stadscentrum - tot ca. 250 in de voorsteden. Waarschijnlijk hebben de meeste mensen de Melkweg nog nooit in volle glorie gezien, namelijk als een breed lint rond de aarde. Licht als bestrijding tegen criminaliteit, licht voor de tuinbouw, de 24-uurs economie, de verkeersveiligheid: alleen in de natuurgebieden en dunbevolkt landbouwgebied is het in het volle Nederland nog relatief donker. Natuurmonumenten vroeg in 1995 extra aandacht voor het probleem. Een concrete aanleiding was het plan om straatverlichting aan te brengen langs de A 50, over de Veluwe, nu nog het

MILIEU RONDOM

Verwijderingsbijdrage elektrische apparatuur

Sinds 1 januari 1999 betaalt men bij aanschaf van een nieuw apparaat een extra bedrag dat bedoeld is om oude apparaten te verwerken of gereed te maken voor hergebruik. Een aantal onduidelijkheden werden door Vereniging Milieudefensie voor u uit de weggeruimd.

- De oude apparatuur kan niet zomaar bij iedere winkel gedumpt worden: alleen in de winkel waar het nieuwe apparaat wordt gekocht. En dan maakt het niet uit welk merk het was. Wanneer het niet om een vervanging gaat blijft men zelf verantwoordelijk voor het opruimen ervan.

- Er wordt maar voor een beperkt aantal apparaten een bijdrage gevraagd: welke dat zijn en hoeveel het bedrag is vindt u in een folder die elke elektrowinkel beschikbaar heeft.

- Apparatuur die in het buitenland wordt gekocht: hierover hoeft in Nederland geen bijdrage te worden betaald.

- Tenslotte hoeft de aankoopbon niet bewaard te worden als bewijs, want de bijdrage wordt altijd geheven.

(Uit: Milieudefensie juli/augustus 1999)

grootste donkere natuurgebied in Nederland. Men bekritiseerde het nut en de noodzaak ervan, en toen bleek dat het plaatsen van verlichting een automatisme was waarbij geen rekening gehouden werd met milieu, landschap en omgeving. Maar vooral uit verkeersoogpunt bleek de noodzaak niet onderbouwd. Op de actie kwam veel respons van de media en het publiek. Duisternis appelleert bij mensen duidelijk aan een gevoel van "oerkwaliteit".

De mediabelangstelling leidde tot kamervragen aan de minister van Verkeer en Waterstaat. Die stelde een nieuw beleid vast dat natuurgebieden in principe niet verlicht mogen worden tenzij een noodzaak bestaat. En dient er ook gekeken te worden naar alternatieve verlichting, zoals de zg "LED": voldoende licht voor de automobilist om zich te kunnen oriënteren, maar niet om zijn eventuele auto-mobieltje bij te gebruiken.

Weggebruikers hebben de gevolgen van de nieuwe richtlijn kunnen merken: langs de A 27 gaat de verlichting 's nachts al niet meer aan. Wat de gevolgen zijn van te veel licht op de natuur laat Rijkswaterstaat momenteel onderzoeken door het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. Veel effecten zijn uit een laborato-

rium-situatie al bekend zoals broedkippen die veel meer eieren leggen, herten waarvan enkele keren per jaar het gewei aangroeit of het omdraaien van winter- en zomervachten bij bijv. hamsters. Maar in de praktijk bestaan er alleen losstaande waarnemingen zoals vogels die beginnen te zingen vlak onder lantaarns, of konijnen die zich niet los kunnen maken uit een lichtbundel, of insecten die afkomen op felle lichten. Daarnaast verstoort de overdaad aan licht het bioritme van allerlei organismen. Veranderingen in de verhouding tussen licht en donker is het natuurlijke signaal voor veranderingen in gedrag: de trek, het broedgedrag en voedselzoeken.

Het onderzoek richt zich op 1 soort op 1 plaats: de grutto langs de A 9 bij Akersloot. Onder andere wordt onderzocht of de grutto's eerder beginnen met broeden, of ze later aan hun trek beginnen omdat de dag langer lijkt, of de nestkeuze verschilt van hun donkere broeders, of ze vaker het slachtoffer zijn van roofdieren... In 1998 werden de lichten het hele jaar uitgezet om de donkere uitgangssituatie te meten; in 1999 werden de lichten aangedaan, en werden ca. 20 lichtmasten extra geplaatst in het weiland. Aankomend najaar zullen de resultaten worden bekend gemaakt.

(Uit: Natuurbehoud augustus 1999)

Waterschapsverkiezingen oktober/november a.s.

In tegenstelling tot de rest van Gelderland kent het Rivierengebied nog een versnippering van vier waterkwantiteitschappen en een waterkwaliteitschap, namelijk zuiveringschap Rivierenland.

De Gelderse natuur- en milieuorganisaties hebben voor zoveel mogelijk districten "groene" kandidaten gezocht. Kiesdistrict 3 van het polderdistrict Maas en Waal beslaat de gemeenten Heumen, Nijmegen, Groesbeek, Ubbergen en Millingen, zonder Berg en Dal, H. Landstichting en een deel van Nijmegen. Groene kandidaten zijn Thea v.d. Veen-Sciarone, Jan Norp en Marlies van Hulsentop. Omdat slechts een groene kandidaat per district naar voren is geschoven, kon Bri Wiener, oud-raadslid voor Groen Links, niet namens de natuur- en milieuorganisaties deelnemen. Zij heeft zich echter op andere gronden verkiesbaar gesteld.

De verkiezingen zijn schriftelijk en kunnen per post worden geretourneerd. De kleurrijke folder van de Gelderse Milieufederatie is o.a. te krijgen bij Jan Norp, van Ruysdaelweg 25, 6562 XD Groesbeek, Tel.024-3972093.

Het gaat slecht met de vlinders

Verdroging, vermessing en verzuring van de grond heeft geleid tot een enorme afname van het aantal vinders in Nederland. Dat melden de Vlinderstichting en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De Vlinderstichting zal zich melden bij natuurbeheerders om maatregelen te presenteren die de vlinderstand moeten opkrikken. Want een foutje als een verkeerd geplande maaibeurt kan een soort al nekken.

De kale cijfers kunnen het beeld wat vertroebelen. Want in vergelijking met vorig jaar zijn er dit jaar méér *vlinders*. Dat komt door de relatief mooie zomer, want de paar vlinders die hier nog rondfladderden, gedijen goed bij lekker warm zomerweer, met zo af en toe een buitje.

Maar bij de bijzondere soorten zit de klad erin. Deze zomer zorgden vooral het groot koolwitje, het boomblauwtje en het groentje voor de gerapporteerde stijging. En dat zijn hele gewone vlinders, die deel uitmaken van de groep algemene soorten.'

Van zeldzame soorten als de zilveren maan en heivlinder zijn er steeds minder. Sinds 1990 is het aantal exemplaren van die soorten gehalveerd. Veel zeldzame soorten komen alleen nog voor in enkele kleine natuurgebiedjes die ver uit elkaar liggen.

Dat maakt de populaties kwetsbaar: een paar slechte seizoenen of een onweersbui kunnen het einde van de populatie betekenen. Dat is bijvoorbeeld gebeurd met de zilveren maan bij Groesbeek en met het spiegeldikkopje op de Tondensche en Empesche Hei.

De Vlinderstichting hoopt dat het beter zal gaan als de natuurplannen worden uitgevoerd, maar vindt wel dat er nu al speciale maatregelen voor vlinders moeten worden getroffen.

Kunstkenster José Boyens

Natura incipit, ars dirigit, usus perficit. (Quintilianus)

De natuur begint, de kunst wijst de richting, de ervaring vervolmaakt.

Midden in de natuur, verscholen achter de bomen, het uitzicht op akkerland, een weiland met een paar grazende koeien, afgezonderd van mensen, lawaai, auto's, in het buitengebied van Groesbeek, daar woont José Boyens. Zij is iemand die zich al tientallen jaren intensief met kunst bezig houdt. Ze schrijft boeken, brochures en artikelen over beeldhouwers. In het kader van dit themanummer over "de relatie tussen kunst en natuur" leek het mij interessant om met haar te praten over kunstenaars waar zij over geschreven heeft en te kijken of er hedendaagse kunstenaars zijn waarbij de natuur een rol speelt bij het scheppingsproces. Op een zonnige vrijdagmorgen in september ging ik naar haar toe voor een gesprek.

JOSÉ BOYENS

José Boyens komt uit Noord-Brabant. Zij woont sinds 1971 met haar man Clemens Raming in Groesbeek; zij hebben twee zoons. In Tilburg studeerde zij Nederlands en in Utrecht Kunstgeschiedenis. Zij promoveerde op het werk van de Vlaamse beeldhouwer Oscar Jespers. Jarenlang doceerde zij 20e-eeuwse Nederlandse letterkunde aan een lerarenopleiding in Arnhem. Ondertussen publiceerde zij regelmatig boeken over beeldende kunst, schreef artikelen voor tijdschriften en brochures voor tentoonstellingen. Zij schreef over 95 verschillende beeldhouwers! Zij schreef boeken over kunstenaars die veel ruimte in hun werk opnemen. In eerste instantie kiest zij kunstenaars om hun kwaliteit en oorspronkelijkheid. Een boek schrijven is een intensieve bezigheid en kan soms jaren in beslag nemen. José Boyens werkte bijvoorbeeld 21 jaar aan het boek met de briefwisseling tussen de beeldhouwer Oscar Jespers en de dichter Paul van Ostaijen.

Een belangrijk gebeuren in het leven van José Boyens was de kennismaking met het werk van de Vlaamse beeldhouwer Oscar Jespers. Toen in 1960 in Venetië de Biënnale werd gehouden, ging zij er op de fiets naar toe, want Oscar Jespers exposeerde daar met 41 beelden! Ze vertelde dat ze een oplawaai

kreeg van de kwaliteit van zijn werk. Het maakte zo'n indruk op haar dat het heel betekenisvol werd. In 1963 maakte ze persoonlijk kennis met hem. Later raakte zij door haar proefschrift goed bekend met zijn werk. Hij was destijds de eerste docent beeldhouwen; hij was verbonden aan het Hooger Instituut in Brussel en aan de Jan van Eijk-Academie in Maastricht. Hij heeft veel studenten gehad; hij is les blijven geven tot zijn 65e jaar. Hij stond bekend als een zeer goed beeldhouwer, men roemde zijn vakmanschap. Hij had al internationale bekendheid toen hij in Brussel en Maastricht werkte. José Boyens stelde een catalogus samen over Oscar Jespers en zijn leerlingen. Ook schreef zij het boek *Traditie en experiment, tien Nederlandse Beeldhouwers* (1982). Vier van deze beeldhouwers waren leerlingen van Jespers. José Boyens vertelde dat in het werk van Oscar Jespers niet direct een "natuuraspect" aanwezig is, maar wel bij een paar van zijn leerlingen, zoals Hanneke Mols-van Gool en Piet Killaars.

Ons Erfdeel

Sinds 1974 schrijft José Boyens een à tweemaal per jaar artikelen over beeldhouwers voor het Vlaams/Nederlands cultureel tijdschrift *Ons Erfdeel*, waaraan ook de Franse tak *Septentrion* verbonden is. *Ons Erfdeel* verschijnt vijf maal per jaar. In dit tijdschrift komen alle aspecten van de Nederlandstalige cultuur aan bod. José Boyens heeft gekozen om alleen over beeldhouwers te schrijven om zich zo te kunnen verdiepen in haar onderwerp. Het eerste artikel dat zij in dit tijdschrift publiceerde ging over Oscar Jespers.

Het glazen huisje

Ruim dertig jaar geleden heeft José Boyens aantal gedichten geschreven. Deze zijn gepubliceerd in de bundel *Voorzichtig Bazuinen* (1964) bij uitgeverij Querido. Het is grappig dat een gedicht uit een bundel van een iemand die maar een bundel gedichten gepubliceerde heel bekend is geworden! Hoe kwam dat? Omstreeks 1991 zijn in Amsterdam deabri's (wacht-huisjes bij bushaltes) vernieuwd. Men wilde een gedicht aanbrengen op trams, bussen én op de wanden van de nieuweabri's. In het gedicht moest het thema "mensen beschutten" duidelijk herkenbaar zijn. De persoon die met deze zoekopdracht belast was, koos voor het gedicht *Het glazen huisje* van José Boyens. Het hier onder weergegeven gedicht liet duidelijk de kwetsbaarheid zien van mens enabri's. Het gedicht werd aangebracht opabri's, trams, en bussen.

HET GLAZEN HUISJE

Gedichten wonen
uit geboorte
in een glazen huisje.

Daarom kijken ze nu
zo vanzelfsprekend naar buiten
vanuit hun doorzichtige woning.

Elk gedicht heeft zijn eigen,
voor één bestaan
wakker geworden wijsheid;

dit bijvoorbeeld
dat een vers nooit
stenen zal gooien.

Het is zelf maar
zo kwetsbaar
gehuisvest.

ARIE BERKULIN

Momenteel werkt José Boyens aan een boek over leven en werk van Arie Berkulin. Tegen het eind van dit jaar zal het gereed zijn. Het is heel arbeidsintensief. Eerst maakt zij een lijst van alle openbaar geplaatste werken, beelden, drie-dimensionale werken, tentoonstellingen en groepstentoonstellingen. Daarna begint zij aan de tekst en het beschrijven van de afgebeelde objecten. Als een boek over een kunstenaar klaar is, neemt zij contact op met museumdirecteuren. Er worden dan meestal drie tentoonstellingen over de kunstenaar georganiseerd, zodat de kunstenaar aandacht krijgt voor zijn werk.

Arie Berkulin komt uit Brabant, hij woont en werkt in Dreischor, Zeeland.

Er staan ongeveer zeventig beelden van hem in musea en in het land.

Arie Berkulin kreeg bekendheid door het beeld *Swing* (1969/1977). Het is ruim 10 meter hoog en gemaakt van cortenstaal. Het is geplaatst aan de Karel-de-Grotelaan in Eindhoven. Het bijzondere is dat dit ene kunstwerk vier verschillende beelden laat zien, afhankelijk van welke kant je komt aanrijden op de Karel-de-Grotelaan. Het verandert van een driehoek met de punt omlaag in een vierkant, daarna in een driehoek met de punt omhoog, vervolgens in een dubbele driehoek: een x-vorm. Het is zijn beroemdste beeld. Hoe komt een kunstenaar op zo'n idee? Het idee ontstond toen Arie

Berkulin aan een lijst voor een schilderij timmerde en woedend werd omdat het niet lukte en de bovenlijst haaks op de onderste was komen te staan. Door te experimenteren ontstonden verschillende gezichtspunten. En zo ontstond dit kunstwerk.

In het Valkhof-museum in Nijmegen kunnen we het beeld *Victoria* van Arie Berkulin bezichtigen. Het beeld staat daar mooi opgesteld; het staat ook afgebeeld op de folder van het museum. Het is ruim twee meter hoog. Het is gemaakt van messing en hout; het hout is met menie bewerkt. Het beeld heeft een vrolijke oranje/rode kleur.

Op de Waalkade (tegenover het Casino) staat een beeld van Arie Berkulin dat pas de naam *Noviomagus* gekregen heeft. Het is van geschuurd staal. Het beeld is (indrukwekkend) hoog. Er is een voet van twee ijzeren platen, waarop drie lange buizen staan. De buizen worden aan de bovenkant afgedekt met twee ijzeren platen. De buizen zijn op een ingenieuze wijze wat schuin geplaatst, zodat we in het beeld kunnen zien: de N van Nijmegen; de Romeinse cijfers III, IV, VI, IX- en een XI.

Materiaal en ideeën uit de natuur

Beeldhouwers hakken vaak in steen. Er zijn twee soorten gesteente: Oppervlakte-gesteente: bijvoorbeeld marmer en hardsteen. Dit is minder hard dan graniet. Daarnaast is er dieptegesteente zoals graniet en diabas.

Objecten die van steen gemaakt zijn, zoals graniet, kunnen de tand des tijds doorstaan, maar objecten als papier maché, planten en bamboe zijn snel aan verval onderhevig. Beeldhouwers hebben allemaal een "natuurlijk" aspect in hun werk, want zij werken met materialen uit de natuur! Daarnaast zijn er een aantal kunstenaars die een idee (of thema) aan de natuur ontleen en dit vervolgens in verschillende vormen uitwerken.

José Boyens liet tijdens ons gesprek, aan de hand van drie voorbeelden, zien hoe de natuur een inspratiebron kan zijn voor kunstenaars en hoe kunstenaars deze ideeën tijdens hun schepingsproces zichtbaar kunnen maken. De genoemde voorbeelden zijn van Hanneke Molsvan Gool, Piet Killaars en Sjoerd Buisman. Getracht zal worden een impressie te geven van hun manier van werken en de rol van de natuur in hun werk. Hierbij moet men wel bedenken dat er slechts een paar aspecten belicht worden, want de kunstenaars hebben allen een ontwikkeling in hun werk doorgevoerd en een indrukwekkend oeuvre tot stand gebracht.

HANNEKE MOLS-VAN GOOL

Hanneke Mols-van Gool is geboren in Goirle (Noord-Brabant).

Zij studeerde aan de Jan van Eyck-Academie in Maastricht en aan de Accademia di belle arti di Brera in Milaan. Zij is getrouwd met Theo Mols schilder-glazenier; ze hebben vier kinderen. Ze woont en werkt in Tilburg.

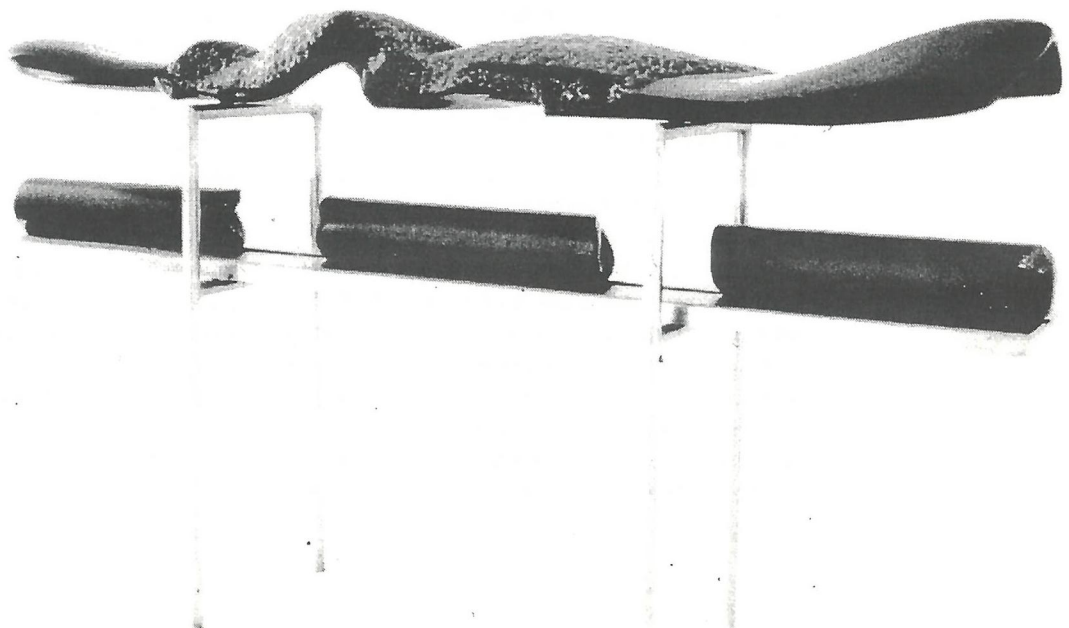
Hanneke Mols-van Gool is een leerling van Oscar Jespers. Zij wordt gezien als één van de beste steen-beeldhouwers in Nederland. Zij werkt altijd met steen: de donkergroene diabas en graniet, maar het meest met diabas. Steen is, net als hout, puur natuur. Er zijn nog maar weinig beeldhouwers die alleen met steen werken. José Boyens schrijft in haar brochure *Hanneke Mols-van Gool* (1991) dat steen het oudste beeldhouwersmateriaal ter wereld is, zwaar om mee te werken, ongezonder voor mensen die niet buiten werken en dat de sculpturen moeizaam ontstaan. Stenen hebben miljoenen jaren nodig om zich te vormen, daarom heeft de beeldhouwster de opvatting dat er geen steen-materiaal verloren mag gaan. Ze bewaart de brokken scherven of afgeslagen steen in kistjes. Later neemt ze een steen uit het kistje en bewerkt deze weer: hakt, draait, slijpt tot de steen de goede vorm heeft en goed aanvoelt. Dat is het voorwerk, de schets. Dan begint ze een grotere steen te bewerken. Belangrijk is voor Hanneke Mols-van Gool de kust van Normandië geweest. Een idee kan bij haar ontstaan op onverwachte momenten, door een fossiel, een schelp een steen. Oude aardlagen fascineren haar, oude zwerfkeien van erven en omheiningen

in Normandië, de aanrollende golven op de rotsachtige kust. Zo leerde ze hoe ze steen kon bewerken.

De beelden van Hanneke Mols-van Gool staan verspreid in Nederland in kleuter- en basisscholen, banken, gemeentehuizen, politiebureaus, architectenbureaus, instituten voor slechtzienden en bejaardencentra.

In de jaren zestig maakte Hanneke Mols-van Gool een paar kunstwerken voor kerken. Zij hakte toen ook in verschillende steensoorten en in appel- note- en eikehout. De beelden in deze periode hebben een menselijke vorm. Vanaf de jaren zeventig krijgen de beelden een andere, lossere vorm. José Boyens schrijft erover in haar boek *Traditie en experiment* (1982): "*Vier Winden* schijnt, ondanks zijn formele concept, zoiets ongrijpbaars te verbeelden als het stroelen van de wind. Het beeld in grijsblauw marmer nodigt door zijn polijsting uit tot strelen met de hand".

In de jaren tachtig begon de beeldhouwster zwevende beelden te maken. Het idee daarvoor ontstond toen ze in een moskee in Istanbul onder een reeks arcaden lampen zag hangen in een horizontale lijn. Eerst hakte ze kleine modellen, daarna de grotere sculpturen. Een voetstuk was belangrijk bij een sculptuur dat de suggestie moest wekken te zweven. Na een jaar zoeken vond ze het juiste materiaal in plexiglas. Het beeld van diabas staat op een hoog voetstuk van transparant plexiglas, waardoor het lijkt alsof het beeld in de ruimte zweeft. Titels van deze beelden: *Zwevend beeld III* (1985) van diabas en plexiglas, ruim 110 cm; *Zwevend beeld VI* (1986) van diabas en plexiglas; *Zwevend beeld VII* (1987) van diabas en plexiglas.

Bovenstroom zwart (1988)
van Hanneke Mols-van Gool

Natuur en kunst

In een aantal sculpturen van Hanneke Mols-van Gool zit een verwijzing naar de natuur. Ze ontleent veel titels aan de natuur. Een paar voorbeelden: *Bovenstroom I* (1988); *Spiegelbeeld I* (1991); *Vierwinden* (1973); *Normandisch landschap* (1977).

Op de foto is de sculptuur *Bovenstroom zwart* (1988) te zien. Het is gemaakt van Belgisch marmer en ijzer, 114x203x40 cm.

De Obelisk

Hanneke Mols-van Gool kreeg de grote opdracht om voor de Stichting Nijmeegse Begraafplaatsen een kunstwerk te maken. In 1998 werd haar beeld *Obelisk* geplaatst in het Stiltecentrum van de Begraafplaats Jonkerbos aan de Winkelsteegseweg in Nijmegen. Het beeld is ruim twee meter hoog, met als grondvlak een driehoek, het wordt naar boven smaller en eindigt in een holte. Er zijn een paar rondingen zodat het beeld vaag aan een menselijke vorm doet denken. Vanuit de bovenkant stroomt het water langs drie zijanten naar beneden, maar niet overal langs het beeld. Heel subtiel! De Obelisk is gemaakt van Laurora, dit is een rose met zwart geaderd graniet uit India. Graniet is de hardste steen ter wereld, dus moeilijk te bewerken. Wat is de betekenis van het beeld? Er zijn drie zijanten. De eerste zijde heeft de rust van het onsterfelijke, van de meditatie. Met een verwijzing in vorm naar de lucht en het water van de andere twee kanten. De (tweede) aardse zijde, met overdadige ronde vormen die zich als het ware naar buiten stuwen, symboliseert het zich telkens vernieuwen van het leven. De derde zijde, met de horizontale uitstulpingen, geeft de beweging van de lucht aan, het oneindige. Naast de materiële vorm geeft het ruisen en het vallen van het water een extra dimensie aan de ruimte, die van het aantasten van de stilte. Zo wordt op een subtiele manier de dood/vergangenheid tegenover het leven/continuïteit gesteld.

De Obelisk is een prachtig beeld en zeer de moeite waard om te gaan bekijken. Het is indrukwekkend dat iemand uit een groot brok graniet zo iets betekenisvol kan scheppen! Ook in dit kunstwerk zijn thema's aan de natuur ontleend en uitgewerkt. Het beeld is te bezichtigen tijdens de openingstijden van de Begraafplaats Jonkerbos. Het Stiltecentrum bevindt zich door de toegangspoort aan de rechter kant. De deur staat tijdens de openingstijden open, men kan er zo binnen lopen! Het adres: Winkelsteegseweg 78-80. Openingstijden: dagelijks van 09.00 tot 17.30 uur.

PIET KILLAARS

Piet Killaars is een beeldhouwer die ook het thema "natuur" in zijn werk heeft. Lambert Tegenbosch en Jan Reijs schreven *Piet Killaars, beelden* (1997), een mooi geïllustreerd boek over zijn leven en werk. Piet Killaars werd in 1922 in Tegelen geboren en groeide daar op. Al vroeg viel zijn aanleg voor tekenen en boetseren op. Hij volgde tekenlessen en avondlessen beeldhouwen en ging in 1941 hij naar de Middelbare Kunstnijverheidsschool te Maastricht. Hij volgde de opleiding voor beeldende kunsten aan de Jan van Eyck-Academie in Maastricht, waar Oscar Jespers les gaf. Kort na de oorlog, op de eerste tentoonstelling voor jonge Limburgse kunstenaars in Venlo, exposeerde Piet Killaars voor het eerst met twee beelden. De eerste belangrijke opdracht die hij kreeg was: het *Oorlogsmonument* (1954-1955) voor Tegelen. Hierna heeft hij nog een paar oorlogsmonumenten gemaakt. Van 1970 tot aan zijn pensioen in 1986 werkte Piet Killaars als docent aan de Stadsacademie voor Toegepaste kunsten in Maastricht. Hij woont en werkt in Maastricht, werkt ook regelmatig in Italië. Hij is getrouwd en heeft drie dochters. Piet Killaars heeft als beeldhouwer grote bekendheid gekregen. Er is veel over zijn werk gepubliceerd en zijn objecten zijn op veel tentoonstellingen geëxposeerd. Ook was er al vroeg de maatschappelijke erkenning. Zo is hij bijvoorbeeld lid geweest van de Raad voor de Kunst, bestuurslid van de Culturele Raad Limburg en van het Bonnefantenmuseum. De materialen waar Piet Killaars mee werkt zijn: brons, polyester, bamboe, beton, gips, musschelkalksteen, verschillende soorten marmer, klei en roestvast staal.

Piet Killaars heeft de opvatting dat beelden pas betekenis krijgen in de omgeving waar ze geplaatst zijn. Dat betekent dat de ruimte waar het beeld komt te staan mede bepalend is voor de vorm ervan. Kunst alleen op tentoonstellingen en musea heeft volgens hem een te geïsoleerd karakter; want "ook in het gebied van het dagelijkse leven moet de confrontatie tussen publiek en kunst plaatsvinden". Zijn objecten treffen we dan ook onder andere aan: in musea, in kerken in Limburg, aan de Raadhuislaan in Tegelen (het oorlogsmonument), het St. Maartens-ziekenhuis te Venlo, aan het Von Clermontplein te Vaals (het oorlogsmonument), bij het Stadskantoor te Maastricht, bij Unilever Research Duiven (Gld), voor het station te Venlo, voor de Universiteit in Maastricht, bij de Technische Universiteit Eindhoven.

Kiem II 1969 van Piet Killaars

Kunst in kerken.

Bij Piet Killaars bestond al vroeg belangstelling voor kerkelijke kunstwerken, ook wel sacrale kunst genoemd. Hij heeft, al vanaf zijn eerste periode als beeldhouwer, veel opdrachten gekregen om kunstwerken te maken voor kerken. De meeste objecten bevinden zich in kerken in Limburg. Misschien hebben we, zonder het te weten, wel eens een beeld van hem gezien. Waar zijn deze werken geplaatst? In de Lambertuskerk in Horst bevindt zich het afstudeerwerk van Piet Killaars *Twee kapitelen* (1952-1953) in Roemeens rood marmer, alsook de *Kerstgroep* (1946) in keramiek. Voor de Landricuskerk in Echt maakte hij het *Doopvont* (1952) in hardsteen. Het beeld en zuil *Moenen* (1964) in musschelkalksteen, maakte Piet Killaars voor het St. Stevenskerkhof Nijmegen. Op de muur van de St. Jan de Doper-kerk in Schiedam bevindt zich *Symbolen van de vier Evangelisten* (1965) beton. In Maastricht bevindt zich de *Poort* voor de St. Servaasbasiliek (1989) in brons, het *Altaar* (1989) in Bardigliomarmer. In de Ontmoetingskerk in Geleen hangt aan een muur het werk *Reliëf* (1994) van roestvast staal.

Lambert Tegenbosch en Jan Reijs schrijven in het boek *Piet Killaars, beelden* over deze werken dat kunst in kerkelijke opdracht een uitzondering is, maar dat een kunstenaar als Piet Killaars, die met zoveel respect voor leven

en natuur zijn werk opbouwt, aan de religieuze rituelen een beeldverhaal toevoegt, waarmee de toeschouwer, gelovig of niet, zin kan geven aan het bestaan.

Natuur en kunst.

Naast het maken van "sacrale werken" is Piet Killaars een kunstenaar die voor veel werken ideeën ontleent aan de krachten van de natuur; voor wie de natuur een inspiratiebron is. Respect voor leven en natuur is aanwezig in de uitstraling van deze werken, tevens is er sprake van een bezinning op het bestaan. Thema's die we aantreffen in deze werken zijn bijvoorbeeld: geboorte, groei, kiem, kern, leven, beweging, ruimte en samenhang. Deze aspecten worden in verschillende variaties uitgewerkt. De opsomming van een aantal titels van objecten laat zien dat in de titel al een verwijzing naar de natuur zichtbaar is: *Bloei* (1964), *De vier elementen* (1965), *Organische vorm I* (1966), *Organische vorm II* (1966), *Wording* (1967), *De vrucht* (1969), *Kiem I* (1969), *Kiem II* (1969), *Vrucht, vermenigvuldiging* (1969), *Kiem III* (1970), *Opengaan* (1969-1970), *Gesloten vorm, vrucht* (1969-1970).

Op de foto is het werk *Kiem II* te zien. Het is een object in brons en is gemaakt in 1969. De grootte is ongeveer 50x50x50 cm. Het staat op een zwarte marmeren voet. José Boyens be-

schrijft in haar boek *Traditie en experiment* (1982) het object *Kiem II* als volgt: "uit een zware ring botten vormen, gestapeld, geschakeld en met elkaar vergroeid. Daar tegenover groeisels die zich schrijlings verheffen boven hun geboortegrond en, zich strekkend, om erkenning van hun zelfstandigheid vragen. Toch blijft al wat gekiemd is nog in de ban van de ring".

Een plastic als *Vrucht, vermenigvuldiging*, geplaatst op een marmeren voet, laat een soort bast zien die openbarst. Er ontkiemen vruchten uit, zij barsten als het ware naar buiten. Bij *Opengaan* (1969-1979) zien we een brede ring, waar vruchten uit komen; het verbeeldt het proces van volwassenwording.

In de genoemde objecten kunnen we zien dat het materiaal én de thematiek verwijzen naar de natuur.

SJOERD BUISMAN

José Boyens heeft over de Haarlemse kunstenaar Sjoerd Buisman geschreven in haar boek *Ruimte in het beeld* (1991). Sjoerd Buisman werd 1948 geboren in Gorinchem en groeide daar op. Na twee jaar studie aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Rotterdam, werd in 1967 al de eerste tentoonstelling van zijn werk gehouden! Hij werkte in die periode gedurende twee jaar in Ateliers '63 in Haarlem, waar hij begeleid werd door onder andere Jan Dibbets, Co Westerik en Edgar Fernhout. Sjoerd Buisman was al een bekende kunstenaar op jeugdige leeftijd. In 1978 (hij was toen 30 jaar) werd in Venetië de Biënnale gehouden; hij was een van de vier Nederlanders die er exposeerden.

Natuur en kunst

Het werk van Sjoerd Buisman heeft steeds veel publiciteit gekregen. Er is ook wel eens wat opschudding geweest over zijn kunstwerken; zijn methode van werken is dan ook bijzonder! Hij blijft met zijn werk wel héél dicht bij de natuur! Want hij werkt niet met steensoorten of hout, maar met "groeisels", zoals bladeren, planten, bomen, aardappelen, vruchten en zaden. Hij begon al vroeg te experimenteren met planten die hij vond op de uiterwaarden van de Merwede bij Gorinchem. Na het maken van een paar beelden in steen, experimenteerde hij verder met planten. Hij bestudeerde spontane groeiprocessen en het verloop van groeiprocessen na ingrepen. José Boyens vertelde over een "vroeg" voorbeeld uit 1975: *Zonne- en schaduwbladprojekt*. Buisman plukte steeds twee bladeren van dezelfde boom; een

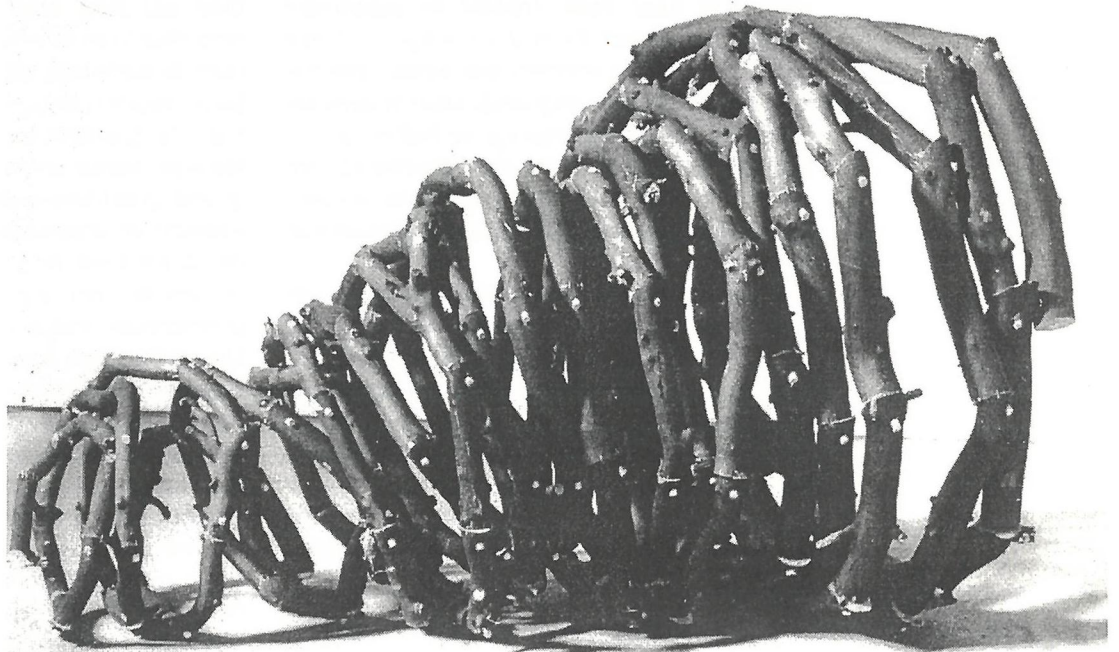
blad dat laag hing aan de boom (aan de noordkant) en een blad dat aan de top groeide (aan de zuidkant). Hij deed dit bij verschillende boomsoorten en plaatste de bladeren in een lijst. De grootste bladeren en de mooiste gekleurde waren steeds die welke laag aan de grond groeiden, want zij kregen het minste zonlicht en daardoor het meeste voedsel van de stam! Ook een knoop in een wilgentak leggen en vier jaar lang het zo verstoorde groeiproces volgen, was een methode die Sjoerd Buisman toepaste.

Weer een andere methode was het insnoeren van courgettes en pompoenen. Bijvoorbeeld *Ingesnoerde pompoen* uit 1971. Sjoerd Buisman kweekte twee pompoenen; bij één vond een normaal groeiproces plaats, maar om de andere pompoen deed hij een leren riempje zodat op die plaats een insnoering ontstond. De pompoenen liggen naast elkaar op stroo in een soort tuinderskistje, waarop staat "Sjoerd Buisman Haarlem". Het kunstwerk ziet er mijns inziens zowel normaal als vreemd uit, want het kistje met stroo is vertrouwd, maar de pompoen met het riempje om zorgt voor een vervreemdend effect.

Andere materialen die Buisman gebruikte voor zijn "groeisituaties" waren dweilen en molton dekens. Hij zaaide er verschillende soorten zaad op, zoals tarwe, vogeltjeszaad en linzen, zodat een wisselende structuur en een wisselend kleurenbeeld ontstond. *Begroeide moltondeken* uit 1970 is zo'n wandtapijt. Bij het werken met "groeiprocessen" moest Buisman steeds wachten hoe het resultaat zou worden. Wachten en regelmatig foto's maken, dat was belangrijk bij deze manier van werken. Want er was wel een probleem: steensoorten zijn niet zo aan tijd onderhevig als de objecten van bladeren en zaden!

Sjoerd Buisman hoorde eind jaren zestig/begin jaren zeventig tot de kunstenaars die de traditionele materialen vervingen door materialen die geen financiële waarde hadden. Hij hoopte met het gebruik van zijn materialen de norm van "traditionele materialen gebruiken" te doorbreken, zodat de bezoekers van tentoonstellingen en musea op een andere manier naar kunst konden kijken.

Vanaf de tachtiger jaren experimenteerde Sjoerd Buisman verder met de methode van groeiprocessen, maar nu in een andere, veel grotere vorm. Een voorbeeld. In 1982 werd in Wageningen de tentoonstelling gehouden: *Beelden op de Berg*. Sjoerd Buisman exposeerde er met *Wilgenpalissade* (1980/1990). Het kunstwerk was 3 m hoog en had een omtrek van 175 meter. Het versperde de ingang tot zijn groene tuin, zodat de bezoekers naar de ingang moesten zoeken en daardoor het gevoel

Reclining Madrona Spiral
1984 van Sjoerd Buisman

hadden buitengesloten te worden. Bij het Kröller-Müller Museum in het Nationale Park de Hoge Veluwe staat sinds 1984 de *Berkenpallisade*, die een afmeting heeft van 22x22x22 meter en een *Dennenwal* waarvan de lengte 70 meter is. Beide kunstobjecten zijn nog in hun groeiperiode, want pas omstreeks 2005 zullen ze de goede vorm hebben. In Otterlo staat een grote vierkante heg, die aan twee kanten tegen elkaar ingroeit. Om andere planten dan de Nederlandse te leren kennen, maakte Sjoerd Buisman studiereizen: in 1977 naar Venezuela, in 1981 naar Indonesië, in 1982 naar de Phillipijnen. Daar vond hij de schroefpalm, die een spiraalvormige groeiwijze heeft. Nederlandse planten die de spiraalvormige groeiwijze hebben zijn de bleekselderij en de kardinaalsmuts. De spiraalvorm werd vanaf 1982 het thema in zijn werk. De spiraalvorm symboliseert in zijn werk de levenskracht, de continuïteit van het leven. Sjoerd Buisman gebruikt voor de spiraalvormen materialen als polyester, hout, ijzer, papier maché. Het beeld *Liggende spiraal* uit 1982 laat twee spiralen zien die licht van kleur zijn, waar een donker gekleurde spiraal doorheen rolt.

José Boyens schrijft in haar boek *Ruimte in het beeld* dat de spiraalvorm in de microkosmos voorkomt in het slakkenhuis en de schelp en in de macrokosmos de wervelwind en kosmische nevels. De spiraalsculpturen van Sjoerd Buisman onthullen volgens haar de verborgen orde; onder de overweldigende chaos is toch orde te vinden. De mogelijkheid van eindeloze voortzetting geldt volgens haar in veel culturen als een positief symbool voor cyclische voortgang en continuïteit. De spiraal als symbool werd in oude culturen ge-

bruikt, bijvoorbeeld bij de Egyptenaren, de Grieken, in de Keltische cultuur, de Maya's en bij verschillende Afrikaanse volken.

Op de foto staat de spiraalsculptuur *Reclining Madrona Spiral* (1984). Deze spiraalvorm is gemaakt van madronahout, een houtsoort die een donkerrode kleur heeft en afkomstig is uit Californië. De doorsnee is 100 cm, de lengte 170 cm. De bovenkant van de spiraal is open en ontwikkelt zich naar beneden.

Het werk van Sjoerd Buisman laat een grote verbondenheid met de natuur zien. Dit is zowel waar te nemen bij zijn "groeisels" als bij de grote projecten.

Aan het slot van het verhaal gaan we even terug naar het begin. We stelden de vraag of er een relatie is tussen kunst en natuur. De genoemde werken laten ons zien dat de natuur inderdaad een inspiratiebron kan zijn voor de kunstenaar. De natuur is het die begint. De kunstenaar volgt zijn eigen richting tijdens het scheppingsproces. Vervolgens komt door de ervaring van de kunstenaar perfectionering van zijn creatie tot stand.

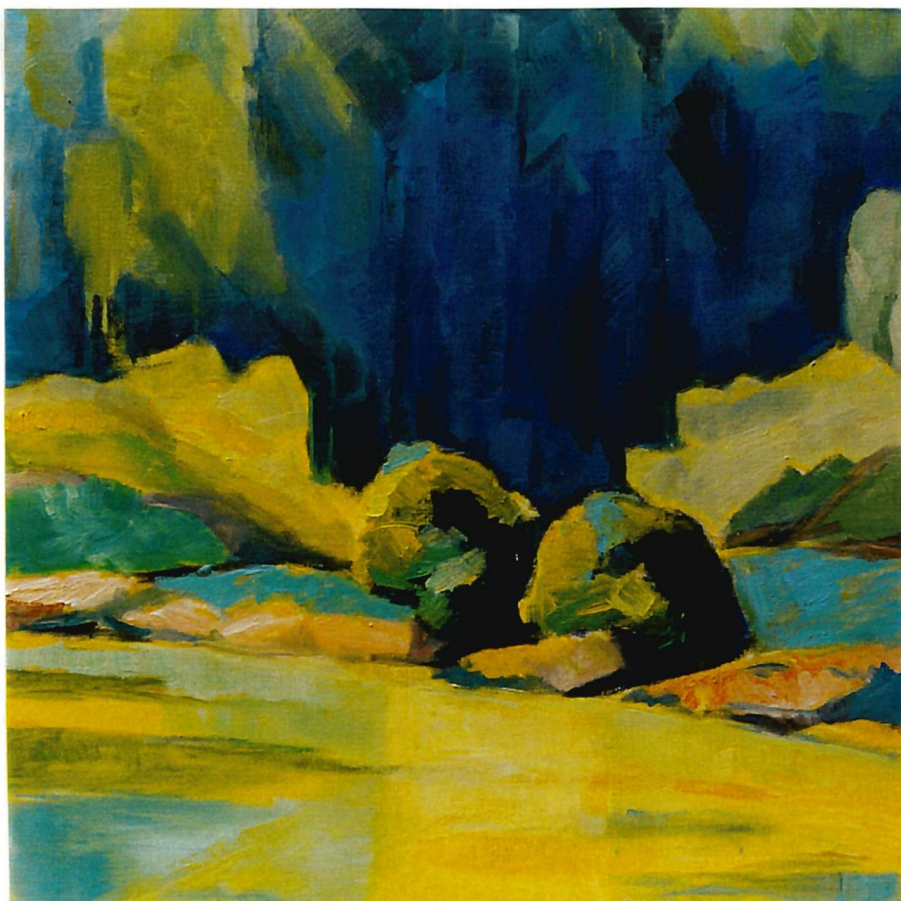
Adri Versluis

oktober 1999

De gegevens voor dit verhaal zijn ontleend aan het gesprek met José Boyens, aan haar boeken *Voorzichtig Bazuinen* (gedichten, 1964), *Traditie en experiment, tien Nederlandse beeldhouwers* (1982), *Ruimte in het beeld* (1991), *Hanneke Mols-van Gool, beelden* (1991) en aan *Piet Killaars, beelden* (1997) van Lambert Tegenbosch en Jan Reijs.

Joep de Bekker "Maasheggenlandschap"
Acryl op doek. 70x90 cm.

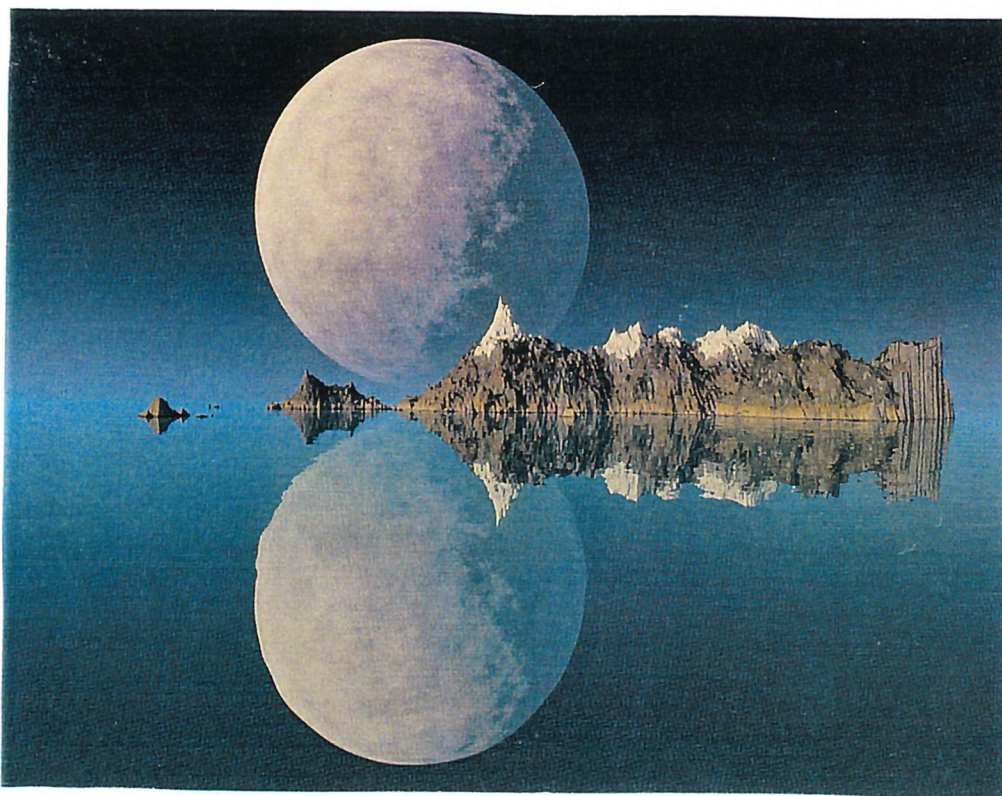
Ingrid Claessen "Ooypolder"
Olieverf op doek. 80x80 cm.

Ingrid Claessen "Plek in Reichswald"
Olieverf op doek. 100x120 cm.

Beelden van Gerrit Kuyjpers voor de winkel
in de Bredeweg

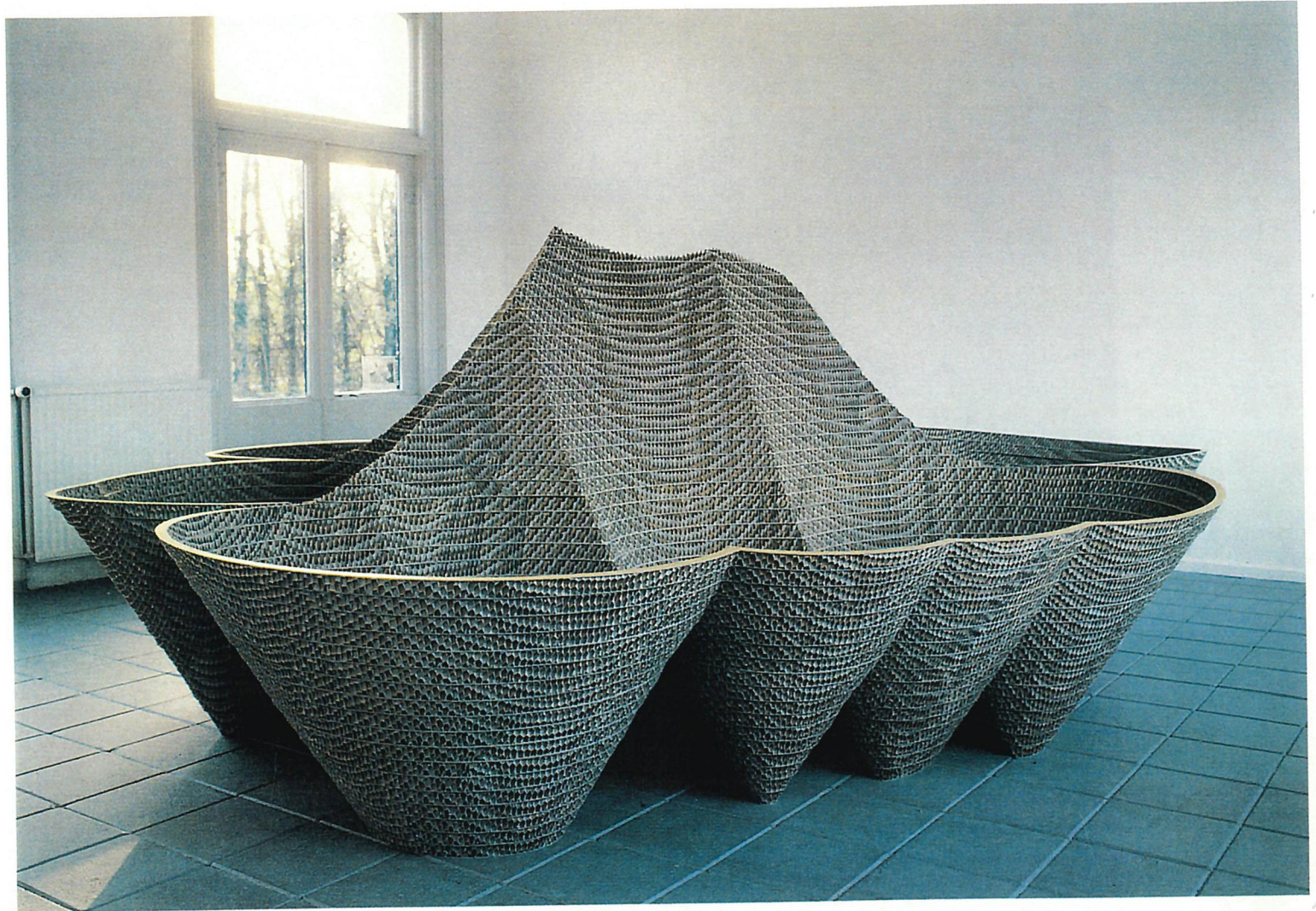
Fractale afbeelding van een opkomende planeet. K. Musgrave

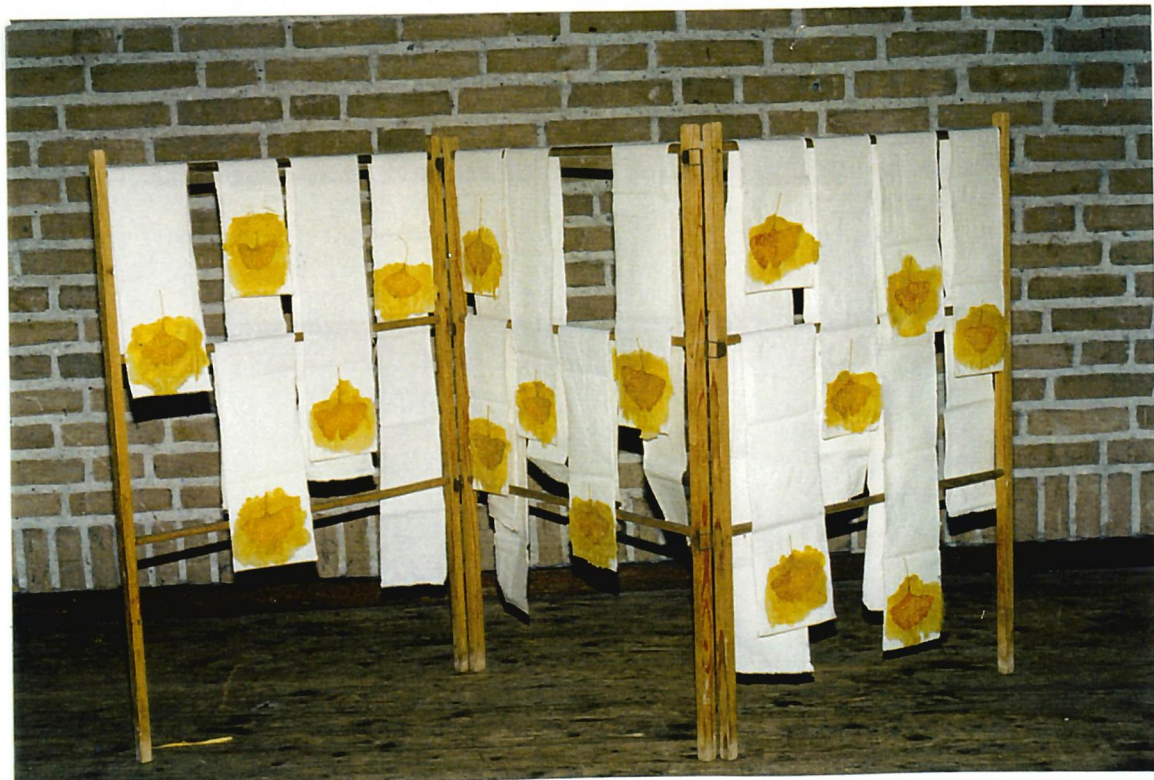
*Margot van vegchel "Vlak land"
aquarel 25x70 cm.*

*Margot van vegchel "Pollen"
aquarel 25x70 cm.*

Pieter van Eck "Geode"
350x350x170 cm. (zie ook pag.50)

Guido Müskens "Repen ongebleekt katoen met
Ginkgoblaadjes in echte bijenwas op droogrek"

Natuurgedicht 4

CHAMERION

Wilgenroosjes wiegen in de wind.
Niemand weet waarom; alleen een kind
Ziet de hemel nu de aarde kussen
En ervaart door beide zich bemind.

Uit: Hartgespan Victor Westhoff

Fred van Duijnhoven, vogelgeluiden op drums

Mijn belangstelling voor de natuur dateert uit mijn kinderjaren. Vaak gingen we met de fiets de toen nog landelijke omgeving van het Brabantse Uden verkennen, op zoek naar stekelbaarsjes of salamanders in de vennetjes.

Thuis hadden wij een volière met daarin tropische vogels en wildzangvogels zoals de kneu, groenling, vink, sijs en de putter. Mijn vader en ik "verzorgden" de volière. Hoezeer wij ook ons best deden om het onze vogels naar de zin te maken, toch lukte dat maar gedeeltelijk.

Dat bleek bijvoorbeeld uit het feit dat de mannetjeskneu in de volière geen rode borst en kop kreeg in het voorjaar, zoals in de natuur. Zo kreeg ik langzamerhand het idee dat vogels niet in een volière thuishoren. Dit werd versterkt doordat ik 's zomers vaak een jonge kauw, kraai of ekster grootbracht die dan later vrij rondvloog en in de winter meestal met soortgenoten meetrok. Vooral door het boekje van de bekende etholoog Konrad Lorenz "Ik sprak met viervoeters vogels en vissen" kreeg ik een heel andere kijk op het wezen van de dieren in het bijzonder van de vogels. De kraaiachtigen bijvoorbeeld bleken hoog ontwikkelde sociale vogels te zijn, die allerlei aangeboren gedrag vertoonden, maar ook veel konden en moesten leren van soortgenoten en uit ervaringen.

In deze jaren van mijn leven legde ik nog geen bijzondere muzikale interesse aan de dag. Mijn oudere broer Martin was na een periode als tamboer van het Udense harmonie orkest inmiddels drummer in een regionaal swing orkest.

De aanblik van een drumstel in onze slaapkamer was mij geheel vertrouwd, maar ik ging er nooit achter zitten. Dat kwam pas toen ik later op de middelbare school gevraagd werd te drummen bij een schoolfeest. Kennelijk bestond er toch het vermoeden dat ik daarvoor de aangewezen persoon was.

Mijn broer zou mij voor dat feest een drumles geven zodat ik de avond door zou komen. Hij legde mij uit dat ik de afterbeat moest spelen d.w.z. een accent op de tweede en vierde tel van de maat. Ik had veel succes bij mijn optreden, maar later bleek dat ik de hele avond op de eerste en derde tel een accent had gespeeld,

zodat mijn broer tegen mij zei: "Als jij hiermee zoveel succes hebt gehad, heb jij geen drumles meer van mij nodig." Hoewel ik derhalve van huis uit een muzikale belangstelling gericht op Amerikaanse Jazzmuziek en een summere vertrouwdheid met het drumstel meekreeg, duurde het toch tot mijn achttiende voordat ik mij serieuzer met muziek en drummen in het bijzonder, ging bezig houden. Het waren de zestiger jaren, in de jazzmuziek de tijd van een nieuwe richting, aangeduid als free jazz. Melodie, akkoorden, en vast tempo, je kon ze loslaten of naar eigen idee gebruiken. In Nederland ontstond een kern van musici die vanuit deze stijl hun eigen muziek ontwikkelden zoals Willem Breuker, Misha Mengelberg, Han Bennink en Hans Dulfer. Amsterdam was het centrum voor deze muziek, maar ook in andere steden zoals Rotterdam, Tilburg en Nijmegen ontstonden kernen. In 1996 ging ik spelen in een Nijmeegse trio met Jos Engelhard, tenorsaxofoon en Lex Hartman, piano. In 1972 vielen wij met dit trio Wave in de prijzen op het in die tijd befaamde jazzconcours Loosdrecht. In de zeventiger en tachtiger jaren kreeg de Nederlandse jazz en geïmproviseerde muziek een eigen gezicht, soms in navolging of samenwerking met Amerikaanse jazzmuziek, vaak ook geheel onafhankelijk daarvan. Een van de uitingen van die onafhankelijkheid was het idee om zelf muziekstukken te componeren en geen Amerikaanse "standards" na te spelen. In die tijd drumde ik in verschillende groepen van de Rotterdamse bassist Ed de Vos. We speelden dus eigen composities van Ed, waarin veel ruimte zat voor vrije improvisaties. In 1984 richtte de Nijmeegse Saxofonist Bo van de Graaf het orkest I Compani op, met mij als drummer, om een project met het filmhuis Mariënborg uit te voeren; live muziek [door I Compani] van Nino Rota, bij filmscènes van Federico Fellini. Dit orkest heeft zich inmiddels met veel eigen composities van Bo van de Graaf een unieke plaats toegeëigend binnen de Nederlandse geïmproviseerde muziek. In 1988 vroeg de Amsterdamse altvioliniste Ig Henneman mij als drummer in haar groepen. Voor haar tentet had zij muziek geschreven op gedichten over vogels, van uiteenlopende schrijvers en dichters zoals Appolinaire, Gezelle en Dickinson. In deze periode was ik zelf voor solo-

slagwerk stukken aan het bedenken over zangvogels. Ik kwam hiertoe omdat ik in mijn drumsolo's graag frases speelde, onderbroken door korte pauzes, zoals dat in de zang van veel zangvogels voorkomt. Zo ontstonden slagwerk-composities als het roodborstje, de grote lijster en de vink. Ig Henneman bood mij gelegenheid in haar programma enkele solo-slagwerkstukken te spelen.

Na een reis naar Nieuw-Zeeland in 1995, waar ik nieuwe inspiratie had opgedaan voor slagwerksolo's door de kennismaking met de heel bijzondere zangvogels daar, zoals de tui en de bellbird, bracht ik in 1997 een slagwerksolo-CD uit, Bellbird geheten. Sommige composities op deze CD zijn een directe vertaling van de zang van de betreffende vogel naar het slagwerk, bij andere stukken is ook de wijze van vliegen, het lopen of het voedsel zoeken van de vogel inspiratiebron. Ook zijn er composities met als basis een in de Jazz-muziek niet ongebruikelijk (ritme)schema van 32 maten, waarbinnen het zangvogelmotief een plaats heeft. Uitgaande van de composities op deze CD heb ik vorig jaar bij de Provincie Gelderland subsidie aangevraagd en ontvangen voor een aantal buitenconcerten in of bij natuurgebieden in Gelderland. Dit heeft geleid tot het project "Spotting Singing

Birds : een zestal openlucht-concerten in de maanden juli, augustus en september '99 in Groesbeek, Nijmegen, Millingen aan de Rijn, Ruurlo, Vaassen en Arnhem. Het eerste concert, in Groesbeek (Klein Amerika), was een solo-concert.

Bij elk concert stond één vogel centraal; in Groesbeek was dat de veldleeuwerik.

Tot mijn verbazing en geluk gingen tijdens dat concert aanvankelijk één later zelfs twee veldleeuwerikken hun zangvlucht demonstreren. Ze lieten zich in het geheel niet storen door het slagwerk.

Momenteel speel ik in een aantal groepen zoals I Compani, het Bo's Art Trio (met Michiel Braam en Bo van de Graaf) en het Polo de Haas trio. Met dit laatste trio, van pianist Polo de Haas, met Egon Kracht op bas, speel ik ook een vogelprogramma. Polo de Haas heeft een aantal van mijn slagwerk-composities bewerkt voor zijn Jazz-trio. Tekst en dia's over vogels van Cobra-kunstenaars vullen de muziek aan.

Hoewel vogels en drummen op zichzelf weinig met elkaar te maken lijken te hebben, heb ik hierboven denk ik aangetoond dat zij voor mij bij elkaar horen.

Fred van Duijnhoven,
Groesbeek, september 1999.

*Fred van Duijnhoven
vertolkte met contrabas-
sist Jan de Boer op 25 juli
de Bosrietzanger bij het
bezoekerscentrum De
Gelderse Poort.*

De vorige keer bevonden we ons op de Ketelstraat ter hoogte van de biologische geitenboerderij De Horst Dit keer waren er twee goede inzendingen: de familie Gerrits van de Plakse weg, die de geitenkaas en de eieren zeer waarderen en Martien Loeffen aan de Paulus Potterweg.

Deze keer een heel moeilijke.

We staan op een zeer schilderachtige plek op een asfaltweg. De moeilijkheid zit hem daarin dat het beeld dat we vanuit onze standplaats zien op deze plek zeer sterk plaatsgebonden is. Slechts een 10tal meters verplaatsing op de weg levert weer een heel ander uitzicht op. Het is het reliëf van het Groesbeekse landschap dat dit effect zo sterk maakt en dat maakt dat het Groesbeekse landschap zo gevarieerd en aantrekkelijk is.

Omdat het thema dit keer over kunst gaat, beschrijf ik het landschap vanuit één gezichtsveld, dus 180° in plaats van helemaal rond.

Ik sta met mijn gezicht naar het Oosten en zie nog net in mijn linkerooghoek een wit gebouw. Rechts daarvan een mooi beukenbosje dat op een helling groeit. Aan de voet staan wat berken, wat erop duidt dat het hier vochtig is. In het ervoor liggende grasland staat een groepje losse beuken. Iets rechts van het beukenbosje zien we op een soort plateau met daarop grasland met losse struikjes erop. Het zet zich naar links achter het beukenbosje voort, maar dat onttrekt zich aan onze waarneming. Wat we wel kunnen zien is dat de begrenzing van het grasland ter rechterzijde wordt gevormd door een dichte, brede haag van struiken. Het plateau houdt op die plek ook op, want verder naar rechts, gaat het steil omlaag. Dit talud bestaat uit een droog, bruinig grasland; ook hier staan links en rechts struikjes; ze zijn bezemachtig. De 'bodem' van het dal is weer grasgroen. Door dit dal

WIE KENT GROESBEEK

hebben we een prachtige doorkijk op het bekken van Groesbeek, met aan de horizon de beboste stuwwal van het Reichswald 5 kilometer verderop. Dit is bijzonder omdat de rest van het uitzicht steeds niet verder reikt dan 200- 300 m.

De rechterzijde van de doorkijk wordt gevormd door een bomenrij die langs een weg staan. Tussen de bomen door zien we een paar huisjes staan en de flauwe helling naar die weer naar boven gaat, maar die aan het oog onttrokken wordt door de boomkronen, tenminste zo lang er nog blad aan de bomen zit.

Het enige dat deze schilderachtige plek ontsiert is het bijna niet aflatende geruis van auto's.

Dat was het voor deze keer. Ik denk dat zij die deze plek willen vinden naar buiten moeten en weer en wind moeten trotseren om de juiste plaats te lokaliseren.

Oplossingen opsturen naar: Henny Brinkhof, Binnenveld 31, 6562 ZW Groesbeek.

Veel succes met het speurwerk.

Margo van Vegchel

Kunst en natuur

Als autodidactisch kunstenaar haal ik mijn inspiratie uit de omgeving, het "buiten-zijn" prikkelt mijn creativiteit.

De basis van mijn schilderwerk is een vorm, een lijn, een kleuren spel of een beweging, die mij verwonderd. Vaak zie ik dit in de natuur, de gedachte: "O, wat mooi" schiet dan door mijn hoofd. Er springt een vonk over, dit is essentieel onderdeel voor mijn werk..

Dat wat die vonk veroorzaakt heeft (bijv. een prachtige herfsttint) wil ik weergeven op papier. Alles daarom heen (struiken, paaltjes, etc.) laat ik weg.

Schilderen is voor mij: "De kunst van het weglaten. Niet concreet en hard, maar dusdanig van vorm en compositie dat er een voor ieder herkenbaar geheel ontstaat waarbij leegtes wel of niet door ieders fantasie worden ingevuld".

Naast het verkrijgen van inspiratie is het in de natuur werken een genot. Een moment vorige voorjaar. Een vrij koude woensdagochtend 9.00 uur, ik sta klaar met mijn schilderspullen op de Valkenlaagte om een impressie van het landschap vast te leggen. Langzaam om mij heen worden de vogels wakker, ze beginnen geluid te maken, de zon krijgt zijn kracht, de dauw trekt op. Zalig om de natuur wakker te zien worden.

Ieder voorjaar organiseer ik een buitenschilder cursus, de cursisten verwonderen zich altijd over de verschillende landschapstypes zo vlak bij elkaar. Je hoeft niet ver weg te gaan in Groesbeek; bos, openland, vergezichten met heuvelruggen of kerkdorpen, sloten en poelen, bijna alles is aanwezig, alleen de zee en de woestijn missen we nog.

Op drie manieren heeft de natuur van Groesbeek invloed op mijn kunstenaarschap. Bent u benieuwd geworden naar mijn werk, kom eens langs in het atelier, of wie weet treffen we elkaar buiten in de natuur.

Curriculum vitae Margo van Vegchel

Atelier: Lievensweg 63
6562 XM Groesbeek
Tel. 024-3970368
Fax. 024-3970367

Web-site: www.geocities.com/vegchel
E-mail: margovanvegchel@worldmail.nl

Tentoonstellingen:

o.a. solo:

1997: Galerie Alison, Cuyk
1998: Cult. centrum "de Mallemolen",
Groesbeek
Kamerbeek, Velp
Grondmey, Arnhem
1999: "Kunst in wonen
Wonen in kunst", Groesbeek

Kunstdagen:

1998: ISPC, Breda
"Culi- kunst"

groeps:

1998: Galerie 't vurige Ros,
St. Anthonis.
- "Culi-kunst"
- "Beestenboel"
1999: Galerie Jutta Bauer,
Nijmegen.

Galerie 't vurige Ros,
St. Anthonis.
- "Passie en erotiek"
- "Op avontuur in de natuur"

(Proef)telling roofvogels in Groesbeek 23-1-'99

Vandaag was het plan om roofvogels te gaan tellen. We hadden een paar fanatieke vogelaars uitgenodigd, namelijk: Gerard Müskens en Ronald Zollinger. Raymond was er natuurlijk ook. Ook mochten we een nieuwe leider begroeten, namelijk Paul Leenders, die vandaag bij ons proef draaide. Volgende week zou hij bij de Aardhommels proef gaan draaien en dan zou hij beslissen wie hij voortaan zou begeleiden.

Helaas hing er die ochtend een dikke mist en het leek er niet op dat hij zou optrekken. Na veel overleg werd er besloten dat we een proeftelling zouden gaan houden.

Om een uur of kwart voor tien stapten we op onze fiets en reden de Nieuwe Weg af om bij de spoorovergang op de Cranenburchsestraat (bijna bij de parkeerplaats v.d. Linde) te stoppen en in het bosje daar te gaan kijken. We vonden er een stel veren en een nog verse hele vleugel van een ekster, waarschijnlijk door een Havik aangevallen.

We vervolgen onze fietstocht en even later kwamen we bij de Leigraaf uit. We verdeelden de groep in 2 kleine groepjes. Het ene groepje (waar ik in zat) liep in de richting van Duitsland en het andere groepje liep net de andere kant uit. Geen groepje had echt iets bijzonders gevonden dus gingen we verder naar de Bruuk. Bijna alle meiden hadden toen niet zo veel zin meer en zijn dus naar de Stekkenberg gefietst om Ans met de erwtensoep en pannenkoeken te helpen.

Aan het begin van de Hogewaldseweg was het enige wat we zagen nog een Buizerd, deze zat redelijk ver weg in een boom.

Maar toen we halverwege de Hogewaldseweg waren zagen we daar ineens een Houtsnip (!!!) in de berm in de sloot zitten. Hij zat er heel rustig met zijn kopje bovenuit gestoken, dus hadden we alle tijd om onze verrekijkers te pakken en zelfs een telescoop op te zetten. Toen we er een minuut of 5 naar gekeken hadden wilden we proberen om nog wat dichterbij te komen, maar net toen we op een kleine 5 meter afstand bij de vogel vandaan waren vloog hij met prachtig vleugelgeklepper weg.

We passeerden de Bruuk waar we net 2 Grote Gele Kwikstaarten weg zagen vliegen, niet iedereen had ze gezien. Maar een paar weiden verderop kregen we weer een kans want toen zagen we er nog een op een paaltje zitten. Ondertussen vlogen er ook nog 2 Buizerds weg.

Veel meer (roof)vogels hebben we toen niet meer echt gezien. Toen we op de Stekkenberg aankwamen had Ans een hele pan erwtensoep en borden vol pannenkoeken klaar.

We hebben nog een uurtje ofzo daar gezeten en toen is iedereen met een volle maag naar huis gegaan.

Door: Sjaak Thijssen

Buizerd

Een ochtend met een uniek ogenblik

15-5-'99

Deze ochtend waren we maar met negen man (en vrouw).

Ik was nogal laat dus iedereen was er al. We waren vandaag proefkonijnen van een wandeling die een aantal weken terug vanuit het WMG gemaakt was door Henny Brinkhof, Henk Eikholt en Chanette. Hij bedroeg ongeveer 13 km.

We startten om ongeveer half 10. Het was een koele lenteochtend met een oogverblindende zon in onze rug. We hadden onze vogellijst meegenomen om alles wat we aan gevogelte zouden zien op te schrijven.

We liepen bij de Ericastraat omhoog om bij de Nieuwe Weg uit te komen, daarna gingen we naar links en een stukje verderop weer links. Nu stonden we op de Maldense Baan. Toen we een pad insloegen kregen we te horen dat er aan de rechterkant een productiebos was en dat men aan de linkerkant de natuur gewoon zijn gang liet gaan, dit was niet helemaal waar want Henk kon zich nog van vorig jaar herinneren dat er wel wat gekapt was. We liepen door naar het Kraaiendal waar we na nog een tijdje de Nijmeegse

Opening 'vernieuwde' Galgenhei.

26-6-'99

(voorbereiding)

Het werd vandaag een feestdag ...

Vandaag zou de Galgenhei worden heropend en de schapen erin gelaten.

Het beloofde een mooie dag te worden, de zon scheen, er stond een klein windje en het was niet overdreven heet.

Toen ik 's morgens op het Hommelhol kwam was ik voor de verandering een keer niet te laat. De enige wie er al was, was Henk. Hij was al druk aan het plannen hoe wij vandaag ons steentje zouden bijdragen aan de opening. Het plan was om eerst vóór de opening naar de Galgenhei te gaan om te kijken hoe of wat, daarna alles voor te gaan bereiden en tenslotte natuurlijk naar de opening zelf te gaan.

Bijna iedereen was er, na een korte inleiding gingen we richting Galgenhei. Eigenlijk wilden we de Wespspin vandaag vinden. -Het dier dat door ons vóór de afgraving van de Galgenhei werd ontdekt.- om met de opening te laten zien. Jammergenoeg konden we hem niet vinden. Wel zagen enkelen van ons iets anders zeldzaams, namelijk de Groene Specht. Hij vloog een paar meter boven ons hoofd, maar binnen enkele seconden was hij uit het zicht verdwenen.

We wilden ook nog even een plek zoeken waar we dan straks met de opening zouden gaan zitten om aan de bezoekers wat over de Galgenhei te vertellen en om natuurlijk een beetje reclame voor onze club te maken. We wilden boven op die berg bij het bord gaan zitten, maar achteraf hebben we toch een andere plek gekozen. Daarna zijn we nog even een rondje gaan maken op de Galgenhei, toen dat ook achter de rug was spraken we

's Middags af op de Galgenhei om de opening bij te wonen.

(opening)

Het was die middag druk op de Galgenhei, en het werd hoe langer hoe drukker. Toen het dan eindelijk zo ver was waren er enkele tientallen mensen. Er kwamen wat mensen aan de beurt

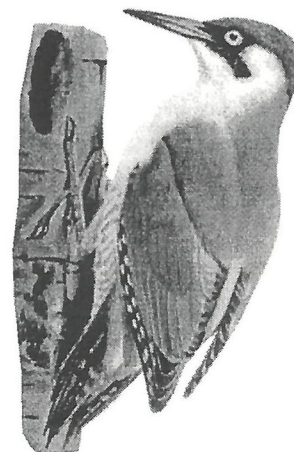
om een praatje te houden over dit project.

Hierna had burgemeester Prick de eer om het nieuwe bord (dat heel toepasselijk tussen twee nepgalgen hing) samen met twee Aardmuizen te onthullen. Het was een prachtig kleurrijk bord met informatie over de Galgenhei erop. Iedereen vond het heel mooi.

Toen kwam het leukste van de middag, namelijk: de schapen. Dit ging niet helemaal zonder problemen want in het begin lieten ze zich niet makkelijk de hei opjagen. Na een minuut of twintig zaten de schapen toch veilig tussen de omheining en konden ze met hun werk beginnen (Het begrazen van de grond opdat de hei dan meer plek krijgt om te kunnen groeien).

Hierna was er nog een rondleiding en sommige mensen kwamen ook bij onze plek langs. Na er ongeveer een half uurtje gezeten te hebben vertrokken wij naar huis.

Al met al was het een goeie (maar ook vermoeiende) dag geweest.

Groene Specht

Baan overstaken, toen waren we in De But. Vanuit De But liepen we naar de Zevenheuvelenweg waar we bij een bankje stopten om te pauzeren. Toen alles op was gingen we bij het

Nederreichswoud omlaag om daar midden in het bos uit te komen.

We liepen een beetje door het bos en probeerden wat vogelgeluiden te herkennen. Toen gingen we richting Waldgraaf en daar in een

van de weiden zat hijeen Tapuitenmannetje -Een vrij zeld-

zame vogel met een blauwe kop, het blauw loopt door tot ongeveer

het midden van zijn rug, daar beginnen zijn zwarte staartveren met wit ertussendoor. Hij heeft een

lichtgeelwitachtige buik. In zijn totale lengte is hij ongeveer 14 tot

16 cm.- We konden hem het beste herkennen door het blauw op zijn

rug en de zwarte vlek onder zijn oog. Hij zat op ongeveer 15m

afstand van ons en hij vloog een beetje op en neer van paaltje naar

grond en weer terug. Dit was best een uniek moment want zo vaak

was een Tapuit nog niet in Groesbeek gezien. Iedereen vond

het ook een heel fraai beest. Dit was ook een vogel die ik op mijn

persoonlijke lijstje kon bijschrijven. Voor de rest is er niet zo veel

bijzonders gebeurd. Wij zijn daar omhoog gelopen dwars door de

wei heen (sorry boer) van iemand en we kwamen op de Derde Baan

uit. Toen zijn we via de Zevenheuvelenweg weer teruggelopen

naar het Hommelhol. Iedereen ging moe naar huis.

Iedereen ging moe naar huis.

Geschreven door Sjaak Thijssen

Sjaak Thijssen

Pieter van Eck, beeldhouwer

Pieter van Eck maakt prachtige kunstwerken. Hout en karton zijn veel gebruikte materialen. Een vaak wederkerend grondidee is dat uit een plat vlak van hout of karton ringen worden gezaagd of, die vervolgens door er ook weer bewerkte blokjes tussen te leggen de meest wonderlijk, vaak organische vormen krijgen. Zelfs de schaduw ervan vormt soms een kunstwerk op zich.

In het onderstaande artikel geeft Pieter zijn visie op idealen en de werkelijkheid. Zwart-wit foto's laten wat van zijn kunstwerk zien.

Een fragment uit "De verzoeken van de Heilige Anthonius"

Zijn ijzeren harnas piepte en kraakte bij iedere beweging. Hij was nu al zolang gedreven op zoek, dat de gebruikelijke smeerbeurt ver over tijd was. Dadelijk liep hij vast, en was hij wel gedwongen de zoektocht te staken.

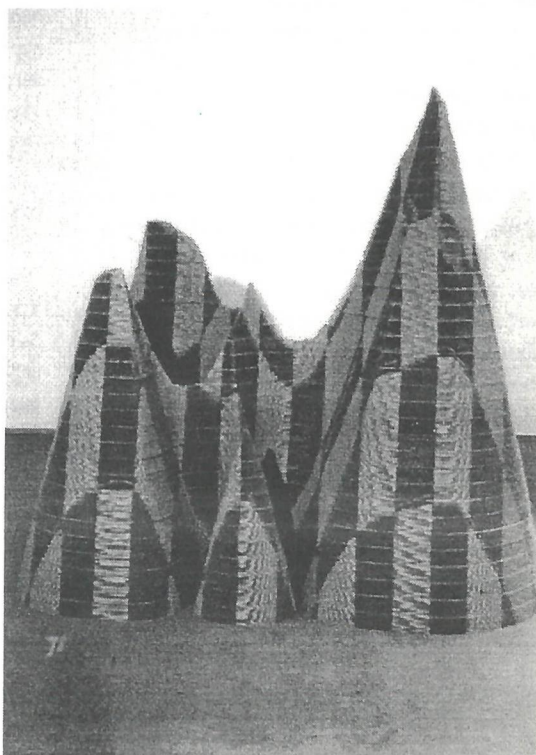
Hij overwoog voor de zoveelste keer, of het nu intussen niet geoorloofd was om, zonder verlies van ridderlijkheid, terug te keren naar huis, toen hem een zwak glanzend tussen het struikgewas opviel. Hij besloot dit nog te onderzoeken, maar daarna zou hij er toch echt van tussen piepen.

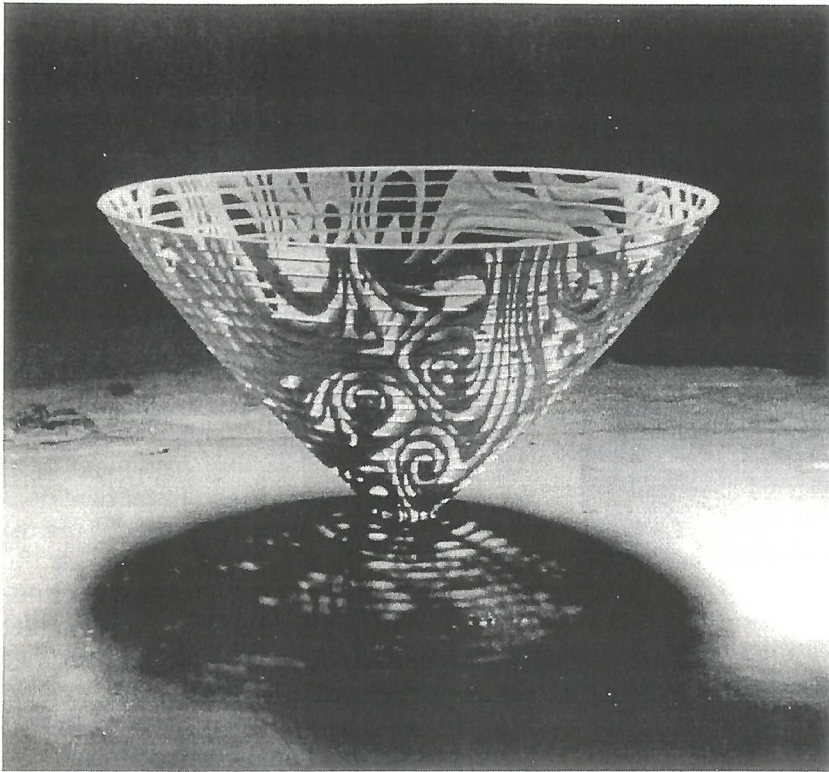
Bij het struikgewas bleef hij verbaasd staan. Dit kon toch niet waar zijn. Zou dan uiteindelijk zijn zoeken beloond worden? Zou het hem, de zondige ridder, vergund zijn, om de heilige graal voor koning Arthur te vinden? Op het moment dat hij geroerd de graal wilde oppakken, liep deze plotseling op hoge struisvogelachtige poten, bij hem vandaan. Steeds als hij een stap dichterbij kwam, deed de graal een stap terug. Nadat dit spelletje zich een tijdje had voltrokken, veranderde hij van tactiek, en sprong hij weg achter een grote struik. Hij zou en moest de graal pakken, en het mysterie omtrent zijn inhoud oplossen. Voorzichtig maakte hij een zwak piepende omtrekkende beweging, om de graal van achteren te verrassen. Hij had het laatste struikje bereikt, en zag dat de graal nog steeds niets vermoedend op dezelfde plek stond. Hij zou dadelijk weten of er zich nog bloed van Jesus in de graal bevond. Aan hem zou het mysterie zich openbaren. Hij nam een ferme duik, en greep de struisvogelpoten vast.....Dit was het moment dat Toon

wakker werd. Hij lag naast zijn bed, met de stoelpoten in zijn hand, zichzelf af te vragen waarom hij daar lag te schreeuwen "ik heb hem".

Langzaam drong het tot hem door dat hij gedroomd had. Hij ging op de bedrand zitten en ontdekte dat hij zijn toch al pijnlijke neus flink gestoten had. Een spoor van bloeddruppels liep van zijn neus naar de stoel, en wees onmiskenbaar de dader aan. Deze droom had hem wel verder geholpen op zijn weg. De legende van koning Arthur en de graal was natuurlijk een perfect voorbeeld van een zoektocht. De mens op zoek naar het duidelijk, maar niet helder te omschrijven doel, de graal. De graal die vanwege deze legende, tevens een symbool werd van het onbereikbare.

De Grieken, onder aanvoering van Plato, waren ook op zoek geweest naar de graal, alleen heette het toen, het ideaal; het hoogst bereikbare, waarin de waarheid besloten lag. In de Renaissance werd dit nog eens dunnetjes overgedaan, en kwam het er alleen wat dikker op te liggen. Ook in de romantiek was men op zoek naar het ideaal, maar dan naar een minder absoluut en minder goddelijk. Hij dacht dat het moderne ideaal lag in het hier en nu; in ieder geval niet meer in een hogere orde. Hij vroeg zich tevens af, of hedendaagse verschijnselen zoals het ontstaan van allerlei 'neo's en posten', geen tekenen waren van een verloren ideaal, een zoekgeraakt spoor, een terugkeren op de schreden om steeds weer de zijsporen te bewandelen, in de hoop het juiste pad te

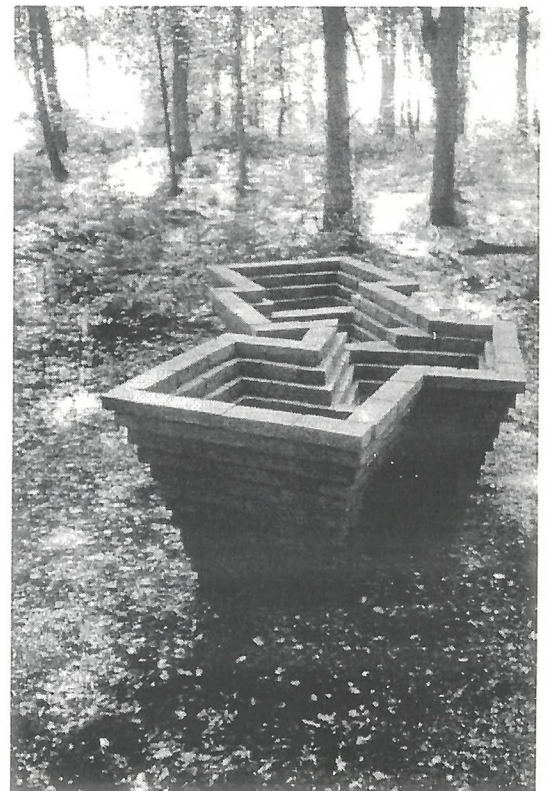

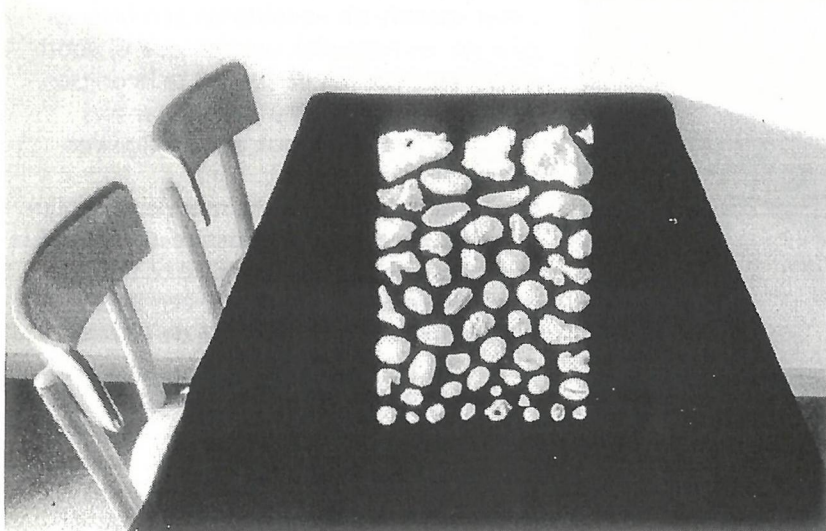

vinden. Misschien was de duidelijkste richtingaanwijzer of wegomlegging wel de individualisering, niet alleen ieder een eigen ideaal, maar vooral het zelf als ideaal. In ieder geval meende hij nu, ondanks of dankzij de pijnlijk verbroken droom, iets van de inhoud van de graal te kennen. Ieder tijdperk had zijn eigen invulling van de graal. Een invulling die voor een volgend tijdperk niet afdoende bleek te zijn. De inhoud van de graal bestond dus eigenlijk uit dat wat ieder tijdperk er in had gelegd: uit een steeds weer opnieuw geformuleerd ideaal. Betekende dit dan toch een individueel zoeken, waarbij de bevindingen aan het collectief getoetst werden, en bij meerderheidsbesluit tot ideaal konden worden uitgeroepen? In de eerste plaats dus toch een individueel eigen ideaal? De mens als detective, als moderne rondetafelridder, op zoek naar zijn eigen graal; de zoekende mens speurend naar de grenzen van zijn ik, van wat hij veronderstelt als subject te zijn, om tot een juiste formulering van zijn ideaal te kunnen komen. Goed, misschien een belangrijk aspect, maar hoe zat het dan met de ontdekkingsreizigers, de pelgrims, de pioniers, de reizigers in de tijd: Orpheus, Petrarca, Kuifje, Tom Duim, Dante, Gulliver, Vergilius, Marco Polo, Flash Gordon, Don Quichot, James Bond. Het zijn allemaal reizigers op zoek naar zichzelf; ontdekkings-tochten makend naar de eigen identiteit. Moeten we de identiteitscrisis zien als

belangrijkste principe van verplaatsing? Zeker speelde dit navelstaren een belangrijke rol, en natuurlijk werden ook zij voortgedreven door het verlangen te begrijpen, en steeds beter te begrijpen, maar niet alleen zichzelf, toch ook alle overige verschijnselen.

Hij realiseerde zich dat hij met de verschijnselen inclusief zichzelf, zonder ze in verband te brengen met bovennatuurlijke of transcendente krachten en machten, een beeld probeerde te ontwerpen van de wereld, waarin alles met elkaar in een begrijpelijke samenhang was gebracht. Dat dit niet zou lukken, misschien wel door uitsluiting van het bovennatuurlijke, begreep hij eveneens. Was dit dan zijn graal? Nee, als hij zou vermoeden hoe het in elkaar stak, zei dat nog niets over wat hij er mee zou kunnen doen. Alleen het weten ervoer hij niet als voldoende. Het ging hem erom wat je met dat weten zou kunnen doen, en paradoxaal genoeg was dat precies wat zij ziet wist. Het weten zelf vond hij al dubieus genoeg, en moest met zeer veel voorbehoud worden benaderd. Natuurlijk deed ook hij zijn best om te weten, maar wanneer wist men? De beperking bijvoorbeeld van de waarneming, of liever gezegd de eigenaardige relatie tussen ons denken en de waarneming vond hij bedenkelijk. Hoe kwam het bijvoorbeeld dat hij een ellips zag, en een cirkel waarnam? Of hij zag een trapezium, en ergens in zijn geest werd deze prikkel omgezet tot de waarneming van een rechthoek. Als

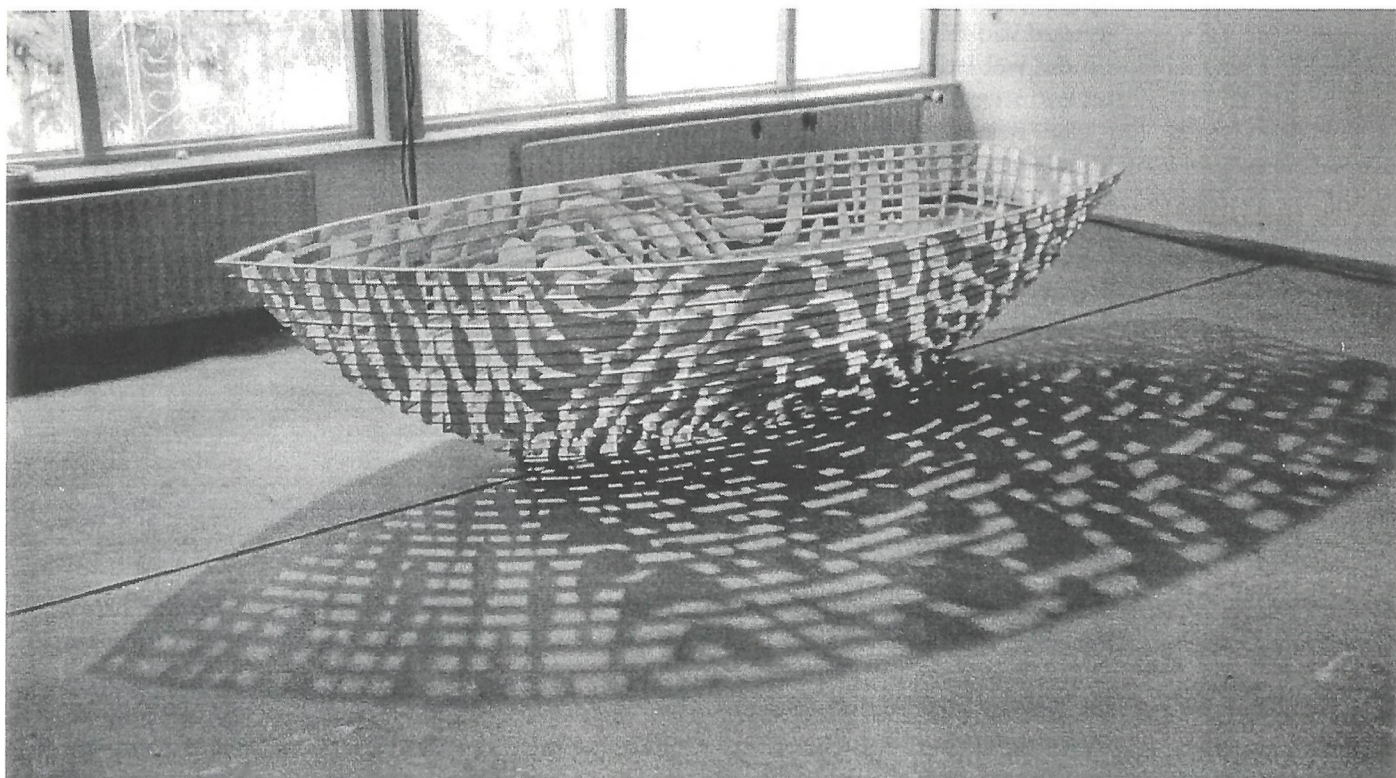

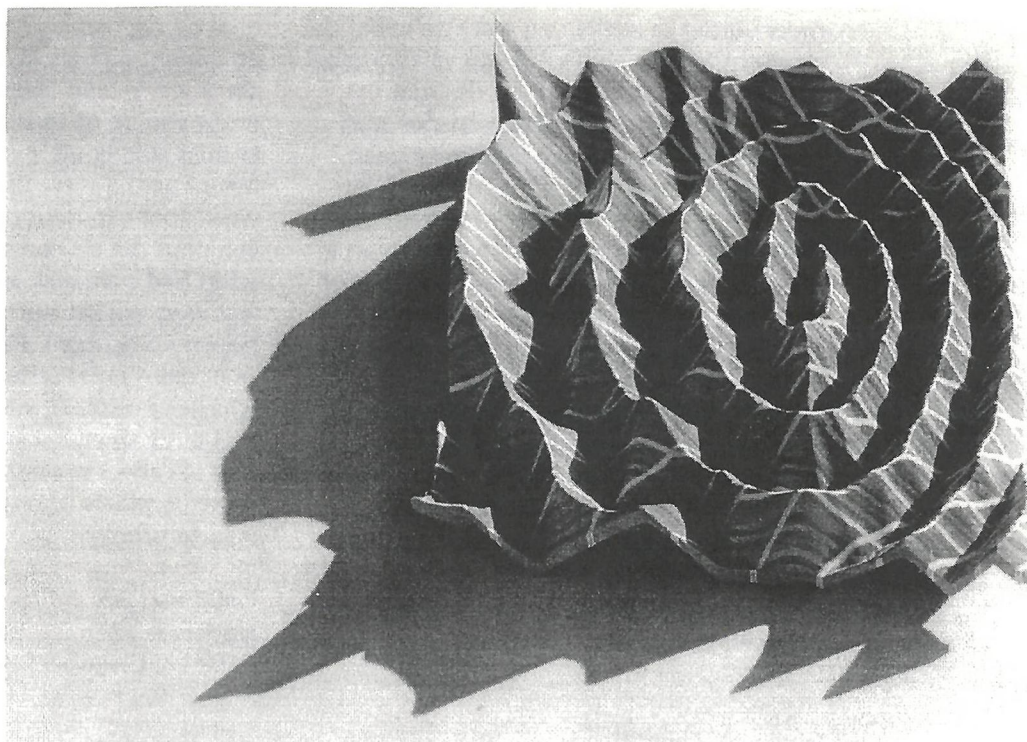

mensen naar hem toe kwamen, of van hem vandaan gingen, zag hij ze groter en kleiner worden, zonder dat hij het idee kreeg dat ze krompen of groeiden. Is dat wat hij zag wel dat wat er was? Draaide er tussen zijn oren een andere film, dan die zijn ogen waarnamen? Zag je dat wat je wilde zien? De gewone dingen die de werkelijkheid bood, een stukje papier, een donsveertje, waren concreet en vaak onderwerp van waarneming. Maar bijna altijd voltrok zich een reis van het concrete naar het abstracte. Deze dingen, die we toch al niet konden kennen, waren niet genoeg. Systemen en stelsels van abstracten slokten ze

op, gebruikten ze, en braakten ze weer uit. Wat wisten we hierna over de concrete dingen? Toch precies dat wat we zochten. Concreetheid, niet abstractheid zou een kenmerk van zijn denken moeten zijn, de abstractie leidde meestal tot simplificatie van de verschijnselen om ze gemakkelijker te kunnen hanteren. Als je bijvoorbeeld alleen eigenbelang zag als een motief voor menselijk handelen, was het niet moeilijk te verklaren. Je hoefde alleen maar te abstraheren van de werkelijkheid, en na een tijdje vond je beslist de motieven, die je hoopte aan te treffen. En dan was er natuurlijk ook nog de taal, ook al een twijfelachtig instrument tot het weten. De taal legde een raster over de werkelijkheid en stond ons slechts dat toe te zien, wat door de taal was toegestaan als zegbaar of formuleerbaar. De dingen bestonden nog, maar via de taal kon men bijna niet meer bij de dingen geraken. Toch zou hij het met al deze instrumenten moeten doen, maar de twijfel aan zijn bevindingen bleef een voorwaarde tot enig vermoeden van weten. Het was ook simpel zo, dat iedere keer dat hij een idee of waarneming als niet waar kon betitelen, hij toch een stapje dichterbij de waarheid was gekomen. Bovendien was of iets waar was of niet, ondergeschikt aan of iets wat te betekenen had.

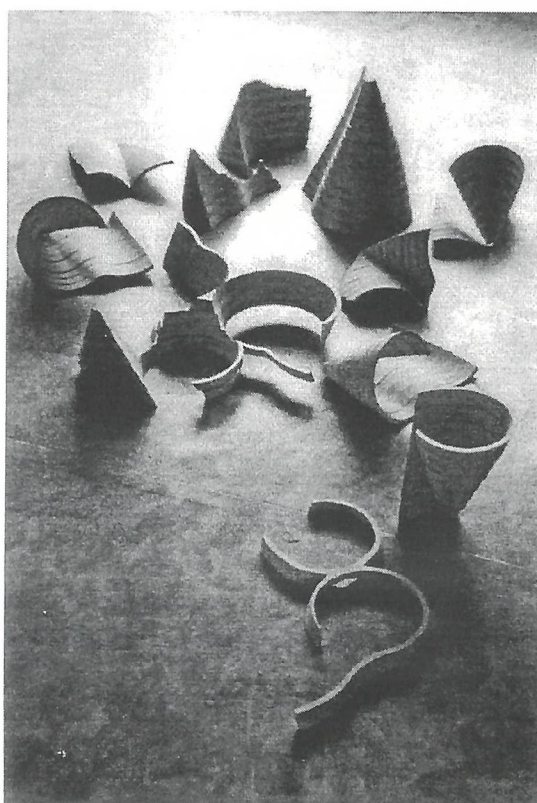
Al met al was hij nog niet veel verder gekomen. Hij voelde zich gedesorienteerd, alsof hij zich in een reusachtig labyrint bevond, een doolhof waar zich toch ergens een

uitgang in moest bevinden. Het labyrint was in de Middeleeuwen een teken van geestelijke verwarring, maar ook van het streven naar het nieuwe Jeruzalem, een mooi symbool van de mens die het niet meer weet, maar die zich verplaatsend, alle mogelijkheden na ging, met de overtuiging dat hij zo uiteindelijk zijn doel zou bereiken. Deze gedachte bood hem weer wat perspectief. Hij moest dus gewoon maar alles

proberen, en wie weet, misschien kon hij dan onderweg de draad oppakken. Maar waar wilde hij dan eigenlijk heen? Waar moesten al deze gedachten hem brengen? Was hij niet bezig om voor zichzelf een doel te formuleren? In dat geval moest hij toch goed uitkijken. Hij herinnerde zich het verhaal van de goudzoeker. Een man die met een duidelijk doel voor ogen tevreden de wildernis overhoop haalde, tot het moment dat hij goud vond. Hij hoefde niet

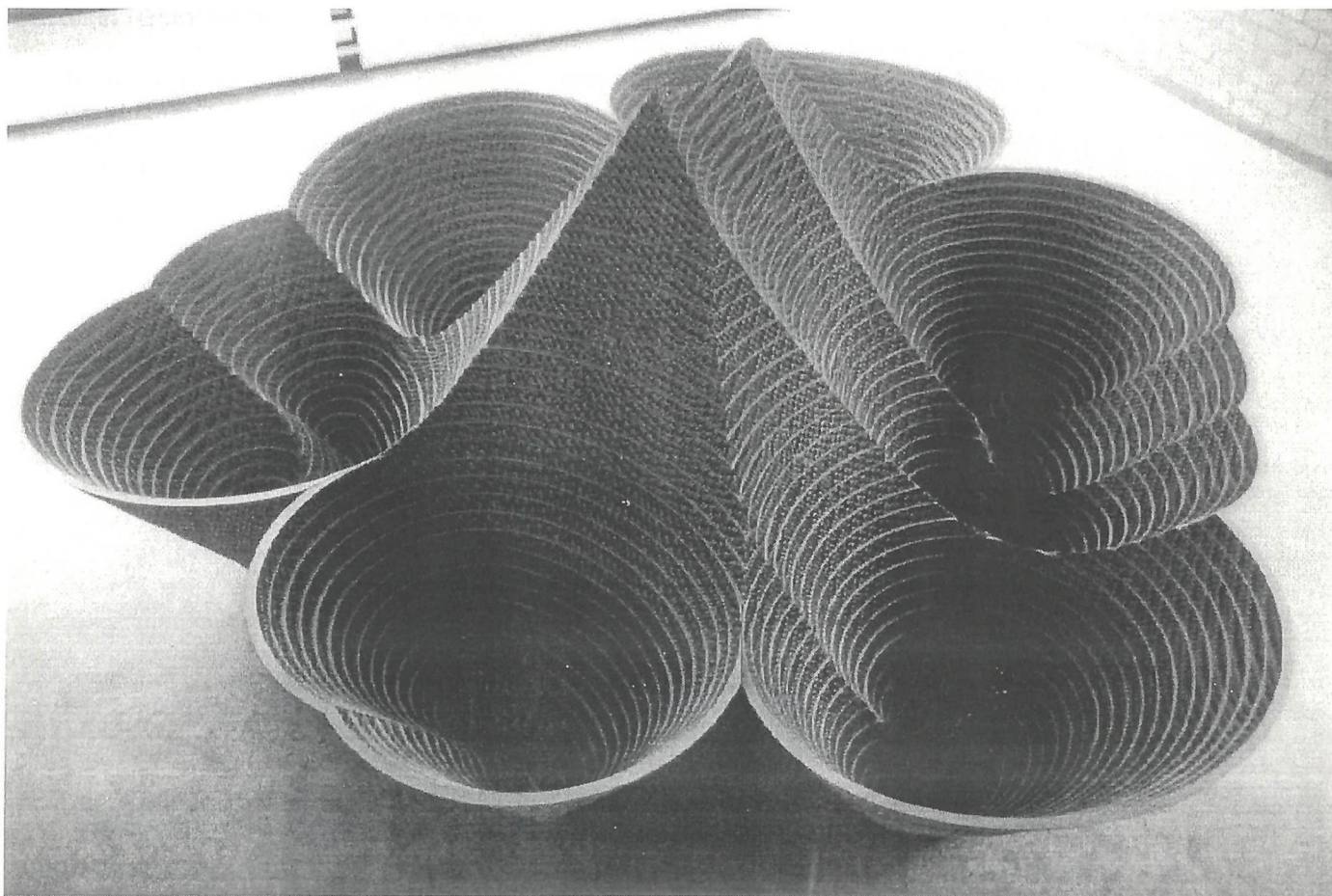

meer verder te zoeken en wachtte vanaf dat moment op zijn einde. Hij was van zijn doel in het leven beroofd, simpel doordat dat doel in vervulling ging. Het was dus zaak om hiermee zeer zorgvuldig om te gaan. Misschien moest hij wel, pas op het allerlaatste moment zijn doel formuleren, om zo aan het reizen zin te geven. Maar waren in feite al deze overdenkingen niet al de reis? Was niet alles een reis? Was het zich fysiek verplaatsen geen onzin, als er geen andere vervoering plaats vond? Was de herinnering een reis in het verleden; het lezen, het schrijven, het zoeken naar het ik, naar kennis, het zich fysiek en mentaal verplaatsen een reis, een voorwaarde om uiteindelijk een zinvol doel te kunnen formuleren? Is de wonderlijkste en enige reis die we echt maken, niet de reis die wij het leven noemen, en is de zoektocht niet het zoeken

naar de zin hiervan? En zijn al onze wensen en daden, de hele levensloop, bedoeld om zin te geven aan leven en dood; om aan het einde van de rit te kunnen zeggen "ik ben er, hier stap ik uit"?

Ineens zat hij weer op de bedrand. Hij werd weer door zijn neus op de feiten gedrukt. Een neus die als een soort tabula rasa schoon schip had gemaakt: er was niets meer; alles was weg. Hij zat nuchter op het randje van slapen en opstaan. Plotseling realiseerde hij zich, dat hij niet scheel had zitten kijken; er was geen dubbele wereld. Bezorgd keek hij snel in de spiegel, maar gelukkig was alles nog in orde. De puist zat nog op precies dezelfde plaats, zijn wonderlijke vergankelijkheid te pronken.

Pieter van Eck
Fretstraat 13
6562 LN Groesbeek

Natuurgedicht 5

BEEKLIBEL

In een staalblauw flitsen
veerend neergestreden,
vleugels licht nog rits'lend -

glanzend gazen wiek
zwart, een nauw ontweken
indigo muziek -

ópwaarts dan weer razend,
toomeloos in rukken
op haar prooien azend.

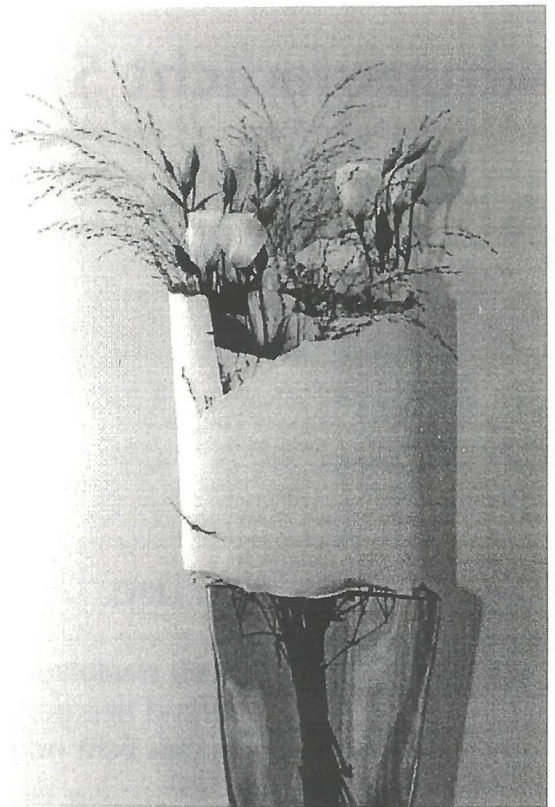
Calopteryx virgo -
vrouw'lijk zijn uw nukken:
ook mijn lief geniet zoo.

Uit: Levend Barnsteen Victor Westhoff

Guido Müskens, meester in de bloemsierkunst

Werken met plantaardig materiaal in de meest ruime zin des woords, is iets dat je het gevoel geeft dat je zwemt in een onuitputtelijke bron. De enorme materiaalkeuze en de onbeperkte mogelijkheden maken het werk tot een ongekende ontdekkingsstocht door de natuur.

Niet je gedachten of je hersenen bepalen de compositie, maar je handen en het materiaal. Mogelijkheden uitproberen, onmogelijkheden ontdekken, vormen vinden en daarop doorgaan is iets dat elke dag, elke week en ook elk seizoen anders is. Stoppen of doorgaan, wanneer is je werk af? Jezelf laten verrassen door kleuren, kleurcombinaties, geuren en vormen. Gebruik de materiële- en ideële expressiemiddelen van de totale plant als vormgevende onderdelen van de compositie.

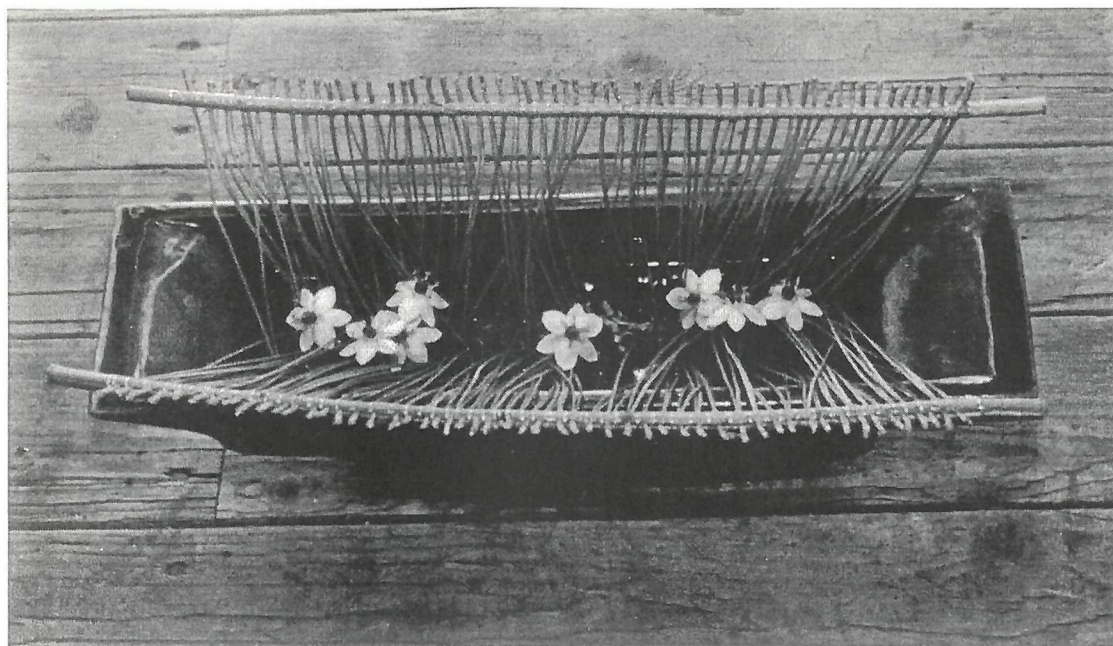
Handgeschept papier ingerold, Eustoma, gras en Gipskruid.

Pot met struisvogelei in rekje van wilgenhout op nest van uitlopend duivenvoer.

Bloemen schikken is omgaan met associaties en emoties, passie en gevoel. Bloemen zijn meer dan kleur en structuur. Het totaal moet meer zijn dan de som der delen. Bloemsierkunst is het leren omgaan met het tijdelijke. Fotograferen, waarna de aftakeling kan beginnen. Genieten van de verandering in de compositie en uiteindelijk een beslissing nemen. Terug naar de natuur, een vorm van recyclen. Bron van nieuw leven voor de natuur, bron van inspiratie voor mij.

Guido Müskens.

*Schaal met in wilg geklemde Pinusnaalden met daarin bloemen van *Ornithogalum arabicum*.*

Curriculum vitae Guido Müskens

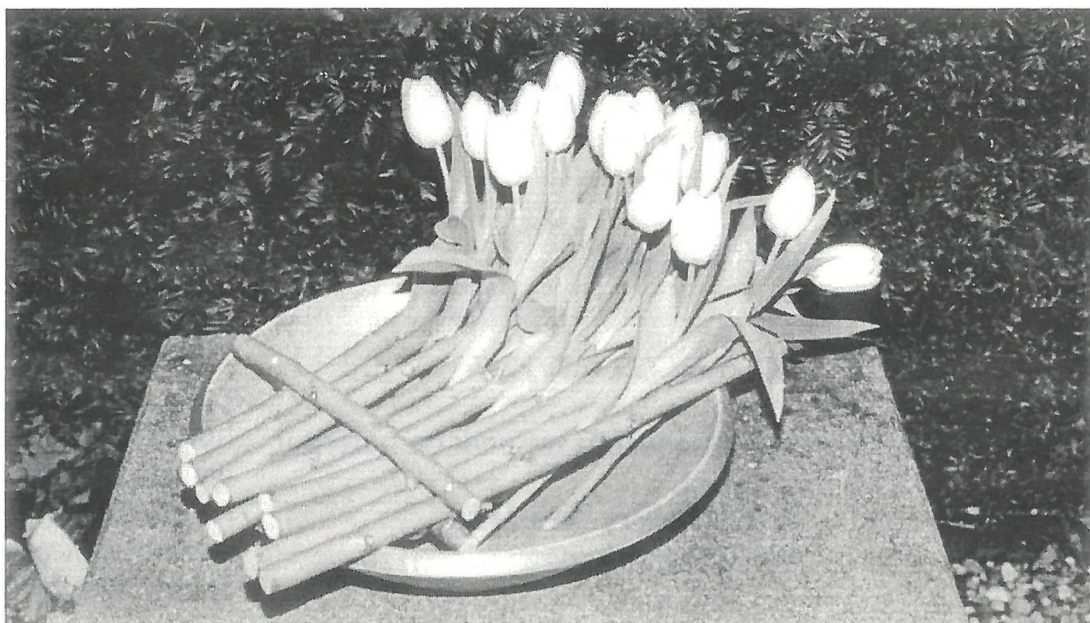
Hoflaan 7
6561 AV Groesbeek
024-3975606

Geboren: 07-08-1959 te Groesbeek

Opleiding: Rijks Middelbare Tuinbouwschool Nijmegen
Meesterbinderopleiding Utrecht
L5 opleiding 's Hertogenbosch

Werk: Docent Meesterbinder opleiding Tuinbouwwakschool Vught
Docent themacursus voor bloemisten

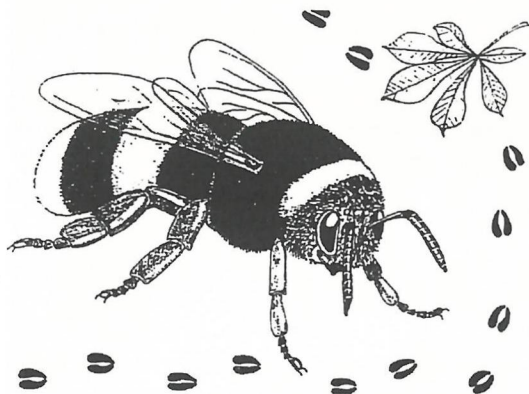
Publicatie: Meesters van de bloemsierkunst Nederland
Florale meesterwerken Nederland

Schaal met gebonden wilgenhout en witte tulpen.

natuurclub

DE
AARDHOMMELS

Natuurclub de Aardhommels

Ook dit keer weer een aantal stukjes uit het logboek van Natuurclub de "Aardhommels".

"Op het hommelho!" (8 mei 1999)

Vandaag gingen we vogels kijken.

We hadden 6 turkse tortels gezien, dat kun je zien aan een zwart streepje in de nek. En 7 merels en 30 kauwen, 4 huismussen. We hadden nog spreuwen en gierzwaluwen, houtduiven, boerenzwaluw en tijtjaf gezien en nog veel meer.

Einde
door Lieselotte

"22 mei" (22 mei 1999)

Vandaag waren we naar de boterpot geweest. Ik had kikkers gevangen. De tweeling hadden rupsen gevangen.

We hebben natuurlijk alles weer vrij gelaten want dat hoort in de natuur.

Ramon

"18 juni 99" (12 juni 1999)

Op het hommelho!
Vandaag hadden we een binnenplan: nestkasten bouwen, uileballen uitpluizen. Voor een onderzoek. Een paar kinderen gingen nestkasten bouwen in de kamer naast ons. Andere kinderen gingen uileballen uitpluizen, en de botjes deed Henk in een enveloppe voor een onderzoek naar wat voor 'n soorten muizen er in groesbeek zijn.

Er gingen kinderen schelpen opzoeken in een boek, en anderen gingen precies hetzelfde doen, alleen met stenen. Om twaalf uur ging iedereen naar huis.....

Oh ja, dan vergeet ik te vertellen dat er ook nog een avondrood geboren was. Voor wie nog niet weet wat een avondrood is, nou dat is een vlinder. Die was uit een verschrompelde cocon gekomen die we bijna hadden weggegooid.

Zoals ik al zei om 12 uur ging iedereen naar huis. Het was een leuke ochtend geweest.

Door Lieselotte Ras

"Haviken en Sperwers" (19 juni 1999)

Zaterdag 19 juni gingen we naar het hommelho! en van daar uit gingen we naar het bos. We gingen haviken en sperwers ringen. Henk zei dat er vier haviken waren. Toen we aankwamen op de plek van het nest

Ringen van jonge havik

deed Gerard Müskens een soort ijzeren schoenen aan met punten eronder en een riem met twee banden eraan vast.

Zo klom hij in de boom. Even later vond een van onze leden een

afgekloven poot van een havik. En in het tasje wat naar beneden kwam daar in zaten maar drie haviken, drie vrouwtjes. Het mannetje was dus opgegeten, vandaar die poot. Er was zeker voedselgebrek. Ik mocht er een vast houden. Ze waren al best groot.

Daarna moest het gewicht worden gemeten en de vleugellengte en de pootlengte worden opgemeten. Toen ze allemaal waren geringd en gewogen en opgemeten, gingen ze weer terug naar het nest. We hadden ook nog veren gevonden, bijvoorbeeld een borstveer van de moeder.

Toen gingen we naar de sperwers. Dat waren er zes, ze waren zo groot als kuikens. Na het wegen en ringen en opmeten gingen we tevreden naar huis.

Saskia Ras.

Havikkop getekend door Saskia

Christie Meyboom, verhalenverteller

Onder meer als ambtenaar van de burgerlijke stand van Groesbeek en als medewerker bij het bijbels openluchtmuseum de Heilig Landstichting oefent Christie Meyboom haar beroep van verhalenverteller uit. In dit milieujournaal zult u tevergeefs naar een verhaal van Christie zoeken, want verhalen behoren tot de gesproken taal. Ze zijn bedoeld voor toehoorders en vormen zich ook in interactie met die toehoorders.

Vertellen is samen met zingen misschien wel de oudste en nieuwste kunstvorm ter wereld. Voor ongeletterde volken is vertellen de belangrijkste wijze van cultuuroverdracht. Zo hadden bijv. de Kelten met dat doel speciale vertellers. Bij veel oude volkeren gaan de verhalen over van vader op zoon of van moeder op dochter. Tot in de vorige eeuw werden óók in onze cultuur tijdens de lange winteravonden muziek gemaakt en verhalen verteld. De radio zette deze traditie voort met verhalen en hoorspelen. Miljoen mensen zaten aan het hoortoestel gekluisterd. Met de komst van de televisie veranderde dit. Het luisteren verloor het van de beelden van het kijken.

In Frankrijk was het de verteller Bruno de la Salle, die de negatieve invloed van de TV in de jaren zestig aan de kaak stelde. Hij voorzag het uitsterven van verhalen en riep grootmoeders op om hun verhalen en sprookjes te bewaren. Zijn plan lukte gedeeltelijk toen hij er in slaagde de grootmoeders een radioprogramma te krijgen, een tijdschrift uit te geven en een vertelacademie te starten. Helaas bleken de grootmoeders de meest fervente TV kijkers te worden. In Duitsland en Engeland ontstonden ook groeperingen, die het gevaar van het verdwijnen van de gesproken overleveringen inzagen en er iets aan trachtte te doen.

Christie had in die tijd haar verteltalent al ontdekt. Ze maakte kennis met de ideeën van Bruno de la Salle en zocht hem op. Ze kon hem met haar MULO-frans nauwelijks verstaan, maar voelde toch wat deze begenadigde verteller bedoelde. Terug in Nederland besloot ze de opleiding tot 'verteller' te gaan volgen. In Driebergen kon dat in die tijd. Naast spraakles, sprookjes, mythen vertellen waren er vakken als bewegingsleer, spinnen, weven,

schilderen en kleien.

Je leerde er dat een verteller zijn verhalen niet uit zijn hoofd leert maar verhalen eigen maakt door er beelden bij te zoeken en die om te zetten in iets tastbaars, in de vorm te brengen. Je kunt een verhaal ook ophangen aan gebeurtenissen of aan een ritme. Werken met natuurlijk 'materiaal' is voor Christie de manier om haar verhalen vorm te geven. Ze gebruikt vaak ruwe wol, katoen, vlas of zijde. Ook de luisteraar krijgt daarvan vaak een stukje of plukje.

Christie heeft veel mythen bestudeerd. Door het volk van een bepaalde mythe te bezoeken en te zien hoe ze leven met hun omgeving, met hun dieren en met elkaar. Ze bezocht de Bedoeïenen in de Sinai en kon met haar kennis van het Oude Testament hun mythen beter begrijpen. Door deze ervaringen kon ze ook weer beter verhalen tijdens de rondleidingen die ze gaf over de culturen van het Midden-Oosten in het Bijbels Openluchtmuseum.

Een oud 'sprookje' over de ontdekking van het linnen maken uit vlas, zette Christie er toe aan om in haar weelderige tuin rond haar huis vlas te gaan kweken en zelf te proberen daar linnen uit te halen door het te laten rotten. Ze volgde de ontwikkeling van deze prachtige plant en zag dan hoe moeilijk het is om goed linnen te produceren. Voor haar was dit proces één van de grootste ontdekkingen van de mensheid. Door haar op die manier in te leven in een mythe ontstaat bewondering en verwondering, beide van essentieel belang om je een mythe of verhaal eigen te maken.

Christie vertelt ook haar eigen verhalen. De natuur speelt daar altijd een grote rol in. In de tuin rond haar huis en in de inspirerende omgeving van het Groesbeekse landschap doet ze veel indrukken op, die later in haar verhalen terug te vinden zijn. Verder verdiept ze zich grondig in het onderwerp, waarover het verhaal handelt en als het dan zover is, ontstaat de vertelling vanzelf. De reacties van de luisteraars en de inrichting van de omgeving bepalen de loop van het verhaal. Zonder sfeer en zonder luisteraar is er zelfs geen verhaal mogelijk. Deze interactie tussen verteller en omgeving is het grote verschil tussen een verteld verhaal en een geschreven verhaal. Die interactie is nooit hetzelfde, zo is een vertelling nooit hetzelfde. Je probeert de dagelijkse realiteit naar een andere werkelijkheid op te tillen, verbindingen te leggen en zo een nieuwe realiteit te scheppen.

Soms moet Christie haar eigen sfeer creëren.

Zo hield ze eens een vertelling voor de VPRO radio. Het was eerste kerstdag. Om in de technische omgeving van de opnamestudio haar verhaal te kunnen vertellen, nam ze dennentakken mee, kaarsen en wol; ze bracht zo een 'natuurgeur' mee, sloot haar ogen en vertelde De programmaleider, Klaas Vos, zelf een vermaard verteller, reageerde na afloop zeer enthousiast. Christie wordt ook buiten Groesbeek regelmatig gevraagd een viering te leiden voor mensen die niet in de kerk willen

trouwen, maar toch een meerwaarde aan hun huwelijksvoltrekking willen geven. Dit jaar mag ze weer met de kerstviering van de bond van ouderen vertellen. Ze verheugt zich daar al weer op én is daar voor aan 't werk.

Volgens Christie keert het tij. De televisie gaat steeds meer mensen vervelen. Daardoor zal de verteller met zijn of haar verhaal of sprookje mogelijk weer in de belangstelling komen.

Henny Brinkhof

Groesbeeks Milieu in beweging

HEIDE TERUG OP DE GALGENHEI

Op zaterdag, 26 juni 1999 werd met enig feestelijk vertoon de opnieuw ingerichte Galgenhei aan de Nieuweweg in Groesbeek in gebruik genomen. Door toedoen van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek en de gemeente Groesbeek is deze plek in een geheel nieuw jasje gestoken.

Door begrazing moet in dit natuurgebied de oorspronkelijke vegetatie terugkomen. In de maanden daarvoor heeft dit terrein een metamorfose ondergaan. Een groot deel van het terrein is geplagd, van overmatige opslag van bomen en struiken ontdaan en voorzien van een omheining.

De Werkgroep heeft voor dit gebied het herstelplan ontwikkeld en met medewerking van de gemeente en de Bosgroep Gelderland is dit plan uitgevoerd. Het terrein is voorzien van een schapenraster en binnen dit raster moeten de uit Schotland afkomstige Soayschappen er voor zorgen dat de verruiging van het terrein niet opnieuw toeslaat.

Het terrein is, aan de kant van de Oude Zevenheuvelenweg, voorzien van een informatiebord dat is geïllustreerd door de Groesbeekse kunstenares en biologe Ingrid Claessen. Dit paneel geeft op een duidelijke wijze de geschiedenis van de Galgenhei met zijn flora en fauna weer.

Naast de werkzaamheden van de Bosgroep Gelderland hebben vrijwilligers van de Werkgroep Milieubeheer en kinderen van de natuurclub de Aardhommels en Aardmuizen meegeholpen het terrein opnieuw in te richten; zij hebben bomen, struiken en een haag geplant en zwerfvuil opgeruimd. De opening vond plaats door het onthullen van het paneel door de Burgemeester van de gemeente Groesbeek. Het paneel is geplaatst tussen twee authentieke galgen om de naam van het gebied te onderstrepen. Het dirigeren van de schapen naar de Galgenhei verliep minder vlot. Het zeer warme weer en de grote schare publiek zal daar debet aan zijn geweest.

Reeds de afgelopen maand was al duidelijk te zien dat de werkzaamheden aan de Galgenhei vruchten afwerpen. De jonge heiplantjes steken al schuchter de kop op en binnen - naar we hopen - enkele jaren zal Groesbeek weer verrijkt zijn met een

heus oorspronkelijk natuurgebied, vlak bij de woonbebouwing.

GEMEENTE PROBEERT AAN TE TONEN DAT DE SPOORLIJN NIET EEN VOOR VER- ZURING GEVOELIG NATUURTERREIN IS.

In het vorige milieujournaal berichtte we over de uitspraak van de Raad van State over de voor verzuringgevoeligheid van de spoorlijn.

De Raad van State stelde toen het volgende: "Ingevolge artikel 2, eerste lid, aanhef en onder a, van de uitvoeringsregeling worden voor de toepassing van de interimwet ammoniak en veehouderij en de daarop berustende bepalingen als voor verzuring gevoelig gebied aangemerkt

bossen, natuurterreinen en landschapselementen, die gelegen zijn op voor verzuring gevoelige grond en een oppervlakte hebben van ten minste 5 ha.

Ingevolge artikel 1, aanhef en onder a, van de Uitvoeringsregeling wordt onder een natuurterrein verstaan heideveld, hoogveen-terrein, zandverstuiving, duinterrein, schraalland, kwelder, schor, gors, slik, riet- of ruigtland, griend of laagveenmoeras van tenminste 0,1 ha.

Gezien de tekst van de Uitvoeringsregeling, valt niet in te zien dat een gebied dat bestaat uit een combinatie van schraalland, ruigtland en heideveld niet moet worden aangemerkt als een natuurterrein. Gelet hierop hadden verweerders (gemeente Groesbeek red.) moeten onderzoeken of de in geding zijnde berm een natuurterrein in de zin van de Uitvoeringsregeling is. Nu zij dit hebben nagelaten, is het bestreden besluit niet met de vereiste zorgvuldigheid voorbereid. Het besluit is in strijd met artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht.

De gemeente heeft Bureau Pouderooyen de opdracht eggeven om na te gaan of de spoorlijn inderdaad voor verzuring gevoelig was. Pouderooyen kwam tot de conclusie, dat de spoorlijn geen voor verzuring gevoelig is.

Belangrijk is de grootte van het gebied. Pouderooyen stelt de grootte vast op 2,36 ha voor de oppervlakte van het gedeelte van de spoorlijn dat in het buitengebied ligt. Zij hebben daarbij de breedte bij de diverse overgangen gemeten. Bij de overgangen is

de spoorlijn echter vaak wat smaller. Ook is er dan nooit sprake van een steil talud, terwijl die elders wel aanwezig is. Wij hebben de lijn langsgefietst en aan de hand van metingen op representatieve plaatsen de breedte van de spoorlijn gemeten. Wij kwamen uit op een oppervlakte van 4,65 ha. Dat betekent dat de gewenste grootte van 5 ha al snel bereikt wordt in het centrum, of aan de Duitse kant van de spoorlijn. Pouderooyen telt het traject in het centrum niet mee, omdat de bodem hiervan niet is bepaald door STIBOKA en dus volgens Pouderooyen dus niet voor verzuring gevoelig is. Dat **dus** is natuurlijk erg voorbarig. Op de kaart van Schelling uit 1949 is de bodem wel aangegeven tot aan de Dorpsstraat. De bodem wordt op die kaart gekenschetst als: "Uiterst droge, dunne bosontginningszandgrond". Het is dezelfde bodem als in het bos aanwezig is en die wordt door STIBOKA als voor verzuring gevoelig gekenschetst.

Daarnaast probeert Pouderooyen het schraallandkarakter van de vegetatie in twijfel te trekken. Zij stelt dat de afvoer van vegetatie en daarmee mineralen kenmerkend is voor een schraalland.

Ook hierbij slaat Pouderooyen de plank mis. Schraalland is in de eerste plaats een type vegetatie en dergelijk vegetatietypen vinden we langs de spoorlijn. Dat dergelijke vegetatietypen in stand gehouden worden door verschraling (afvoer van mineralen) klopt wel, maar dat hoeft niet altijd door de

afvoer van gewas. De NS voerde nooit gewas af, zoals Pouderooyen beweert. Het warme milieu van de spoorlijn heeft als gevolg dat organische stoffen (strooisel) snel omgezet worden tot mineralen en die mineralen spoelen vervolgens weg met het regenwater dat in het zand wegzakt. Het beheer wordt dus grotendeels door het microklimaat uitgevoerd.

Tenslotte stelt Pouderooyen dat er sinds het buiten gebruik nemen van het traject er nog nauwelijks beheerplaatsvindt. Het beheer van de NS bestond voordien uit het spuiten met herbiciden op het balastbed en het terugsnoeien van struikopslag. Van 1x per jaar maaien en afvoeren van de berm was geen sprake. In 1997 en 1998 is struikopslag op het balastbed verwijderd, zodat het microklimaat in stand blijft en zijn struiken teruggesnoeid. Het beheer heeft dus nog steeds plaats, maar is wellicht wat onregelmatiger dan voorheen. Dit wat onregelmatiger beheer heeft er echter nog niet voor gezorgd dat de vegetatie beduidend achteruit gegaan is.

Dit zijn de belangrijkste punten die Pouderooyen aangeeft, die moeten aantonen dat de spoorlijn niet voor verzuring gevoelig is.

Zoals u uit het voorafgaande wel begrepen heeft, zijn ze niet erg overtuigend. De WMG gaat er dus vooralsnog nog van uit dat de spoorlijn wel voor verzuring gevoelig is en zal zich ook blijven inzetten voor het behoud ervan.

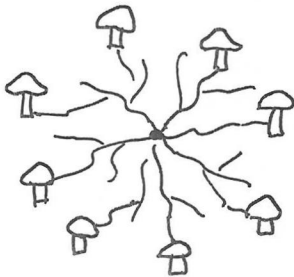
WEET JE WEETJE

ROOD MET WITTE STIPPEN

lekker in het bos gewandeld in de herfstvakantie?

Nog paddestoelen gezien? Vast wel, maar die mooie rode-met-witte-stippen uit het liedje is niet zo makkelijk te vinden. Je kunt het beste zoeken in de buurt van berke-bomen, want daar groeit de vliegenzwam.

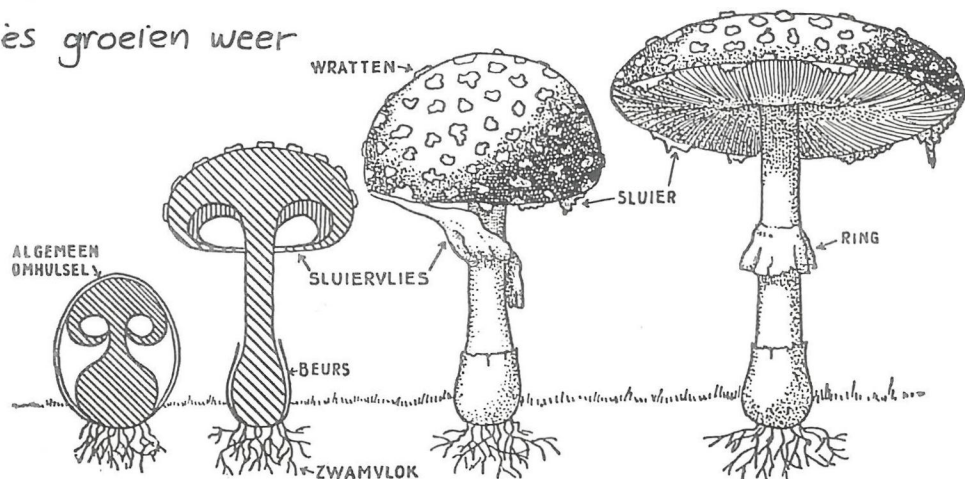
De vliegenzwam is een plaatjeszwam, net als bijvoorbeeld de champignon. De paddestoel is eigenlijk de vrucht van een schimmel die onder de grond groeit. Deze ondergrondse schimmeldraden noemen we mycelium of zwamvlok. Op de rand hiervan groeien de paddestoelen boven de grond uit.

Vanuit een spore (= paddestoelen-zaadje) groeit het mycelium alle kanten op. Zo kan er een "heksenkring" ontstaan, die elk jaar groter kan worden.

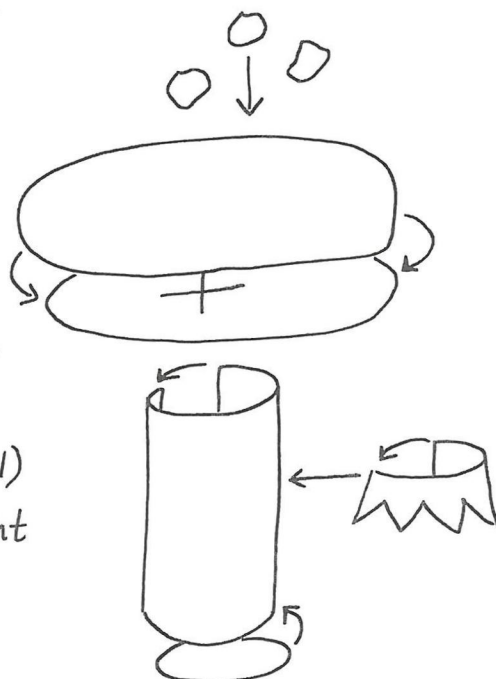
De vliegenzwam heeft een steel en een hoed. Toch kun je nog zien dat hij in het begin in een vlies heeft opgesloten gezeten. De witte stippen en de "beurs" zijn hier restjes van. De ring of manchet is een restje van het sluiervlies dat eerst de plaatjes bedekt hield.

Tussen de plaatjes groeien weer nieuwe sporen.

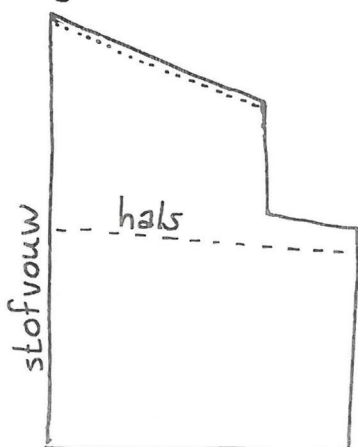
Omdat ze moeilijk te vinden zijn en je ze ook niet mag plukken (beschermd en giftig!), is hier een ideetje om ze zelf te maken. Het enige dat je nodig hebt zijn wat lapjes vilt, naald en draad, vulwol of watten en rijst of kleine steentjes.

Knip uit rood vilt een (niet perfect) rond lapje van b.v. 8 cm. doorsnee en uit wit vilt een passende onderkant. Knip hierin een kruisje. Naai met kleine steekjes op elkaar en keer de hoed door het kruisje. Vul op (niet te vol) met vulwol. Naai het steeltje dicht en het rondje als bodem eraan.

Vul de steel met rijst of steentjes en naai de hoed erop, waarbij het geknipte kruisje wegvalt. Knip een manchetje met puntjes en naai deze rond de steel. Zet nu nog wat ongelijke stukjes wit vilt met een steekje vast op de hoed.

Omdat een echte paddestoel natuurlijk bewoond is, hier ook nog een recept voor een kabouter:

Knip uit dubbelgevouwen rood vilt ← dit patroontje. Naai de schuine kant van de puntmuts dicht. Rijg een draadje op halshoogte. Vul de kabouter met een gladde pluk wol. Trek de rijgdraad aan en naai het jasje aan de voorkant vast. Knip overtollige wol recht af. De kabouter blijft daarvoor goed staan.

Jeske de Bekker.

